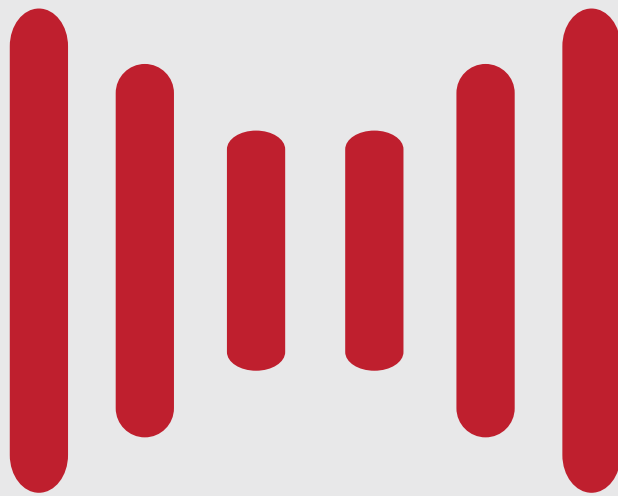

DENÍK

Z VELKÉ VÁLKY

FRANTIŠEK KAMENICKÝ

BY MATĚJ KAMENICKÝ

Úvodní slovo

Originál deníku mého Prapradědy dlouhé roky ležel ve skříni mého dědy. Ten mě jednou požádal, zda bych nezkusil deník nějakým způsobem zachovat i pro budoucí generace naší rodiny. Mým původním záměrem bylo deník pouze naskenovat a zachránit ho tak před kompletním vyblednutím textu, který byl psán inkoustovou tužkou před celým jedním stoletím. Když se mi ale deník dostal do ruky, rozhodl jsem se, že se ho pokusím přečíst. Z počátku se mi to zdálo jako naprosto nadlidský úkol. Františkovo písmo jsem luštil jen velmi těžko a zpočátku jsem “přeložil” tak každé páté slovo. Po nějakém čase jsem si ale zvykl a dokázal deník číst. To mi vnuklo myšlenku, že ho místo skenování, které ho sice zachová, ale nikdo to stejně číst nebude, raději rovnou přepíšu. No a výsledek této práce je, že si celá rodina, a nejen ta, může jednoduše přečíst o útrapách našeho předka ve Velké válce, kde statečně bojoval za svou vlast. Ne jako zrádci, kteří jsou dnes nazýváni “legionáři”, kteří dezertovali k nepříteli a svou vlast a císaře zradili. Těmi František velmi pohrdal a nedokázal pochopit jejich motivaci.

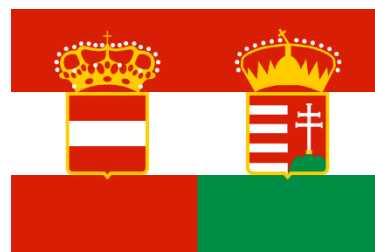
Adresa ku případnému odeslání mé rodině.

Pavčina Kamenická

Ve Chvojenci p.74

P. Chvojno u Holic

V Čechách

MAPA: <https://mapsengine.google.com/map/edit?mid=z0fIcJfYg7ew.k-xCiFsw7qiw>

V pátek 27 /8¹, v 8 hodin večer nasedáme do vlaku. Ač malý kousek cesty na nádraží, tíží nás tlumok nevýslovně a potůčky potu stékají po tvářích. Po mém boku kráčí Josef Beranů se smutným výrazem na líci snad smutnější než já sám. Ještě ve vlaku podávají nám kamarádi ruce a za znění hudby „Kde domov můj“ a bouřlivého volání „Nazdar“ hýbe se vlak kupředu, směrem k Budapeštu². První noc jen ledabylo jsme pospali, a od časného jitra v sobotu ráno prohlížíme z vagonu nádherné roviny Uher s lány kukuřice a melounů. Stáda dobytka a vepřů pasou se na nezoraných dosud strništích. Cesta skoro jednotvárná, jen v dáli věže kostelů naznačují kde je město neb vesnice. Na druhou noc již více připravujeme si pohodlí. Někteří na lavicích, někteří na napjatých celtách (mezi těmi i já a Herel) ukládáme se k drkotavému spánku. Noc jasná a studená. Herel nadává, že mu je zima a v noci shání deku a křičí na Franze, ať zavře vrata. V neděli ráno při probudění přijíždíme do stanice Laborze³ v severních Uhrách. Nádražní budova rozbitá, spálená, a křížky na hrobech u nádraží naznačují, kam až pronikli Rusové a kde až „hospodařili“. Po snídani jedeme dále údolím Karpat. 2 lokomotivy táhnou a třetí tlačí nás kupředu. Podél celé trati známky bojů. Rozbořené domky, spálené vísky a železniční mosty. Haličí přibíhají houfy dětí k vlaku a natahující k nám ruce volají „Gleba“. Pole jsou málo oseta, a kde oseto, vše ještě zeleno. Lid v různých krajích objevuje se našim zrakům. Za Samborem na menší stanici čekáme delší dobu. Jeden z vojáků pěkně zpívá veselě

¹ 1915

² Budapešť, Maďarsko

³ Medzilaborce, dnes Slovensko

kuplety, čemuž i důstojníci naslouchají a smích se jim objevuje na lících. Za soumraku jedeme dále a ihned upravujeme „vysoké lóže“ již několik houpe se jich ve vagoně, mezi nimi Franz a Holub z Holic. Časně ráno vypravuje Holub, jak se s Franzem celta protrhla, ale ještě není hotov a již letí dolů sám. I my se rychle stěhujeme dolů, aby nás podobný osud nepotkal. Po jednokolejné trati jedem z volna ku předu a hádáme na kterou frontu až pojedem. Směr cesty jest Lvov. Kolem všude zákopy střelecké z doby kdy v místech bylo bojováno. Vlevo od stanice mezi duby jest jediný hrob a tabulka na něm značí, že pochován zde syn „Rusty“. Jest 10 hodin a my již ohlížíme se po snídani. Lehl jsem na lavici a usínám. V poledne probudí mne kamarád, že jsme ve Lvově. Jdeme pro menáž. Snídaně a oběd najednou. Čaj a teplá konzerva. Nádraží je velmi zpustošeno. 1 ½ metru silné nosiče mostní zpřeráženy jako stébla. Kolem všude znatelný stopy velkých požárů. Po obědě začíná padat hustý déšť a mysl moje zalétá daleko do vlasti. Herel sedí na lavici a statně dýmá a vzpomíná **jak** šel do **Comby na hárum deci**⁴. Náhle vstává a jde napít se aspoň vody s polní láhve a dýmá dál. Na druhé stanici za Lvovem dozvěděli jsme se od nemocných a raněných jež jeli zpět, že směr naší cesty jest Rava-Ruska ač před zraky jsme měli ty, kdož jeli tam odtud, ještě trvá veselá nálada, přesto že vedle trati viděli zákopy, v nichž ještě nedávno bojováno a čerstvé hroby. Na některých helmice, na jiných zase čapky označují zda Němec, Rus neb Rakouský voják zde dříme věčný sen. Z oblohy padá drobný hustý déšť, jakoby samo plakalo nad těmi z nás, kteří se více nevrátí. Půda vzdor nedávným bojům jest v značné části obdělána a zdá se býti dosti úrodnou.

Přijíždíme do stanice Žolkiev. Vše jest spáleno se spoustou vozů železničních. Opodál viděti řady našeho trénu⁵ a u nádraží haldy pytlů přikrytých ledabylo plachtou. Čím dále, tím více možno zřetelně znáti, že se blížíme k bitevní frontě. Slunce jest nad západem, kdy jest nám hlášeno připravovat se k vystupování. Úsměvy mizí, zatímco se množí veliké jámy způsobené explozí granátů. Poslední stanice před Ravou zpustošena tak, že nářad'ovna umístěna v jednom vagoně. Nádraží Ravy-Ruské zničeno měrou nepopsatelnou. Zde máme večeřet. Stojí zde dlouhý vlak vychrtlých hladových Uherských volů a krav, určených pro vojsko ve frontě.

⁴ Három deci – Maďarsky tři deci

⁵ Trén – zast. Vojenský zásobovací oddíl

Zde vystupujeme, večeríme a nocujeme na holé podlaze. Na obzoru v dále viděti blesky což někteří považují za výstřely z děl. Soudím však na brzký déšť. Ráno při probuzení vidíme, že venku silně prší a my máme 40 km maširovat. Již jest 8 h ráno a rozkaz k odchodu ještě nepadl. Snad ani našemu tatíčkovu majoru Abrahamovičovi nelíbí se cesta. Tu a tam jede po silnici nákladní automobil. Hochů zmocňuje se opět veselejší nálada. V duchu však závidíme jedné setnině vojska po silnici krácejícího, kde každý muž má pěkný regenmantel jímž jest celý přikrytý. Franz má chuti na ferbla⁶ nebo na capáry⁷, aby nám lepší utekla chvíle. Karty dal jsem mu sám, které jsem dostal Jos. Vaňkového z hospody. V tom však jest povel k odchodu. V dešti kráčíme a díváme se na špinavé židovské krámky. Po hodině přicházíme k vesnici, kde tabulka nám zvěstuje, že tam jest cholera. Cesta rozblácena. Lid zvědavě na nás zevluje, co ženská, ať stará neb mladá vše má dlouhou skoro ošklivou ofinu. Mineme rychle vesnici a rozblácenou cestou oplachování deštěm jdeme dál lesem dělostřelbou strašně zpusťšeném. Ramena pod tíží tlumoku začínají páliť. K jedenácté hodině zas 10 min rast a opět dál. Důstojníci vybízí kupředu a slibují v městečku Uhnově menáž a 2 h. rastu. Konečně kol. 2 h. odp. se objevuje. Franz z radosti zpívá „ Káča leze na břizu “, ale ostatním zpěv vázne na rtech. Konečně jsme v Uhnově a zvědavě ohlížíme se kde as jsou naše kuchyně se slibovanou menáží. Procházíme městečkem dál. Hrozný pohled. Co nespáleno, to polozbořeno a z oken šklebí se na nás ošklivé typy Židů, kteří zde provozují své obchody, aby vyčerpali poslední peníze z kapes procházejícího vojska. Nesmíme však kupovat. Však tu naše kuchyně. Stavíme však, k největšímu překvapení vidíme, že teprve syrové maso sekají do kotlů. Toť znamení, že půjdeme dál a jdeme. Bez menáže, bez vody. Tu a tam objevuje se na příkopě znavený muž, ale většina ač s námahou kráčí kupředu. Prý ještě jen 10 km. Hrozím se toho slova, vždyť také mě hrozná únava se zmocňuje. Ještě as ½ hod. kráčím bídne se setninou a sedám na příkop. Však tu povoz. Žena s krávama a vozem. Honem k ní se nakládám. **Ristuny** a doháním setninu. Trochu posilněn jdu zas, a klesám, opět se mnou kaprál Matoušek, v civilu soudce. Vždy po chvíli s bolestí stáváme, nohy vypovídají službu a vlečeme se za setninou, od níž pramen mužstva nám značí, kterým směrem se běře. Žízni nucen sahám po švestkách nešených již z domova jsem si vzal,

⁶ Ferbl – karetní hra podobná pokeru

⁷ Capáry – karetní hra

vždyť od rána neměl jsem v ústech a slunce nad západem. Za námi náš trén a kuchyně těžce jede. A zas a zas jsme nuceni odpočívati. Úplně po tmě dovlékáme se do vesnice opuštěné, kde naše setnina. Ta slast. Ubytování v bídné stodůlce na žitě. Nohy bolí strašně. O ½ desáté menáž. Hlad nutí mne, abych šel též a pak úplně ustrojen v zablácené obuvi, skoro promoklý a ještě víc propoceny kladu se vedle Herela a Matouška, jenž byl jedním z mých nejlepších přátel ku spánku. Dobře se nám spalo. Druhý den je rast⁸. Čistí se kvéry. Menáž bude až k 2.h., a proto majíce hladové žaludky a chuť od včera kuchaříme sami. Za stodůlkou brambory. Tedy na ně. Hrnce jsme sehnali, Herel rozštípal fošnu a už se vaří na ohničku v baráku. Právě vzpomínám, že v noci byl jsem ve snu doma a pochutnával jsem si na tvarohových teplých koláčích. Herel obsluhuje naší kuchyň a volá, abych přines sůl. Druhý kaprál Grundloch chlubí se nám, že má res. konzervu a dá ji k bramborám. I Franz přišel, zvědavě okukuje naší kuchyň. Již se vaří na dvou místech. I zelí hoši přinesli. Petříček z Chroustovic čile se točí kolem kuchyně, cedí brambory a ve stodole na celtě máme stůl. Chutná nám výborně. Po obědě prohlížím si vesnici. Bídné dřevěné, slámou kryté baráky, jedná strana spálená. Opuštěný ruský kostel. Mešní roucha rozházená, jinak však nezpustošen. Kostel mariánský. Vnitřek pln obvazů. Odpoledne kvérvisita. První kdo má anstand⁹ je Franz. Z večera Herel spěchá s „gutováním“. Pod kůlničkou na stole dělají se knedlíky s nezralými švestkami, přičemž Petříček je nezbytný, Herel statně topí. Do vsi vrací se houf ruských zajatců, kteří sekali obilí, které se ihned mlátí a polní dráhou odváží do naší říše. Z jejich zpěvu lze soudit, že jim není zle. Vesnice v níž lágrujem jest již v Rusku. Dnes zas již všude veselo, jakoby včera nebyl nikdo unaven. Káže se nám všemožné opatření proti choleře. Herel s Francem si mě dobírá, že jsem na latrinenkomandant. Zatím gutování tak dalece pokročilo, že Herel vyndává z úst Viržínku a z gustom chutná první knedlíky. Jsou prý fein. I šikovatel dostal. Pak ještě brambory na loupačky a jdeme spát. Ráno prý jen výlet.

⁸ Odpočinek

⁹ Německy nesnáž, potíže, závada

2. září

Jdeme maršem a rastujem na louce. Kadet od 2 cugu volá Doležala, aby vzal trinkeimer¹⁰ a šel pro vodu. „Já ho nemám.“ odpovídá týž. „A proč?“. „My v něm máme doma brambory“. Následuje všeobecný smích. O 12 hod. jsme již doma. A marod žádný. Nejspíš proto, že nám včera p. Obst vykládal, že ten kdo při 40 km marši zůstane zpět, není inteligentní. Ta radost, že jsme dnes všichni inteligentní. Herel již vaří brambory, Petříček sehnal koště a dělá v naší kuchyni čistotu. I Franz se do kuchtění „fazolové polévky“. A jak vážně na to kouká. Já mám přitom dosti dobře. Dělat mnoho nemusím a ochutnat mi všichni daj. A „pršet nemusí, jen když kape,“ říkala stará Novačka. Odpoledne poprvé v životě vidím trest uvázat muže za to, že snědl konzervu. Večer opět vaříme na ohnisku brambory. Franz měl dobrou polévku z fazolí a brambor.

3. /9.

Den minul celkem klidně. Ráno se dělají destinky na zkoušku. Odpoledne školo Verschluss¹¹. Mám bereitschorfl. Hlídat židovskou zahradu. Hoši nemohou péra u Verschlussu natáhnout. Franz táhne, až se přitom uprdnul. Kalous přinesl Verschluss rozdělaný ve škatulce. Následující den bez významu. Večer při bramborách na loupačku příjemná zábava, když milý přítel kap. Matoušek, soudce z Brna vypravuje různé případy z jeho povolání.

5. září

Naše posvícení. Cvíčíme postup povelů dělostřelbě. Vzpomínám na svou malou rodinu. Kdybych aspoň na okamžik mohl přeletět ohromnou vzdálenost nás dělící. Zající ukazují nám svoje běhy dělajíce tak laskominy na chutný oběd, jenž býval za doby míru. Dívám se na hodinky, až rafička ukáže 10, kdy dnes vymíněně máme narukovat. Roztrpčeně ohlížíme se směrem k naší ubikaci, když velitel setniny udává direkci a dává povel k pochodu, vždyť směr neukazuje k našemu cíli. S mapou v ruce kráčím týž napřed a my za ním zatačejíce přímo opačně. (Po nepřijemném pochodu přes směšky a lán bobů

¹⁰ Tränkeeimer – vědro na vodu

¹¹ Verschluss - závěrka

pozorujeme, že velitel 20 minut od ubikace s mapou v ruce v 11 hod. v poledne zabloudil. K neuvěření a přece pravda.) A člověk musí mlčet. S chutí povyrážíme a pak pod kůlničkou máme též posvícení. Pro náš kroužek dělají hoši knedlíky pro každého 15. Matoušek dal mastidlo, Franz cukr a byly výtečné. Poté ještě kávu a sedá se k mariáši. I víno za 4 h láhev máme a „muzika“ hrá kus na severovýchod, my ale slyšíme jen „basy“. Prim uslyšíme co nejdříve. I pondělí minulo klidně. Prší celý den a my gutujeme¹². Přes 300 švestkových knedlíků uvařeno, vyfasovány cigarety. Na ohnisku i ve světnici na rozbořených kamnech všude se vaří. Světnička maličká nizounká že hlava trámu se dotýká s okny bez „oken“. Ze dveří udělán stůl, na němž Herel, Franz a Matoušek vesele pleskají mariáše. Vzpomínáme, kdyby tak naše ženy mohly jen na chvílku nahlídnouti sem. Jistě že obrázek ten nevymlizel bz jim tak hned z paměti. Vítr dveřmi i okny probíhající čistí kouřem prosycený vzduch našeho salonu, v němž dnes jsme naposledy.

Ráno mašírujeme dál. Vesnice tato jmenuje Podlodov a jest as 1 h. za hranicemi říše. Cholera nás však vyhání.

7. /9.

Po šesté hod. nastupujeme naši pouť na východ. Opouštíme jezera bláta procházejíce několika vesnicemi, v nichž rumišťe ukazují stopy nepřátelských hord kozáckých. Vesnice jednotvárné s bídnými nízkými chatrčemi. Jedno však najdeš všude a to jsou bezedné blátivé cesty. O ½ 2 h. docházíme cíle na říšských hranicích. Převodov. Ubytování ve „statku“. Bože! Ta výstavnost. Vrata u stodoly že by jimi můj valach sotva prošel. Tam a vedle v bídné kůlně budeme spát. Dobře ale, že to bude střechou, neb táhne studený vítr s občasným deštěm. Hoši podnikají útok na brambory, aby menáží nevyplněné prostory žaludku byly doplněny. Lidé však nejeví k nám mnoho přátelství hledíce vše, co mají spíše zapřítí. Závidím v duchu tomu lidu tu úrodnou půdu a přemýšlím, kolik užitku dala by pod rukou českého sedláka a přiměřené komunikaci. Silnice zde neuzříš. Jak šťastné jsou naše děti, že aspoň česká matka je vychová, třeba my se nevrátili. Nastává ošklivá noc. Vítr s deštěm bouří a my schouleni v zimě zabaleni do pláště a dost ještě cítíme mrazivý pocit. Nepohoda ani ráno neustává. Nevíme,

¹² Gutování – vojáci si mohli sami uvařit, kde co našli

půjdeme-li dál nebo ne. Ošklivý typ sedláka obchází stále hlídaje. Přece však v jednom tlumoku leží slepice necítící více bolest ránou holí způsobenou. Druhý den 8. Zářij jdeme dál. Hrozná počasí. Víte, dešť oplachuje nám tváře a nohy zapadají po kotníky do bláta. Co chvíli někteří z kamarádů padají do bláta za hlučného smíchu ostatních. S holí v ruce valíme to kupředu. Dobře dokud to jde přes pole. Cesty přes vesnice se strašíme. Kdo ji neviděl, nedovede si ji představit.

Při zastávkách hned se klademe na rozdeštěnou zemi. Ve 4 h. jsme na místě. Vesnice opuštěná. Ubytování po barákách nehledíme únavy a hned na brambory neb jsme od rána nejedli. Za malou chvíli je kuchyň v plném proudu. Opařena slepice, poctivě rozdělena na 6 dílů. Tentokrát máme světnici s okny a dveřmi. Rozblácená obuv zuta a zas se nám zdá jako bychme byli jinde než na vojně. Co chvíli chodí kaprál Grundloch a dává nám chutnat, jak dobrá bude polívka z té sedlákovy slepice. Jen nudle prý a mohla by se donést do „kouta“. A pak ta slast' že budem spát ve vytopené světnici. I mouchy jsou rádi, že přišli noví obyvatelé a začínají lítat opouštějící místa, v nichž se zimou krčily. Pak ještě kávu a cigaretu a opět trudy zaplašeny. Zajímavou roli hraje náš trinkeimer. Když bylo horko, nosíme v něm vodu k pití. Dnes jsme do něj nakopali brambor, v něm vyprali a večer jsme si v něm přinesli společně kávu. A topíme celý večer, až teprve čoud nám hlásá, že cosi hoří. Pátráme a vidíme, že od prudkého ohně praží se nám veřež u plotny. A hned je zas z vojáků sbor dobrovolných hasičů. Druhý den 9. opět prší. Ráno děláme *angriff*¹³ na blechy které se v noci na nás vrhly a pak zas na brambory. Ještě že těch P. Bůh nadělil. Chléb jsme již dva dny neviděli, ale důstojníkovu hůl nad zády opožděného vojáka vidíš každou chvíli. Že se nemáme dobře? Ráno čistá káva pochybné jakosti, před večerem „válečnou“ porci masa ½ l. polévky a večer zas černá stačí, vlastně má stačit k doplnění vyčerpaných sil vojáka. Den následující byl trochu lepší. Neprší. Cesta více písčitá. Jdeme přímo přes pole. Příkopy plné vody. Městečko Krylov úplně spáleno a srovnáno se zemí. Pak přecházíme řeku Bug a jdeme mohutnými ruskými zákopami které museli opustiti. Zde potkali jsme první raněné z fronty od našeho regimentu. Cestu dnešní vykonal jsem poměrně lehko třeba, že to bylo 25 km. Ubytovali jsme se v domku, jenž byl zamčen. Na stole suchý chléb, mouka hrnce atd. jsou dobrými známkami jak na rychlo

¹³ Angriff - útok

obyvatelé opouštěli svůj domov. Jen kočka zůstala doma. V peci usušené hrušky byly nám dobrou pochoutkou. Že jsme hned kuchařili netřeba připomínat. Menáže teprve v 8 h. več. a chléb opět žádný. Večer přihlásil se obyvatel. Stařec na oko slepý bos bez čepice oděný v přepásanou sukni. Vypravuje jak před 6 nedělemi v noci ze soboty Moskali¹⁴ při ústupu všecken lid hnali před sebou. On se schoval v díře v zemi. Nehaní naše vojáky a vděčně děkuje za tabák. V 8 h. jdeme dál do vesnice Zelinova. Krátký marš. Zde se hoši ihned pustili do hrušek, za což dostali mnozí řádně holí přes záda, že nešli do vergaterungu. Já mám se svým švarmem kantonierungs vache. To znamená celou noc nespát. Místy křikne slepice, což znamená, že se ji nevede dobře. Hned za vsí stojí 3 větrné mlýny. Lidé i dříví před námi schovávají. Časně ráno mašírujeme dál. Již čtvrtý den bez chleba. I k snídani vaří hoši brambory. Za vsí vedou vojáci krávu, jež byla pro naši kuchyň. Dvě ženy, stará a mladá s dvěma dětmi usedavě pláčí a prosí o vrácení této. Bolno skoro při pohledu. Snad poslední to jejich obživa. Však nic platno. Srna musí s námi přes všechny prosby. Cíl náš jest město Vladimír Volinský. 28 km. Před ním na louce lágrujeme¹⁵. Neopatrností vojáka mohl zde býti mrtev J. Kamenický. Kulka odrazila se mu od srdíčka a vyrazila mu patronašky. Za to byl viník na místě holí ztrestán. Město jest spáleno a rozbořeno. Ubytování jsme v ruských kasárnech. Kamarádi přímo zuřivě shánějí chléb nebo vůbec něco k jídlu neb menáž nestačuje. I o pitnou vodu jest velká nouze. Zde se má soustředit 57 maršbatalionů vojska. Večer ještě vaříme s Petříčkem kohoutka jenž ráno předčasně skončil život a pak na holé podlaze ukládáme se ku spánku.

11. /9. Neděle¹⁶.

Den Páně, ale pro nás neplatí. Po nočním dešti mašírujeme do 2 ½ h. odp. do vesnice. Vedle nás dlouhá řada trénu bídnou cestou dere se kupředu. Rány do ubohých koní padají jak do žita. Jsme téměř všichni velmi unaveni. Dnes po 5 dnech opět vidíme chléb náhodou velmi dobrý. Štěpánek z Kladiny peče pro nás v peci v baráku vdolky k snídani.

¹⁴ Rusové (používáno na Ukrajině)

¹⁵ táboříme

¹⁶ Ve skutečnosti sobota

Hoši hrají večer oblíbeného mariáše. Herel už se zlobí, že mu špatně padá karta. Tentokrát budily nás nepříjemní hosté. Hladové štěnice dělaly na nás útok. Spánek nestál za mnoho.

13. /9.

Za pěkného počasí pod mrakem děláme další 25 km marše směrem k ruské pevnosti Lucku. Mám denníka. Menáž nám dnes nechutnala. Polévka tak děsně slaná, že vůbec nebyla k jídlu. K tomu velká nouze o vodu k pití. Vůbec nouze o vodu pitnou jest v každé vesnici, jíž jsme prošli. Víc než 2-3 studně málo kde najdeš, vše opuštěno jen tu a tam uhlídáš šedivou hlavu starce nebo ženy. Obilí stojí na polích nepožato, vypadaném, neb posečené vzrostlé. Půda nádherná, ale svědčí o bídném obdělávání. Kámen v půdě k neuhlídání. Podniků průmyslových rovněž nenajdeš. V pěkném podvečeru nesou se myšlenky mé do vlasti k rodině. Jen jedinou zprávu kdybych měl, zda zdraví jsou a co dělají.

14. /9.

Opět dál. Marš veliký, že jsme všichni znaveni. Večer jsem vážně marod. Zvracím, průjem a bolessti v břiše. Jdu k marodvisitě. Doktor uznal střevní katar a předepsal mi „žádnou menáž“. Aby vás hrom. Hoši koupili prase za 10 zl. dobrých 50 kg. Já však ležím jak zabitý. Na druhý den opět velký marš. Hrozíme se té myšlenky. Již tolik dní jdeme a žádný rast. Důstojníci nutí ke zpěvu, ale jest nouze o chuť. Sotva se vleču. Dobře ještě že jsem si směl naložit rucksack. Celý den nejím a cítím horečku. Žízeň hrozná a pít se nesmí. A kdo přec odváží se pro vodu, jistě ucítí ránu holí důstojníkovou. Ani kapku té vody nedopřejí a pak má člověk s chutí jít. Že ale o sebe mají postaráno, to vidíme dobře. Ještě 3 h. marše a budem u Lucku. Lid zde je spíše k nám přívětivější než v Haliči. Jen mají strach, abychom nepálili. Rusové při ústupu pálili. Lid má nouzi o sůl a prosí ji na nás.

V 6 h. dne 16. /9

zase dál. Jest mi lépe. Ani sám jsem nemyslel, že to tak půjde. Kubský dal mi kus husy, a v 10 h. jsme v Lucku. Není to žádná pevnost. Město nezničené s mnoha židovskými

obchody. As hodinu za městem rozbíjíme tábor. První noc pod širým nebem. Na stanisku postaveny celty, do nich přineseno žito a pak menáž. Kdo má, vaří si kávu neb čaj, a my s Matouškem po kávě provádíme desinfekci těla v řece nedaleko dvou utopených koní myjeme se a pátráme po vších. Košile jak špek, ale ještě v ní nejsou. Oblékнем to tedy znovu. Nad námi krouží 2 aeroplány naše. Mít tak jeden a moct letět domů. Herel s Franzem šli do města hledat pivo. Ze vzteku, že ho nenašli, koupil Franz za 5 k. bonbonů, jež nám přenechal. Chválí je, že jsou dobré plněné „povidlama“. Franz má neodolatelnou chuť na ženskou. Tam v kavárně byly prý hezké židovky. A Matoušek prý musí taky kdyby nechtěl. Franz je vůbec veselá kopa, ale trochu horkokrevný. Noc byla velmi chladná. Ráno spáleno na ohních všecko žito, na němž jsme spali. Kolik hladových krků by se nasýtlo. A zas dál. Bože! Kam nás zas s těmi ranci povedou. Nepřehledné řady trénu, prázdného i plného táhne se kol našeho pramenu. U divisijní pekárny vidíme prvního známého z kraje. Zvěrolékař z Holic. Chvíli hovoříme jsouce zvědaví jak daleko ještě do fronty. Prý již jen 40 km. Skoro toužíme kdyby to již raději bylo neb ustavičné dlouhé pochody nás k smrti unavují. Matoušek již opět dnes kles a nemůže dál. My však s Herelem kráčíme vedle sebe jako stroje. Krajina vlnovitá s močály.

Ještě dnes 17. /9. jsme ubytováni pod střechou opět, možno je naposledy. Z dále již zaléhá k nám zřetelné temné dunění děl a kostry zdechlých koní rozšiřující nesnesitelný zápach jsou ukazováký kudy cesta ku předu. Vrány se tu as mají dobře, neb jsem jich nikdy a nikde neviděl tolik, co zde. Vesnice opět úplně opuštěná. Velká většina mužstva trpí průjmem z ustavičné chůze a nočních chladen. Směřujeme k městu. Rovnou nad východní hranicí Haliče. Těším se na noc. Ve stodole vyhrabal jsem si pěkný pelíšek. Zabalen v deku usínám. Však co to? Sen neb skutečnost. Slyším slovo alarm. Skutečně. V 7h več. jdeme pryč a sice zpět. Naši couvají. Na západě měsíc a na východě požáry vesnic svítí nám na cestu. Jdeme do 2h v noci a znavení usínáme podepření o stodolu. Za svítání zas zpět bez oddechu až do 12h v pol. Jsem hrozně unaven a ke všemu trápí mě průjem. Chuť k jídlu naprosto žádnou. Spousty trénu kvapem jede zpět všemi směry. Vzadu nepřetržitě hučí děla. Odpoledne a v neděli 19/9 dopoledne pokoj. V 11 hod najednou 3 vesnice hoří. Jdeme hned pryč a sice k regimentu. Děla hřmí v dále. Obláčky od praskajících šrapnelů. Kousek od nás ustavuje se naše baterie. V dubovém lese

srážíme se s regim. Ihned rozdělení. My všichni kamarádi tvoříme 15. setninu, a již baterie za námi stojící posílá první pozdravy. Večer i ráno pracujeme na laufgrábnu¹⁷ vedle lesa u něž stojíme reserva. Dlouho zůstane mi v paměti jak zděšeně bezradně hledí lid na hořící vesnice věda, že i jej podobný osud čeká.

Jsem vážně marod. Čtvrtý den nejím menáž, jen česneková mi chutná.

20. /9.

Ležíme u lesa v rezervu úplně zakopáni a přikryti. As 300 kroků za námi naše baterie posílá Rusům své pozdravy, na něž oni odpovídají. Jasně slyšíme jejich střely pištěti nad hlavami. Menáže dobrá. Aspoň polévku jsem ochutnal. 21/9 ve 3h. ráno přivezli nám kávu. S chutí lezeme z děr. Jest studená noc s mrazivým větrem. V našem brlohu jsme schouleni jak hromádka mravenců v zimě. Naše baterky mluví stále a několi ruských šrapnelů v blízké vzdálenosti vysypalo můj obsah. Zvědavě vykukujeme ven. Vedle 13 komp. Pracuje na dekunkách¹⁸. Přišli v noci ze štelunku¹⁹. Mezi nimi i Klouček z Chvojna je rád, že nás tu našel. I major vylezl ze svého doupěte a dýchá ranní vzduch prvního podzimního dne v Rusku. Téměř všichni trpíme průjmem z nastuzení povstalým.

23. /9.

V noci o ½ 3 hod. jdeme ven z našich úkrytů, abychom posilnili naše pozice na řece Ikvě. V malé chvíli děláme rojnice chodíce stále sem tam. Dva požáry svítí nám na cestu. Nevědouce ani jak, narážíme na řeku v neladném houfu u vesnice Begradovička, kdež skoro ½ hod. stojíme namajíce žádných rozkazů. Patrně důstojníci sami nevědí, co mají dělat. Myslím, co bychom tak dělali, kdyby na nás z druhého břehu začali pálit, neb jsme všichni na kupě. Najednou hurá. Nevíme kam, nikoho nevidíme, vrazíme mezi domky, v nichž míhají se temné postavy našich i ruských vojáků. Každý řve hurá, pušky praskají, již slyšeti výkřiky raněných. Koubek z Ředic je mezi prvními. As po půl hodině slyšeti zpět, ale poručík s revolverem v ruce nutí se hnáti vše ku předu, sám ale couvá za blízký barák. Tam je několik skupin našich vojáků smíchaných od všech setnin. Nastává den,

¹⁷ Laufgräben - zákop

¹⁸ Deckung - úkryt

¹⁹ Stellung – stanoviště, postavení, umístění

den hrozný, velký první křest. Tlačíme se za baráky, však v tom 4 šrapnely najednou praskají skoro nad námi. Ještě jsme se ani nevzpamatovali a opět a opět nové zásilky hrozných těch střel. Rychle pryč k řece, jež má vysoké břehy snad tam najdem úkryt. Tam v jednom úlomku lajtnant²⁰ s něco lidmi schován, k nim tedy. As po 5 min. běží lajtnant od mašinek se svými zpět, druhého kupředu posílající. A hoši se spolu skoro hádají. Po chvíli přece musíme ven utvořit novou rojnici. Důstojníci a poddůst. jsou schováni v hlubokém příkopu vyhánějící mužstvo ven do pole, kde to sviští a praská bez přestání. S Herlem jsme se roztrhli, musím tedy též. Utíkám, co mohu, abych byl brzo na místě a lehám vši silou a rychlostí, špátlou²¹ hrabaje. Vedle mě přítel Moskal. Kulky švihají každým okamžikem kolem, ale konečně mám díru, že hlava je schována. Tu běží kolem Klouček z Chvojna. Volám naň, ať si lehne vedle, abych aspoň přítele známého u sebe měl, a pracujeme na společném dekunku. Vychází slunko. A z obou stran začíná hrozná kanonáda, jíž nelze popsat. Pekelný, příšerný sykot dělových střel, jež nepřetržitě z obou stran přes nás lítají, hvizdot malých kuliček, které stále pleskají do vyházené hlíny před hlavou. Vrtáme stále hloub, jen hlavy schylující, když ostrý sykot praví nám, že šrapnel letí. Po straně hrabu díru pro hlavu, aby ta aspoň byla kryta. Takto aspoň částečně chránění zapalujeme si cigarety. Však granáty brzy našli sil a začínají padati do nás. Hrozný děs, a ne dál než pět kroků od nás zarývá se země a po malé chvíli druhy malý kousek dál. Šeptám v duchu svou obvyklou modlitbu a cosi vnitřního mi praví: „neboj se“ V takovéto přímo zoufalé situaci jsme až do 5 h. do večera. A tu nový rozkaz odněkud z dále od někoho kdo sám je schován. **Horvekts.** Nezdá se nám to ani možné lidi z úkrytu ven vyhánět. Ale po chvíli přec musíme. Štěstí ještě, že děla trochu utichla. Jdeme opět pohromadě a hrabem znovu, ale v 10 min. musíme opět dál. Vše zmícháno. Dostáváme se mezi reg. Č. 18, ti nás vyhánějí. Jdeme dál tu jsou jegři, také nás nechtějí, prý je náš regiment napravo. Jdeme tam, k vesnici, kde ráno byl boj. Tu těžce raněný otec 3 dětí ještě marné volá o pomoc, tu jeden, tam druhý v tratolišti krve leží, kteří dodýchali. Kousek dál slyším hlasy. Náš regiment. A po hlase poznávám Herla, honem tedy k němu. Shledáváme se jak kuřata po velké bouři. Však málo nás. Mnoho raněných.

²⁰ Lieutenant – německy poručík

²¹ Spatel – špachtle

Konečně po celodenní přestávce vidíme zas důstojníka. Dává rozkazy, kde se máme znovu zakopat. Jdeme tedy přes hřbitov a na břehu řeky znovu kopeme díry, v nichž máme přenocovat. As po ½ hod. přijeli kuchyně s kávou a menáží. Jdeme rádi, nehledíme na to, že ještě kulky sviští kolem, a pak pracujem dál, až konečně jsme hotoví. Cigarety a přestřelky zahání spánek, až opět slunko nám přeje dobrý den. Však nevíme, jaký bude, na pravé straně u Lucku zuří děsná kanonáda těžkých děl, a v okolí též se začínají ozývat. A důstojníka nespatriš. Slezli jsme se pohromadě 4 známí. Já, Herel, Moskal a Holub z Holic. Máme dekunky vedle sebe.

Kol. poledne 23. /9. opět zas 10 granátů nás hledá, našťestí není nikdo raněn, ač blízko spaly. Kulička však stále lítají k nám. Stále, že neradno hlavu vystrčit. Na ten včerejšek nezapomenu do smrti. Kdo neviděl a neslyšel, tomu těžko podobný výjev objasniti. Největší hromobití jest jen malým odleskem toho pekelného rachotu, pod nímž se země chvěje jak osikový list. Mnoho kamarádů postrádáme. Spousta raněných něco zajato. O Matouškovi a Franzovi nevíme i náš obrlajtnant Procházka je nám nezvěstný. O ½ 4 odpo. Opět začínají granáty lítat. U Lucku bouře utichla nadobro. Dej bože vše to šťastně přežít a vrátit se k zarmoucené rodině. Večer rozzuřila se střelba z ručnic. I v tom však přijíždí kuchyně a my nehledíce nebezpečí jdeme pro menáž. Konečně i ta utichá až na ojedinělé rány nastává tichá jasná studená noc. Za noci ustaveny nové zuky a já od Herla opět na 100 kroků odtržen.

24. /9.

Máme obsazenou sráznou stráň řeky. Před námi zuří dělový boj, nám však dávají pokoj. Mímoděk zdá se, že v malé vzdálenosti jest děsné hromobití. Můj dekunk je skoro obyčejný hrob as 120 cm hluboký na délku těla. Od hlavy do polou přikryt pelestí z postele a poházen zemí proti střelám šrapnelovým. Vnitřek aspoň z části postlám konopím. V poledne hlásí se pan hlad. Chléb mám, ale nic k němu. Běžím tedy k řece pro vodu. Suché dříví, aby nekouřilo, a na dně tohoto mého pokojíčku vařím si česnečku. Mastidlo sice nemám, ale to dá šálek sám, beztoho není již dlouho mytý. V malé chvíli jsem hotov a chutná mi znamenitě. Lehám, abych se prospal, neb v noci to nejde, však roje much brání. Konečně s myšlenkou jako zaživa pochován usínám, ale již před třetí

jsem opět vzhůru. Mouchy spánek pokazily. Na řece hoši zastřelili 4 plovoucí husy, ale jestli už je mají upravené nevím. V řece viděl jsem spoustu malých rybek vesele se honících a člověk, nejvznešenější tvor na zemi připravený má tak hořký život. Večer opět as v 9 hod. menáže. Tu vidíme v řadě narovnané mrtvolky těch, kteří osudného včerejšího jitra dokončili mladý život. Hezká řada, kolik, to však nevím. Spěchám raději do svého brlohu neb neradno býti venku. V noci měli jsme nařízeno vypálit každý 5 ran, snad abychom ukázali, že bdíme. Sotva jsme tak učinili, rozpoutala se taková palba z ručnic, že to věru bylo k smíchu. Nikdo nikoho nevidí a střílí se. Rusové myslíce, že mi něco podnikáme, střílí též. Hotové mlácení prázdné slámy. As v půl hod. vše utichá.

25. /9.

Ticho skoro v celém kraji, až na ojedinělé střely, kterými byli 2 naši raněny lehce. Celé dopoledne jsem klidně spal neb v noci nesmíme. Odpoledne as ve 3 h. nedá to však naši jedné baterce dobře dělat a sama začíná škádlit Rusy. Den je pěkný slunný, ale sychravo. Ráno byla šedivka. Večer klidno.

26. /9.

Ve 2 h. v noci spustili do nás Rusové prudkou kanonádu. Šrapnely praskají nám přímo nad hlavou. Že ale jsme dosti dobře kryti, neuškodili nám mnoho. Nevěděli jsme proč tak pálí, pak se nám ale káže vorverts²². Moskal z neznámých důvodů ustoupil, musíme za ním. Zug, u něžž jsem přidělen dostal úlohu zůstatí zpět a postavit feldvachy²³ na břehu řeky. Jsem komandantem na č. 2. Před námi pionýři a sanita snáší dosud nepochované oběti hrozné té bitvy z 22/9. Ani jsem nevěděl, že je neděle²⁴. Ode mě as na 50 kroků leží mrtvý, již značně páchnoucí Rus, o jehož mrtvolu se dosud nikdo nestará. Teprve nyní jasně vidět, kolik obětí si ta noc vyžádala. Také pan obst. A p. major se ukazují dnes, že nebezpečí hodně daleko jest. I pan generál přišel pochválit regiment a dodával zmužilosti. As ve 3 hod. Opouštíme neblahé místo, kde přes 20 našich bratří spí věčný sen a přes 200 bylo více, či méně raněno, a odkudž mnozí putovali do zajetí. A ještě jedna oběť. Muž

²² Vorwärts – kupředu

²³ Feld wach – polní hlídka

²⁴ Ve skutečnosti středa

jeden shodil pyramidu, přičemž vyšla rána a na místě jej usmrtila. Pohřben skoro ještě teplý. Přečítán regiment a shledáno, že polovina mužstva jest ztracena. Maširuje as 2 hod., pak zarážíme, ustavují a doplňují se znovu kompanie. Opět jsme se s Herlem a ostatními zbylými kamarády dostali k jednomu zuku. Povečeřívše ukládáme se na strnisku pod cely k spánku, na nějž se všichni těšíme. 27. časně ráno za Rusem až do 4 h. odp. Hned děláme rojnice, oni nás ale hned také vítají šrapnely, ale nedělají škod. Zakopáváme se. Důst. Jsou schováni v blízkém baráku, odkudž nám dávají své befehly²⁵. V noci každý šwarm²⁶ má stavět 2 posty před a 2 v rojnici. Zavádím až do 1 h. v noci. Jsem ale vážně marod. Zima mnou lomcuje, průjem pronásleduje a hrozná bolest v břiše. Prosím četaře, aby mě nechal ležet a ustanovil jiného. Má to být Herel. Balím se do deky a zdřímnu jsem. Tu mě kdosi volá. Ještě jsem nevyšel z díry a mám ránu kolbou na hlavě. Je to obrlajnant. Ptá se, kde je druhý post v rojnici a proč spím. Odpovídám mu a hlásím svůj zdravotní stav. Než to nepomáhá. Sbil mě jak psa přes líce, hlavu, kopál mě, že jsem nevěděl, ani kde stojím. Se zvířetem bych lépe nakládal. To mám budíček na sv. Václava. Trpké pomyslení. Člověk opouští domov, rodinu, aby hájil vlast a císaře, aby snad i život položil a k tomu je poháněn holí a ranami. Po celý den lítají, praskají střely nad, před a za našimi děrami, v nichž ležíme, ale důstojníka bys u nás marně hledal. Taková zábava je snad jen pro sprostší lid. Kde jsou nevím, ale myslím, že v některém z blízkých baráků, kamž my ale jít nesmíme. Obyvatelé jsou doma ukryti, jen občas přeběhnou, aby nakrmili hladový dobytek. Na požár čekají as každou chvíli, neboť stroje a nejnütnější náčiní mají vynesené v poli. Dobře je jim rozuměti a bědují, kdyby již raději byl konec té psotě. Ráno jsem dostal od jedné trošku teplého mléka a chutnalo mi výborně. Ve dne spát nemohu pro dělostřelbu a v noci nesmím. Až do 12 zavádím posty, a pak 3* za sebou as na 1000 kroků nachrichten patrol²⁷. Cestou lítají kulky vedle mě vpravo, vlevo, napřed i nazad, ale šťastně se vracím. Fronta posunuta ku předu, naše setnina zůstala v původních dekunkách co reserva. Prohlubujeme je ještě neb čekáme silný dělostřelecký boj. Dávám pozor po selce, až zas půjde dojit a štěstí mě slouží. Dala mi skoro plný šálek mléka. Labužnický ho piji, chleba k němu přikusuji. To byla snídanička. Rusové už pálí na naše

²⁵ Befehl – příkaz, rozkaz

²⁶ Shwarm – roj, četa

²⁷ Zpravodajská patrola

nové pozice, ale kulka lítají o překot k nám zarývají se do dekunků. Herel přišel ráno z feldvachy a prohlubuje též dekunky, ale nepracuje ani ¼ hodiny a jedna šťastná jej stihla do levé ruky. Rychle běží do baráku, a pak, ani se s námi nerozloučiv upaluje na první pomocnou stanici. Zatím již děla statně mluví a ptáci na stromech hvízdají své ranní písně nemajíce tušení, co bolu a bídy v jejich okolí. Před námi se pasou 3 ovce. Noční déšť ustal a probírá se slunko. Jak skončí as zase dnešní den 29. /9.

Po celý den zuří dělostřelba. Aspoň kdybych byl zdrav. Ale s hrůzou pozoruji, že čtrnáctidenní průjem mění se v úplavici, neb ze mě začíná jít krev a každou chvíli musím konat tělesnou potřebu v dekunku. Od půlnoci mám službu v rojnici. Noc celkem klidná i následující den.

30. /9.

Po 14 dnech zouvám se z bot a shledávám nohy zdravé. Na slunci suším ovinky a ukládám se posilnit se spánkem. K snídani uvařil jsem si dobrou česnečku a pak vzácnost „bílou kávu“. Mléko opatřil jsem si opět od selky za chleba. Nebyla sice jako doma, ale byla dobrá. Ve frontě se střílí a děla z obou stran hučí až do večera, že spát nelze. Večer přišel rozkaz, že regiment jest z bitevní čáry odvolán do rezervy. As k 11 hod. v noci se tak děje. Rusové ale zpozorovali, že se něco děje, spustili tedy tak prudkou střelbu jaké dosud málo bylo. V údolí máme náš lágr. Hezky jsem se vyspal. Ráno dne 1/10 jest krásný slunný den. U potůčku se myjeme, neb máme špíny na prst. A jak je blaze být zas jednou čistý.

2. /10. bez významu. Celý den ticho.

3. /10.

Ani nevím, že je neděle. Vedle ve vesnici dělají se přípravy k zimnímu přebytování. Bourá se hezký kostel a prkno vozí se nato. Od šik. Kubkého dostal jsem knedlík a zelí, ale maso a jaternice jsou jen pro důstojníky, my jsme byli rádi, že jsme z toho dostali každý trošku polévky. Snad proto abychom se nepřejedli neb večer máme nástup do I. bit. fronty. Začíná mě silně chutnat jíst, e mám skoro menáže málo. A na to dobré musí člověk jen koukat, když to důstojníci jedí. Asi v 7 h. nastupujeme cestu do nejpřednějších zákop vystřídat reg. č. 18. Kulky hvízdí kolem každým okamžikem, ale došli jsme

šťastně. Nejvyšší důst., který s námi došel, byl šik. Kubský. Kde zůstalo vše ostatní nevím, ale myslím, že u dobré večeře kdesi vzadu, neb mi kuchař říkal, že měli každý 6. dobv. jaternic. Šťastně jsme zaujali pozice a bdíme celou noc ob chvíli na prázdnou střílejíce. Ráno dovolil obrltn., že si můžem každý něco uvařit. Vařím též česnečku s brambory. Rusové topí též a možno je často vidět venku. Dle všeho shánějí též brambory. Den je krásný, a minul se klidně. Tu a tam nějaká střela. V noci střílí se opět volně z pušek. Rovněž i kuchyně přijeli, ale menáž nestojí ani za strach, neboť kulky sviští stále kolem hlavy

Ráno 5. /10. opět oblíbená česneková a pak po nočním bdění ukládám se as v 7h. ku spánku. Pojednou silný otřes mne probudí. K největšímu překvapení shledávám, že ne dále, než 4 kroky za hlavou vybuchl mi granát. Nepříjemné probuzení. Neb s granáty nejsou hračky. Od té doby až do večera lítají na nás tito **boumbáři** ošklivě syčejíce. Po pravé straně slyšeli volat sanitu. Patrně byl někdo raněn. Kluci nám to házejí ze strany. Sedíme se Štěpánkem z Kladiny v mém dekunku a čas si krátíme vypravováním ze života. Průjem pomínul, ale nachlazení cítím. Večer vracíme se do rezervního štelunku²⁸. Tma je jak v pytli, že na krok nevidíš. Procházíme skrz dělostřelce. Nevěříme skoro sluchu, když z pěkně upraveného dekunku od nich slyšíme gramofon. Také může říct, že byl v poli. A v 8 hod. máme menáž. Kávu a polévku s masem. Kávu lejeme do pol. Láhví, ale více vedle, neb na to není vidět. Slyšíš jen klapot šáleků, občas někdo křikne neb zakleje, když brknuv po tmě **věcdávanohi** menáž vylil. Zakryti tmou tlačí se opět jiní, kteří dříve snědli do řady a snaží se dostat se znovu ke kotli. Mnohým se to zadaří, mnohé to stojí pohlavek.

Ráno 6. /10. drobně prší, pracujeme tedy na zdokonalení svých skrýší. Důstojníci mají zvláštní menáž, že lépe nedráždit nos a káva z našeho kotle také není pro ně. Nově upravené dekunky vystýláme krásným žitem, jež přineseno bylo z vesnice. Srdce bolí nad tím, co práce to stojí a teď, když již pod střechou jest, maří se vzácny ten dar boží, přesto, že naše rodiny na mraze doma trpí nouzí o chléb. Co ta válka pohltí.

²⁸ Stellung - stanoviště

Večer dne 6. /10. jdeme obsadit naše rezervní štelunky. Hluboký vyházený příkop, tu a tam díra pro hlavu. Hustě prší a tma, že nelze na krok vidět. As ½ hod. jsme v tom, a tu přicházejí Maďaři nás odsud vyhánějící. Nechci, nemají žádný rozkaz, než vida hrubé jejich počínání, беру svůj švarm²⁹ ven a nechtěje nechat mužstvo na dešti vedu je do blízké stodoly dříve to četařovi ohlásiv. Nejsme ani ¼ hod. a přicházejí i druzí, až jsme celý zug ve stodole. Venku prší. Chvillemi podřimují.

K ránu dne 7. /10. začíná prudká palba děl z obou stran. Nevíme sice nic, ale soudíme, že Rusové podnikají útok na naše přední pozice. Následuje rozkaz k novému obsazení rezerv, jež už Maďaři opustili. Děla hřmí, jen se země chvěje a střely pekelně syčí. Po malé chvíli slyšíme, že přední naše pozice u reg. č. 18. jsou prolomeny a již obsazeny od Rusů. Rychle se rozvinujeme. Obrlt. mezi námi vyvinuje veškerou svou energii. Naše přední fronta couvá a Rusové rychle za nimi. Ranní šero již poskytuje dosti světla. Dereme se příkopem doprava, kde nebezpečí je největší, k posile. Jdu těsně za obrlajtnantem. Rusové as na 200 – 300 kroků před námi, hrnou se proti nám. V tom cítím v ruce škrubnutí a současně i obrtl. Praví mi. „Jsem střelen“ a pravá ruka mu klesá. Ještě dává poslední rozkazy a pak odchází. Nám nezbyvá než učiniti protiútok. Rychle ven z příkopu proti nim. Kulky sviští, hromový rachot děl neustává ani na minutu. Řveme „hurá“ a „ruce vzhůru“. Chlapi však střílí jak běsi. Konečně podařilo se nám obrátit je zpět a dobýti opět našich ztracených pozic. Skočím dolů a přede mnou Rus. Sedí, hlavou nachýlenou, z níž kape krev. Myslím, že je raněn. Přihlížím blíž, ale zsinálá líc mi praví, že nežije víc. Opozdilci jsou schytáni a posláni zpět za naši frontu. Slyším jednoho, jak šátkem mávaje volá „Já nepucal“. Hledím za zákop, kam utíkají Rusi zpět a v tom utkví mi zrak na mé pušce. Ani jsem nevěděl, že tato byla mi v ruce prostřelena. Ukazují to kamarádovi a ten mi opět ukazuje díru, jíž mám v ruksaku ne dále, než 3 prsty od zad. Teprve nyní pozoruji, jak blízko bylo nebezpečí, z něhož jsem opět šťastně vyvázl. Děla však mluví dál a střely co chvíli padají před nás i za nás a nad námi praskajíce. Mrtvého Rusa vytáhli jsme z příkopu ven nahoru. Byl to poddůstojník. Opodál na měkotě leží jeden našich mrtev. Aranžujeme znovu zug a švarmy a jsem rád, že jsme všichni, díky bohu, zdraví. Odpoledne se opět dělostřelba víří. Kousek před našimi zákopy, raněný Rus

²⁹ Schwarm - četa

od rána leže, volá o pomoc, leč marně. Jejich ho neslyší, naši k němu nemohou. Chvillemi bolestně vstává, leč opět klesá. Před námi v malé vzdálenosti nepřítel, nutno dávat pozor. Zvolná střílíme bez cíle. Šikovatel Kubský je v mém dekunku a hovoříme spolu. Pojídám z jeho zásob a kouřím cigarety. Čekáme nový útok. Skutečně as ve 3 h začiv.

Dne 8. /10. počínají se Rusové hrnout. Střílíme jako diví a šťastně je odrážíme. As ½ hod. klid a nový útok, tentokrát děsivý. Palba z děl je tak děsná, že největší hromobití ráz naráz je jen nepatrným odleskem toho rachotu. Slova neslyšíš. Střílíme ze zákopu a ani nenapadá nás ukrývat se. Však po chvíli vidíme, že naše fronta na levém křídle je prolomena a Rusové v masách hrnou se do našeho zákopu. Nezbyvá než vylézt ven na širé pole. Zde ze stoje pálíme do houfu Rusů, z nichž každým okamžikem kácí se některý s výkřikem k zemi. Jako na zavanou přiletí 2 naše granáty do jejich středu. Chvíli je mezi nimi zmatek. Toho používše, ženeme opět dopředu. Nastává míchanice, bajonety mihají se, bolestné výkřiky. Část Rusů se zdviženými rukama běží k nám, jiní násilím chyceni. Po chvíli trapné nejistoty obráceni jsou na útěk. A my opět jdeme do ztracených již zákopů. Skočím dolů a přede mnou leží raněný v tratolišti krve. Ptám se, kam je střelen. „Do hlavy“ Uhýbám jej na stranu, nadzdvihuji hlavu a z té potůček krve stéká mi po plášti. Má hroznou ránu v temeni. Ptám se, cítí-li bolest. Německy odpovídá mi, že ne, ale hlava, že jej brní a prosí pít. Sám nemám. Proším tedy kolemjdoucí. Konečně trocha čaje. Hltavě pije a prosí obvaz. Volám sanitu, leč marně. Podkládám tlumok pod hlavu. Ztráta krve veliká, soudím, že nevydrží. Je však při paměti a vzpomíná na ženu a děti. Však nemohu u něj zůstat, musím k svým. Jeho jiný kamarád zůstává u něho. Nacházím opět Kubského a Honouska, ale ne F. Kamenického³⁰. Hrozná ztráta máme opět. Baterie do nás pálí ustavičně. Nastává den. Ranění z obou stran vlečou se těžce a mrtvých leží mnoho kolem, Rusů mnohem více. Někteří šátkem mávajíce lezou k nám, kde jsou pečlivě obvázáni. Sčítána naše setnina a shledáno nás 48 ze 160. Jsme hrozně vysílení nebo skoro 5 nocí již nespíme. Z mého švarmu nemám skoro nikoho, kde jsou nevím. V duchu děkuji bohu, že opět zdrav jsem vyvázl. As v 9 hod, palba z děl poněkud utichla. Však čekáme nový útok a od regimentu je nařízeno za každou cenu místo udržet. Fasujeme opět nové patrony, leč kvěry nám špatně fungují jsouce hlínou zamazány.

³⁰ To nechápu

Hledím na zkrvácený plášť a myslím, zda dosud živ ten, komu vytekla. V největším dešti granátů leželi jsme s Kubským, když již Rusi couvli v jedné díře, jen hlavy krčice a granát spadl ne dále, než 2 kroky od nás, jen jsme v díře poskočili.

9. /10.

Ve dne jakž takž pokoj. Začíná pršet a zima. Jsme zkrehlí do kosti. Co bereš do ruky, vše zamazáno, že jsme jako cihláři. V noci opět pokouší se Rusové o útok, ale naše palba je tak prudká, že k nám nelze přistoupit.

Ráno dne 10. /10. jsme zmrzlí jako rohlíci. Kvéry zamazané, že vypovídají službu. Ani nevím, že je neděle. As v 10 hod. déšť ustal. Chvilí spím s p. šik. Kubským v jedné díře. Dobrá česnečka s jeho vuřtem a horká káva zahání trud, a ven se deroucí slunéčko dodává veselejší náladu. Upravujeme své brlohy a ani si nevšímáme ruských granátů, jež přes nás lítají. Mrtvoly Rusů ze dvou nočních útoků ještě jsou nepohřbeny. Teprv dnes možno je jasné vidět. Leží jich jako hub po dešti. Ráno naše sanita přinesla jednoho ještě živého Rusa, jenž 2 noci a den ležel před námi v dešti a zimě bez pomoci. Chud'as má vystřelené obě oči. Odpoledne dostal jsem z domů první lístek. Ta radost, že jsou všichni zdraví. Na noc čistíme kvéry, aby dobře házeli, bude-li toho potřeba. Pan šikovatel ze svých zásob rád pro mě něco ztratí, což vděčně přijímám. S největší chutí popad jsem kousek makové buchty. Ovšem že vuřt neméně s chutí pojídám. Hlídková služba musí býti v noci přísná. Občas vystřelovány jsou rakety, které krajinu osvětlují. V noci opět začalo pršet a prší i druhý den ráno. V našem příkopu jest těсно. Každý zamazán, zabalen do mokré deky. Přec na několika místech vidíš ohníčky, u nichž si vojáci vaří snídani. Kávu neb čaj i brambory. O kávu a čaj stará se pan major, ale cukr nemáme. Rovněž veliká nouze jest o sirky. Kdo má cigaretu, hledí zapálit si z dýmky a kdo má dýmku čeká na špačka z cigarety.

Odpoledne 11. /10. se p. šik. Kubský vážně podrbuje. Svléká tedy košili a hledáme spolu. Má pěkné plnokrevné samice. Nabízím mu svůj prášek, jež si s chutí nechává sypat za krk. Po práci, když i já jsem svou košili prohledal, ale nic nenašel, namydlič jsem ji pořádně svým mýdlem a tak mokrou oblékl. Posilujeme se douškem rumu z jeho polní láhve. Skoro všichni chrchleme ze zimy a deště a nevyspání. Důstojníci, co s námi přijeli,

už jsou všichni pryč, ty jsou na ty „nemoce“ šťastnější. Jen p. major je ještě tu. Ten se o nás stará aspoň, abysme neměli nouzi, a chytá **pihcákem** vši jako my. Toužebně čekáme, budem-li vystřídáni, abychom se mohli očistit, neb jsme jako prasata špinaví. Kdy jsem naposledy zut ani nepamatuji. Píšeme lístky vzpomínající na domov a pak zas se p. šik. Kubský vykládá s vepřovou. On již asi poznal, že jsem jedlík a mlsoun, proto pro mě často kousek ztratí. Jeho buchta bývá mi milou pochoutkou. Horák vytáh paštiku a také nám dává, jen já nemá co dát. Nabízel jsem sice již také svou česnekovou p. šikovateli, ale tím ho ovšem málo uctím. Večer přichází telefonická zpráva, že se od Rusů chystá angrif. Všechno musí být připraveno, o spaní ani potuchy. Jest velmi chladná noc. Mužstvo drkotá zuby a krčí se za vítr. Po chvíli letí do výše vystřelená raketa osvětlující krásně okolí jak nejkrásnější povětroň, opisující velký elipsovité oblouk do výše. Ze strany ruské zase reflektory osvětlují naše pozice. Přední stráž střílí, zatímco vzadu jest vše připraveno. O půl noci na levém křídle prudká palba z ručnic a stroj. pušek. Tak bdíme až do dne. K útoku nedošlo. Unavené mužstvo vaří si rychle kávu a hledí si chvíli zdřímnout. Jasná obloha se však brzo zamlžívá, padající mlha zatemňuje obzor tak, že jsme nuceni opět být vzhůru. Sychravá zima námi lomcuje. Chápeme se vaření. Vedle mě vaří nám starý kuchař dobrou bramborovou polévku, do níž dal p. šik. vyfasované jaternice, já pak s Theodorem z Holic bramborovou kaši. Dinstuju cibule na sádle, jež přines Theodor, takže jsou opravdu chutné. Kdo má pokuřuje si buď z dýmky, neb cigarety, ale nouze o sirky je veliká. Kuřák cigaret hledí si připálit od někoho z dýmky, co zas ti, kdo dýmku mají, sbírají dohořívající odpalky z cigaret na zapálení dýmky. V botech nás to zebe a skoro každý má svíčku u nosu. Ještěže v posledních dnech fasujem kávové konzervy, že občas hezká káva zahřeje zkřehlé údy. P. šik. cítí se marod a chce jít k marodišti. Mnohý z nás by to potřeboval, nebo jsme zmoženi zimou a nevyspaním. Po 5 dní nespím více než 2 hod. denně ve dne, v noci vůbec ne. Skutečně večer dostáváme nového zugskom., a sice kadeta, jenž jel s námi z Kapošváru³¹. Týž se pěkně usadil v mém dekunku, kde jsme s Kubským spali, a já nemám nic. Rychle chápeme se práce s V. Hanouskem a děláme si společný. Dnes jsem se trochu prospal. Přece aspoň 3 hod. jsem spal. Ráno hned oheň, na němž si vaříme kávu a česnečku pro zahřátí po nočním

³¹ Kapošvár, Maďarsko

mraze. Moskali proti nám také vesele topí. Je jim asi tak, jako nám. My zde vůbec máme záviděníhodné postavení. Rozkaz za každou cenu místo udržet, dokud se nepřipraví nové zimní dekunky. Proti nám Rus, za námi Maďaři v rezervu, kteří mají rozkaz, kdybychom utíkali pálit do nás. To má být odměna za všechno naše strádání. A zvláště, když člověk vidí jak se krmí důstojníci, zvláště ti vzadu a my se musíme spokojit, když jednou denně večer dostaneme jíst a ještě v kalupu, pak vůbec přechází chuť k válčení. Být 10 dnů bez přestání v deštivém, sychravém počasí ve střeleckém zákopu, není legrace. Hlavu, aby nevystrčil, neb boje jsou čím dál urputnější tak, že se střílí na každého jednotlivého muže. Ani ty, kdo by se vzdávali, nemáme šetřit. Jak my potom máme čekat nějaké milosrdenství?

13. /10.

Klidno. Den slunný, ale studený. Během dne vaříme si bram. kaši do níž mám koservu. P. major byl se u nás podívat, hovořil s námi, uznával, že máme se zde špatně, ale těší, že v nových štelunkách, jež se vzadu připravují bude vše možné učiněno pro pohodlí vojáků. Vůbec možno říci, že p. major Abrahamovič je pravým otcem vojáků. Kdyby jen všichni důstojníci byli takoví. Naše nynější pozice jsou u vesnice Malína³² a Újezda³³ před dvorem v pěkném někdy sadu, jenž se jmenuje Konstantinovka. Dvůr je ale úplně zpuštěn. Granáty a šrapnely rozbit, zapálen, stromy zpřeráženy, krásný nábytek rozsekán a spálen, bohatá knihovna rozházena, rozmočena. Copak asi bude říkat majitel, vrátí-li se sem kdy. V noci citelný mráz.

Následující den 14. /10. celkem ticho, až na ojedinělé vystřely. Po noci leháme s V. Hanouskem do své cely a usínáme. Pojednou se probudím cítě, že jsem zasypán. Václav bolestně heká a mě nenapadá nic jiného, než že ve spaní přiletěl granát, a že je zraněn. Chci vstát, ale nemohu. Volám tedy. Kamarádi přiběhli a pomohli nám z nemilé situace, jakož i našim sousedům, jež stihl podobný osud. Tu teprv zpozoroval jsem, že se nám zbortil pilířek mezi dekunky i s naházenou hlínou spadl na nás. Celá nehoda odbyta nakonec veselým smíchem. As za hodinu jde Skala z mého švarmu pro brambory na

³² Český Malín, vesnice založená českými imigranty na Ukrajině, vypálena nacisty za II. Světové války

³³ Uizdtsi, Ukrajina

blízké hony. Na cestě zpáteční je zasažen kulkou. Klesá. Má prostřelná záda napříč těla. Ihned obvázan a odnesen. Po chvíli přišel opět p. major. Hovořil s námi tázaje se na více místech, jsme-li spokojeni s menáží. Odpoledne za svitu slunce pozorujeme naše těžké střely, jak nad námi šustí vzduchem, příšerně syčíce. Pak děláme visitu v košilích. Díky bohu. Ještě nic nemám, ale už je takových málo. Odpoledne jdu na zbořeniště domu pro dříví a zde zastavuji se v zahradě nad hroby našich i ruských vojáků, jež neznajíce více nepřátelství dřímají zde věčný sen. Opět navštívil nás p. major hovoře s námi. Večer je výtečná menáž. Káva, polévka, a maso, v polévce játr. knedlíky a dobrá rýže na tuho. Porce jsou řádné, takže nám zůstává ještě na ráno. V noci opět velký mráz. Nemohu vydržet zimou, dělám si ½ noci ve své díře oheň a ohříváme s V. H. rýži a kávu. Pak topíme až do rána. Ráno as 2 -3 hodiny na chvíli spíme, ale studený vítr nás budí ze spánku. Menáž má být dnes přinesena až sem. Pan regimento komandant došlápl řádně na kuchyně a ochutnává jim připravenou menáž, aby každé jídlo bylo dobré. To nás těší, neb to jest jediná odměna za všechno naše strádání. Dnes máme být vystřídáni a jest také nejvyšší čas. Vždyť 6. /10. jsme sem přišli, prodělali 3 tuhé ruské útoky a dnes jest již 15. /10. Jsme tedy plných 9 dní v I. bitevní frontě bez přestání. Den jest opět jasný, ale velmi studený vítr. I dnes přišel p. major a hovořil s námi dotazuje se jsme-li spokojeni s menáží a těšil jakmile budou hotový štelunky, že bude o pohodlí mnohem lépe postaráno.

Večer jsme skutečně vystřídáni, ale vede se nám hůře než ve frontě. Nevím, z jaké nutnosti stojím za frontou na třesnutém větru feldvachu až do 1h. v noci. Pak ve střeleckém novém příkopu kladu se ku spánku. Zima a dělostřelba budí mě však ještě za tmy. Na místě odpočinku jdeme hned pro menáž a pak do Konstantinovky na práci. Bouráme zbylé baráky a sýpky, z nichž má být dříví použito na stavbu nových dekunků. Střel dělových leží zde k nepopsání malých i velkých. As v 10 h. jsem si chvílku schrupl, ale zima brzo žene mě vzhůru. Ve 2 h. je menáž, a sice teplá konzerva a brambory. Najíst se mohl každý do sytosti. Brambory ještě zůstaly. Polévka bude až večer. Po menáži je hodina rast. Večer opět na feldvachu. Nevím, viděl-li jsem někdy co hloupějšího než za frontou stavět feldvachy. Jest opět zima. V neděli a cis. posvícení, pracujeme na nových zákopech před Malínem. Jest to hotové bludiště hlubokých příkopů, místy tak širokých, že jím možno povozem a kuchyní projeti. Jsou to hotová bludiště římských katakomb.

Mám službu denníka, takže do 1/2 noci opět nemohu spát. Noc byla klidná, takže od 12 do 5 ráno jsem se dostatečně prospal.

Ráno dne 18. /10. jdeme opět pracovat na nových zákopech, kamž nám naše kuchyně širokým laufgrábem³⁴ přivezli kávu. 2 porce této a kus dobrého komisárku stačí k snídani. As v 8 hod. dal mi četař dienstförender³⁵ lístek, jež psala malá Mařenka. Rád se přiznám, že při tomto projevu dětinné lásky, vyhrkly mě slzy z očí. Pak píši moje, při službě čas, lístky svým známým i milé Mařence odpověď. Po dobré večeři a kávě leháme k odpočinku ve stodole. Krásně jsme se vyspali do 5h. do rána. Že nějaká kulička stodolu proletěla, to nás nebudilo

Ráno 19. /10. jdeme do nových zákopů k snídani a pak do údolí se zas po 14 dnech jednou umýt. Je na to ale moc zima. Pak jdeme zase pracovat na nov. zákopech. Moskal hází nám stále své těžké pozdravy, ale dosud neuškodil. V poledne opět dobrá menáž. Bramborová kaše s konservou. Polévka a maso bude večer. Po obědě hledíme se trochu zděkovat v tom bludišti cest a cestiček zemních a důstojníci s obstem v čele hledí zase nás popohnat, aby ta menáž nebyla zadarmo. Nosí se drny, z nichž staví se ochranné pilíře proti střelám ze strany, dříví různé a prkna, jimiž se nové zákopy přikrývají. Ze známých našel jsem tu Čapka, hudebníka z Rokytna a mladého p. Lehra ze železného obchodu z Hradce v hodnosti šikovatele. Dnes není tak zima a vítr ustal. Mezi mužstvem je dosti veselá nálada na mnoze slyšeti pohvizdovat si písničku. Snad proto, že při menáži dostal každý 2 porce a kdo měl málo, mohl si ještě dojít. Vůbec o jídlo není v poslední čase nouze žádná dík majorovi a obstovi. Baráky i statky kolem se vše bourá na dekunky. Vše se nechá upotřebit. V kraji zdejší je usazeno mnoho Čechů. Ve statku, v jehož stodole jsme spali, našel jsem žací stroj, secí žantour, pěknou čistící řezačku od Wichterle z Prostějova, ano i ovšemže již rozebranou odstředivku. Dle zahrádky a stromků možno soudit, že zde byl dosti praktický hospodář. Vrátí-li se kdy, podiví se jistě, že nenajde ani statek, ani popel, jen bludiště příkopů a podzemních světnic, jež my připravujeme na

³⁴ Laufgräben - příkopy

³⁵ Diensführender unteroffizier - velící poddůstojník

zimu. Vydržíme-li totiž. Večer až do 1h. pracujeme na zákopech a pak hlídka. Jen 2h. jsem spal. Jest velmi studená noc. Ohřívám se u ohníčka.

Ráno den 20. /10. opět na práci. Ani chvilku oddechu nedají. Ještě dobře, že já pracovat nemusím dohlížet na svůj švarm, ale mnohdy rád dělám, abych se zahřál. Večer při práci byli 2 ranění a mě pleskla as na dlaň daleko od nohy. Den je slunný, ale chladno. Trochu se podrбуji a vši jsem dosud nenašel, ač jich maj kamarádi dost. Snad to je špína, neb jsem se 2 měsíce kloubně neumyl. Vysoko nad frontou vznáší se náš aeroplán, po němž Rusi z děl střílí. Obláčky praskajících šrapnelů ukazují, že míří špatně. Noc klidná. Dobře jsem se opět vyspal v kusu stodoly zabalen v deku jak egyptská mumie. Ráno tatáž práce na příkopech. Moskali do nás 3x řízli, ale raněn nikdo. Také dnes tj. 21. /10. marně střílí po letadle. As v 8 hodin čten batailonsbefehl³⁶, dle něhož jsem povýšen na desátníka. Pak ležím, vlastně sedím klidně ve starém dekunku s nově povyš. šik. Benešem a dinstführer³⁷ zugsf. Tomanem od kuchyně. Taková známost zde není k zahzení. Večer máme nástup do I. bitevní fronty. Jest úplněk. Noc chladná. Na útok Rusů jsme stále připraveni. Menáž musí nám být dodána přímo do zákopu.

22. /10.

Klid až na dělový souboj, jenž jest každého dne.

22. /10.

Večer přichází rozkaz od velitele setniny lt. Iglera, že nikdo celou noc nesmí vůbec ani do skrýše sednout. No nezbývá než vyplnit rozkaz. Ale hrom by střel takovou spravedlnost bít. Sám leží natažen chrápaje celou noc když se dobře najed a napil a u sebe má ordonance³⁸, aby jej zbudil, kdyby něco bylo, zatímco ostatní se klepou zimou venku. Se svítáním rachot pušek na pravém křídle značí, že z ruské strany cosi jde. Zostřena pozornost, vyslány dopředu patroly, ale k nám nedošlo nic. Útok Rusů byl tamtéž zadržěn.

³⁶ Rozkaz jednotce

³⁷ Dienstführer – služby vedoucí

³⁸ Ordonanz - sanitář

23. /10.

Ráno ihned vařím a pak si lehám a spím do poledne, kdy mě četař budí dávaje mi 2 lístky. Z domu a od F. Uhl.. Odpoledne přišel nový velitel setniny hejtm. Gruber. Celou noc na 24. /10. opět bdím, zaváděje přední hlídky na posty. Měsíc osvětluje krajinu. Před našimi překážkami ještě dosud leží na vrchu mrtví Rusové z bitvy dne 9./10. Kolik žen, kolik matek zlíbalo a hladilo by ztuhlá těla svých milých, o jichž pohřbení se zde nikdo nestará. Snad ještě déle zůstanou, až svátek všech svatých bude, nehnou-li se z místa. Na místě věnců, kvítí, krýti je bude zas jen hrubý plášť, bílý jíním tak, jako dnes ráno. Soused můj, četař Heisler dostal od ženy bedničku a dává mi též „vzácnosti“. Kost. cukr, sirky, čokoládu, svíčku a – športky.

Časně ráno 24. /10. vařím si kávu, myji teplou vodou špínu z obličeje a rukou, a ukládám v dekunku na nevymlácený hrách nedbaje, že nedaleko houkají děla. Ta jsou již naší ukolébavkou. Následující den přichází opět Kubský, nyní štábní šik., jako zugskom. My máme se přestěhovat do nových štelunků. Večer přišel rozkaz staré zákopy zaházet. Činíme tak a kol. 8h. jsme hotovi a nyní čekáme na rozkaz k odchodu, ležíce v chladné noci nevyspalí na holé zemi, vysazení střelám z rusk. ručnic až do 1h. v noci. Sám Kubský je nad tím rozčilen Konečně jdeme. Moskali však asi něco zpozorovali a spustili hned palbu. Naštěstí od naší setniny nebyl nikdo raněn. Hned zaujímáme nové pozice a bez odpočinku držíme dále pohotovost.

26. /10. odp. máme salutierübunky³⁹ na 400 kroků před nepřítelem, neboť on ihned za námi postoupil. Konstantinovka byla od našich podminována a my jsme jasně pozorovali výbuchy těchto překvapujících střel pod nohama Rusů. Večer máme alarm na zkoušku. V 8 hod. všecko nastupuje místa a zahájena palba. Hejtman stojí za námi. Hledím dozadu. On na mě: „Kam čumíš? Já jsem nepřítel?“, odpovídám: „Jako švarmkomandant mám povinnost přehlížet své mužstvo. Ja, Ja das ist richtig, gut habens. A už to bylo dobře. Že

³⁹ Salutier übun?? – salutní cvičení

mně dal 2 dobré doutníky, nesmím také zapomenout. Panem št. šik. Koubským byl jsem navrhnout, abych jel jako instruktor pro 16. maršbat. Zítra ráno o 6h. mám být připraven s ostatními. Pan regkom. obst. udělal nám dlouhé kázání o našem úkolu a pak jdeme do Malína, kde jest brigádkom. Osada složená jest ze dvou dílů. Starý Malín (ruský) a kolonie českých vystěhovalců. Zde viděti, že český člověk trpí vždy na pořádek. Vše symetricky postaveno po českém způsobu, mnoho staveb přikryto cement. taškami. Pěkné mladé ovocné stromy najdeš tu ve velkém množství. Zde čekáme, až se sejdou **ústí**. Od reg. č. 18, 62, 2. jegerbat., 12. jegerbat a 82. Zde již možno pozorovati válku za frontou. Jest 9h a páni od kanc. po „noční“ práci ještě spí, jimž kuchaři ností kávu s pěknými buchtami. Možná, že jim ještě nechutnají. Kousek dál ještě něco lepšího. Smažené koblihy pro důstojníky a co v sobě tají útroby důst. kuchyní, to vůně prozrazuje. Pan brigadier v plném lesku jde na ranní procházku a trochu z vysoka se na nás dívá, že jsme černí, prý hotový bašibozuci⁴⁰. Inu on se nemá kde začernit. Kdyby byl 3 neděle ve frontě, snad by zpíval jinou. A nebo, kdyby 3 noci nespál, klepal se zimou a na rozkaz hejtmanův nesměl vzít ani deku na sebe jak my jsme měli ve dnech posledních, byl by jeho úsudek jiný. S prázdným trémem jdeme odsud do Lucku. No, u našich divis. hilfspac⁴¹ vidíme ještě zřetelněji, jak hezká jest válka vzadu. Zde není o důstojníky nouze. U municion. kolony lidí zdravých jako buků, až nazbyt, ale ve frontě jest nouze o ně. Večer přijíždíme do Lucku a u nádraží slézáme. Oblt. a kadeti udělali hned „zmizl“ a nás nechali v zimě stát, nestaraje se, máme-li co jíst. Oni vědí, kde se ohřejou a najedí. Pocit hladu i náš se ozývá. Jdeme také. Bochánek chleba bílého a placku, oboje po koruně, pak 2x kafe po 15kr jsem snědl najednou(Placka l. zv. pečený žid.). V 8h. konečně jdeme na noc do domu. Ač na holé podlaze spal jsem jak kus dřeva až do 5h. Pak bez snídaně jdeme na nádraží a jedeme do Kovel⁴². Na svíčke ohříváme si as v 10h. konservu. Potom na jedné zastávce běžím si ku lokomotivě pro horkou vodu z kotle z níž si připravuji čaj. Kolem 2h. 28./10. začíná silně sněžit. K večeru ale jasná obloha praví nám, že bude citelný mráz, což konečně cítíme na nohou v našem hitláku⁴³. S námi jedou dělostřelci, kteří celý rok byli ve frontě na dovolenou s veselou náladou. Že ale u nich není žádné

⁴⁰ Muslimové (pravděpodobně arabové)

⁴¹ hilfspatz

⁴² Kovel, Ukrajina

⁴³ Krytý nákladní vagón

umění být tak dlouho venku, o tom jsme se pevně přesvědčili. Jejich dekunky daleko za frontou jsou velmi pohodlně zřízeny, v nichž najdeš i záclony v oknech a gramofon. V Kovli čekáme dosti dlouho, kde si kupujeme různé požitky a pak jedeme napresování v jednom pošt. voze Vladimíru⁴⁴, kamž k ránu přijíždíme. Jdeme do kasáren, kde jsem již jednou byl, odpoledne pak do jiného kvartýru. Zde máme 2 velké cimry, v nichž řádně topíme ve dvou kamnech. Fastujeme každý 8 konserv, co náhradu za menáž cestou, kávu, cukr, čaj, víno a 50 cigaret. Večer ze židovy střechy urval jsem několik došků na svoje lože a klidně trávím zas jednu noc.

Ráno 30. /10. děláme všichni visitu na vši. Díky bohu nenašel jsem dosud. Snad mé mýdlo a prášek pomáhá. Mydlím a sypu tedy zas. Obyvatelé zde jsou téměř sami židé. Díry jejich hrozně špinavé, jako oni sami. Jsou samý obchod, až dotěrně ke koupi nabízejí chléb, štrudle, čokoládu a cigarety. Že u nich nic lacino nekoupíš, je přirozené, ale přece laciněji než v Lucku. Venku mrzne, že ani přes den neoblevilo. Nám se ale ve vytopené světnici vede dobře.

1. /11. Po dlouhé době měl jsem opět příležitost býti přítomen katolickým bohoslužbám ve Vladimíru. Slovanské kázání bylo též. Nebyl jsem sám. Celá řada vojska používala chvíle okráti zas jednou na duši. Při návratu do ubikace, mluvili jsme s osazenými Čechy z krajiny, kde jest nyní naše fronta. Stěžovali, dotazujíce se, zda dosud zachovány jsou jejich domovy. Ovšemže jen málo potěšení mohli jsme jim říci. Na dušičky prý na frontě klid oboustranný? Večer musel jsem se podvolit nátlaku kamarádů a jít do kavárny. Bídna, nízká chatrč, v níž 2 židovky prodávají čaj, lépe řečeno vodu. Chuti k ní dodává ošklivá baba, občas z kuchyně vykřikující a ještě ošklivější, špinavý žid. Nevím, co je tam vábí. Snad ty oplzlé hovory. Tyto hovory a průjem vyhání mne odtud.

3. /11.

Po dlouhé době jsem se opět jednou řádně vykoupal v teplé vodě v lázních za 1K. Ač zas jen špinavý židé nás obsluhovali, přece to vykoupání mělo velikou cenu, neb jsem se nekoupal od žní, jak jsem doma byl. Noc ze 3. na 4. /11. tj. zlo pro mne. Průjem se stává

⁴⁴ Volodymyr – Volynsky, Ukrajina

hrozivějším s velkými bolestmi v břiše. Ač nerad, jdu k našemu lékaři. Čech z Kutné Hory. Jest zvědav vidět stolicí, na níž prý se přijde podívat. První lék, co mi předepisuje, jest hlad. Nejíst. Na tu nemocnici se mnoho netěším.

Druhý den 5. /11. jdu skutečně do nemocnic Vlad. Volynského. Jest umístěna v obrovských rusk. kasárnách. Z kostela učiněny kanceláře. Zde jsem odstrojen, umyt, ostříhán i s mým pěkně pěstěným plnovousem, a odtud, přestože mohu chodit odnesen na oddělení na úplavici. Veliká světnice, skoro přeplněná vojíny všech jazyků i Rusů. Lékař Čech, ale málo řeči vede. Nestojím o to konečně maje vztek, že sem byl jsem zavléknut. Káže uschovat moji stolicí a předepisuje I. dietu. Jest to tekutá strava. Ráno thé, v 10h. vař. víno a mléko, v poledne čistá polévka, večer víno a zas polévka. No konečně snad nebude na škodu žaludek trochu propláchnout. Jako lék roztlučené dřevěné uhlí s vodou a opiem. Obsluhu vedou vojáci a 2 sestry v osobách as 17 – 18 letých děvčat, dle zevnějšku bych řekl židovek, jejichž chování nasvědčuje, že by se spíše hodili do taneční síně než k obsluze nemocných. Líce jejich až křiklavě šmingované jsou toho důkazem. Zcela jinak počínají si jeptišky na oddělení vedlejším. Zatímco tyto vážně a tiše věnují se obsluze, smějí a baví se naše děvčátka jak mladá kořata. Jen tím se také může státi, že léky, jež nesla jedna z nich v ruce, vypadly jí na zem a z nich učiněna směsice, na níž pak překvapeně hleděla. Rovněž i podávání pokrmů jiných (housky) nevypadá jako nemocným vojínům, kteří své životy nasadili za vlast, hodí-li jim to beze slova na postel jako psovi kus chleba. Ze sanitního mužstva na našem oddělení jeden jest Čech. Milý člověk, jenž rád přijde na besedu. I při dělení vína a menáže nechá znát, že je krajan.

7. /11. v noci přinesen nový přírůstek. Dle sténání lze soudit, že spěje ku konci. Složen mně naproti. Za dne teprve viděti jak ubohý jest. Kosti jen koží potažené, s úplavicí a tuberkulózou. Chvílemi slabě, chvílemi silněji sténá, pokrmů a nápojů vůbec nepřijímaje. Přichází polní kurát, aby jej zaopatřil. Přijmouti však nemůže, jen posl. pomazání bude posilou mu na cestu do věčnosti. Vážná, **telivá** chvíle, vždyť všechny nás to může potkat, ale naše slečinky nejeví mnoho soustrasti. Snad hudba večer kdesi vedle lépe je dovede upoutat.

V noci ze 7. na 8. /11. sténá týž ze všech sil, když červ smrti hlodá na kořenech jeho mladého života. A lékař? Nemůže mu dát víc, než injekci, aby city jeho pro bolesti otupil. Kolik takových zmírá v cizině, co doma jeho drazí toužebně čekají jeho návrat. Ve 3h. odp. 8. /11. vydechl naposled. Srovnán, zabalen v prostěradlo a odnesen, aby byl uložen k odpočinku po trapném žití v dálné cizině. Při tom naše „slečinky“ tlumeně si prozpěvují jakýsi veselý popěvek!!! Jinak jest zde vše jednotvárné bez zvláštních příhod. Ráno v 6h. obdrží každý vodu k umytí, pak jest as kol. 7. snídaně dle tříd nemoci. Čaj (spíše voda) na to „kočičky“ změří teplotu, zaznamenají počet stolic během noci, načež přichází lékař na visitu. „Böhmisch? Čech? Deutsch? Polak? Co je s tebou? Dobře? atd.,“ znějí otázky. Velmi zhusta padne odpověď: „Již dobře p. doktor, ale mám hlad“. „Hlad máš? Co chceš? Bulku? (houska) Ještě moc sereš, byls 5x v noci rozumíš? Ještě počkej! Víno chceš? Rum bys taky chtěl? No vidíš, že ti bude chutnat, ale ještě počkej.“ Tak a podobně jde to dál. Někdo je šťastnější (také chytřejší), že udáním menšího počtu stolic dostane housku a příkrm, jiný zklamán klade hlavu na slavník. Po visitě je desátá opět dle tříd. Kakao (ve vodě!), mléko neb č. káva a jakých druh sucharů. Ve 12 oběd. I. tř. čistou polévku, II. tř. tutéž a buď bramb. neb rýžovou kaši, III. polévku a něco co malinko přičichlo k masu. Zraky těch co I. tř. mají, zhusta se závistně obrací tam, kde kamarád je as o 2 lžíce rýže neb brambor šťastnější. Ve 4h. svařené víno (pokřtěné), pak nové měření teploty a zase prohlídka, tentokrát trochu povrchnější. V 6h. večere. Opět čistá polévka obyčejně z krupice a II. tř. nějakou kaši. Toť denní pořádek. Důstojníci mají menáž zvlášť (že lepší toť samozřejmě). Snad potřebují býti dříve vyléčeni. Někteří zvláště slabí dostanou v 10h. 2 vejce. K zahánání dlouhé chvíle slouží cigarety (komu chutná), ovšem za svoje peníze.

Dne 11. /11. dělám holiče vedle ležícímu četaři, jenž nemůže se ovládat, břitvou od rusk. zajatce vypůjčenou. Okolnost, že nejsem holičem a pak, že břitva nevyčníká ostrostí je příčinou, že celá ta akce je dlouhá a jistě i nepříjemná.

12. /11.

Pořádek denní týž. Lékař předepisuje mi menáž II. tř., což rád slyším neb žaludek dosud jen tekutou stravou proplachovaný s vděkem přijme trochu kaše co příkrmu. Vlevo naproti leží Polák, mladík 19 letý. Jako téměř všichni Poláci vyniká skoro žravostí. Černé

jeho orlí oko bedlivě sleduje vždy posluhu menáž dělícího, nedá-li někomu trochu víc a ihned hlásí se natahuje ruky, když zbytek dodatečně bývá dělen zvláště tehdy, chutná-li mu to. Také dnes žádá rýžovou kaši, ač dosud nedojed. „Vždyť jsi ještě nesnědl“ diví se posluha sanitní. „Pane, já nemohu naráz, mě nevolno jest.“ Práví „ale za ráz zas možno jíst“ a ostražitě sleduje množství mu přidané. Druhý, kus dál doktora zas o housku žádá. „Nemožno, sereš ještě moc. Zajky 2 dostaneš. Rozumíš?“ „A rum chtěl bys?“ Týž ochotně svědčí, usmívaje se. „No tak vidíš, že vím co potřebuješ“, praví lékař směje se, zatímco Polák je šťasten, že dostane plno lžici nápoje, lidu polskému tak milého a obvyklého. Odpoledne zastavuje se u 19 letého mladíka, jehož naběhlý břich prozrazuje vodnatelnost. „Tak co Poláčku?“ praví hledě naň, „bys zas někde běhal, jseš víc oteklý. Nekradli zas někde? Támhle se ztratilo 6 houn, nebyls tam (Týž uzmul kamarádovi zlaté hodinky)“. „A uč, pane doktor, já ani nepovstal od svého lůžka“ odpovídá tázaný, orlím zrakem na doktora hledě. „To bude švanda, až tě bude felakuřák někde v Haliči pochovávat, aby měl strach, že mu z kapsy křížek ukradneš“. Dí se smíchem lékař, dále k vedlejšímu postoupiv. Že výrokem tím úsměv vyvodil, netřeba připomínati. Noc rozestírá svou perut' nad okolím, hejna krákajících vran odlétla kamsi do lesů a ve světnici zavládá klid rušený jen tichými kroky, službu majících sester, a nebo muže za tělesnou potřebou na přenosný záchodek spěchajícího. Spánek klíží moje oči a v živém snu uvádí do dalekého domova. Tam mezi svými milými sedě, držím na klíně svého Pepíčka, jenž hladě ručkou moji líc, praví mi. „Vid' tatínku, teď už nepůjdeš na vojnu?“. „Ne“ odpovídám, k sobě jej tisknu a v tom – probouzím se a kol mne zas jen lože nemocnými obsazené. Hodinky mé, vedle na stolku ukazují 4. Sobota již. V tuto chvíli jistě již živo v rodné světnici, kde domácí as chystají obvyklou týdenní cestu do Hradce a vzpomínky jejich táhnou se tam, daleko na východ, kde jejich syn, manžel a otec v jedné osobě. Tak plyne den ve vzpomínkách, vždyť nyní více času na to než v oblasti šrapnelů a kulí. Tím častěji a mocněji ozývá se touha po zlatém domově. Odpoledne odjíždí transport zdravějších kamsi dále do vnitrozemí, s nimi jediný z našeho kraje, Lohniský z Kostěnic. Odpoledne koupel a zas ta dlouhá noc, po nichž nadchází neděle. Drobný hustý déšť padá z oblak a my oknem pohlížíme na oddíl vojska pochodového praporu, jak se valí po mokré zemi na cvičení. Lékař staví u mého lůžka. „Tak co? Jak je? Dobře? Už bys také jedl jako vlk vid'?“ Svědčím a on k mé menáži připisuje ½ housky!! na den. V poledne

rýžová kaše opět vzbuzuje vzpomínky na domácí nedělní oběd. Příruční modlíci knížka a růženec, ženou mě při odchodu darovaný a staré číslo Národní politiky, tu a tam rozhovor s kamarádem a krátké nedělní odpoledne prchá zas do moře věčnosti. Tak plynou jednotvárně den za dnem. Po několika dnech odstěhoval jsem se o několik lóží dál, kde léčí krajan Češi, an dosud mezi Němci jsem byl. Nový můj soused, pivovarský z Podmoklí, Valenta jménem po úplavici, na revmatismus trpící, jest mi milým přítelem, s nímž, mnohdy dlouho do noci krátíme si čas vypravováním ze života. Vzpomínáme svých rodin a nejednou zatřpytí se slza v našich očích. Naše slečinky, mohu říci, že nám přejí hledíce tu neb onde přilepšiti. Dnes doušek rumu, zítra trošku vína pokud je, o kousek neb o 2 sucharů víc atd. I náš sanit'ák Čech a druhý Polák jeví k nám svou náklonnost.

18. /11.

Lékař projevil přání, aby nad postelí každého byla tabulka jméno a data nesoucí. Sanitní voják Pepa Pulz z Bílé Hory od Prahy počíná z prací. Projevují přání, že svou si napíší sám. Však v té chvíli stává se malířství mým novým povoláním a píši všecky ostatní. Ateliér mám na své posteli u okna, kdež křídovou barvou pěkným štětečkem pracuji. Lékař přichází. „Tak co? Jak je? Dobře?“ Dobře pane doktore, ale přemýšlím, nebude-li nemoc tato u mne periodickou, an loni toutéž byl jsem nemocem. „Co jseš? Učitel?“ Táže se lékař. „Ne rolníkem jsem“. „Víš, nepřemýšlej. Kdo nemocen o nemoci přemýšlí, není nikdy zdrav. A piš, máš ještě moc práce.“ „Pane doktore, barva mi špatně chytá, potřeboval bych trochu rumu do toho.“ Se smíchem jde dál. Slečna mající službu přináší po chvíli trochu rumu „do té farby“, jež ovšem má jinde místo připravené než v hrníčku s barvou. Tak plyne čas dále. Ve světnici přibývá tabulek den po dni. Lékař zastavuje u mého lože a ptává se: „No tak co malíři? Ještě nejsi hotov?“ „Žáda bolí, pane doktore, nemohu stále psát.“ „A co barva? Už chytá?“ Zní opět ironická otázka. „Nutno každý den trochu přilít“, odpovídám. Tak ubíhá celý týden, až konečně jsem hotov.

Neděle 28. /11.

V sobotu večer postaven doprostřed naší obrovské světnice prostinký oltář. Po snídání již jest černá káva čistá (a to je v neděli vždy, neboť židé v sobotu nepekou). Přesně v 8 h.

přichází pol. nemocniční kurát, aby sloužil mši sv. Světnicí rozhošťuje se hrobové ticho. Kdo může, sedá na posteli a vyndává modlitební knížku neb růženec, aby využíval chvíle milostí. Ani ti, kdo takovým „hloupostem“ nevěří, neodvažují se rušit posvátné ticho. Řeholní sestry a několik civilních přistupují k stolu Páně. A mnohý z nás myslí na domov, snad každý, a v chvíli té, letí duch tam, kde snad v tutéž chvíli prosby za jeho šťastný návrat se nesou. Venku jasno a fialový obzor nad zasněženou krajinou před večerem větší hodný mráz. A ještě než se setmí, rýsují se na oknech nádherné listy rostlin nevidaných, podobných, jako kdysi bývali doma. Desatero obrovských kamen, do nichž přikládána jsou polena tak, jak z lesa byla přivezena, zahřívá světnici, již se nese šum a hovor bavících se kamarádů všech jazyků, zatímco v šedé noci hvízdá mrazivý vítr. Dlouho nemohu usnout. Přemýšlím o kamarádech v zákopech, kteří cítí jistě hodně začátky ruské zimy. Vedle na posteli kamarád Valenta z Podmoklí těžce se obrací a běduje na revma v celém těle a ptá se kolik, že hodin již. Rafička mých hodinek ukazuje 11. Spánek konečně zavírá oči, až ráno Fricek (ruský zajatec sanitní) budí mne a praví: „Kamenický pan, vody tade.“ Ledová voda zčerství nás, a po snídani dívám se opět oknem na dvůr, kde vítr hraje si s jemným sněhem, a vrány slétají se v houfech na dvůr perouce se navzájem o zbytky v pomejích ven vylité. A zas ten den se vleče jeden za druhým.

2. /12.

Ráno dostávám dopis od drahé ženy s přáním k mým jmeninám a narozeninám a od malých dítek po lístku s tímtež. A proud slz z očí mých mluví nejlépe, co v okamžiku tomto v duši mé se děje. V 10h. opouštím dosavadní lože u okna, neboť bolesti v zádech a stoupající tělesná teplota (38°) nejsou známkami dobrého zdraví a lehám as o 3 postele dále od stěny z nařízení lékaře. Novým mým sousedem syn Hercegoviny, jemuž prostřelena prsa a v neblahém tom stavu onemocněl úplavicí. Na vyhublém těle ještě lze vidět otevřené rány od dlouhého ležení, ale již čilý mám se k životu. Dobrý hoch a doktor – rád s ním mluví jak tam doma u něj, kde na horách pásával kozy. Skoro za mou hlavou žid. Odporný, dotěrný jako všichni židi v Polsku. I za noci šmejdí a shání cigarety, až

dnes „vörter⁴⁵“ to nám žaluje. Přísný rozkaz, že vůbec nesmí z postele a kouření, až na ty, kdo mají dovoleno, přísně zakázáno. A hned zas důkaz, že žid žida neopustí. Lékař asistent (jedn. dobr.), jenž zde je ukryt, po chvílích slídí, zda někde neobjeví se kouř, aby provinilce lékaři udal, a tak souvěřce svého pomstil.

3. /12.

Moje narozeniny. K nim dostal jsem I. dietu, neboť teplota se ještě zvýšila na 38,5°. Večer však již bolest hlavy polevila a vrací se opět veselejší nálada. Přišel nový přírůstek. Vídeňák, velmi silný člověk. Každou chvíli běhá na hrnec a nám nemotorně ukazuje své obrovské sedací svaly v pozici, jak fotografický aparát. Odpoledne hlásí doktorovi, že byl od 10h 16x na hrnci. „No, tos byl pilný“ směje se lékař, „budem vidět, jak budeš pokračovat.“ A zas večer. Vörtři dělí menáž a žid za mou hlavou chce přidat. „Bodejt, to víš“ praví dělící. „Já ti přidám a ty zas budeš srát ne? Toto“ a běží s kbelíkem dál. Na to začíná zas náš přátelský rozhovor s mými sousedy, aby spánek lepší chutnal.

5. /12.

Neděle. Malý kousek ode mne těžce sténá kaprál od trénu, Čech. O utrpení jeho může si udělat představu pouze ten, kdo vidí zubožené to tělo. Tři houževnatí odpůrcové spojili se, aby podryli mladý jeho život. Tuberkulóza, tyfus a úplavice, která dokončuje zkázonosné dílo. Bez vlády, skoro bez smyslů, opatřen ještě svátostí „pomazání“. Lékař injekcí hledí ulehčit jeho utrpení. Kalné oko na okamžik se otevře a ústy vydírají se krátké poslední vzdechy. A nikdo proň nepláče, aspoň zde ne. Snad ve vlasti ano a čekají na jeho návrat. V nemocnici takový obrázek je všední. Abychom ukrátili dlouhý ten čas, hrajem mariáše „bez peněz“ na dluh. Polní kurát, Slovák, zastavuje se u nás a praví. „Tak se bavíte? Máte karty? Karty?“ „Ano“ pravím. „Karty máme, ale peníze žádný.“ „No tož zas, abych já dal peníze“, směje se kněz vytáhnuv tašku, dává nám každému po stříbrné korunce. Hledíme naň skoro překvapeně a „naděl Pán Bůh“ jest mu odměnou. A ostatní hledí na to, že jest to také možné hrát bez peněz a přece vyhrát. Večer volá mne sanitní voják k oknu na vých. Straně, a ptá se, co tam za světla na obloze? V krátké době jsou

⁴⁵ Wörter – slovo ??

okna obsazena a my poznáváme zřetelné záblesky z děl při palbě v noci na frontě Kovelské. I bílé světlo po obzoru letící možno vidět, což není nic jiného než střela raketová. Až do 8h. bylo možno totéž pozorovati, z čehož patrně, že tam zuří boj. As v 9 hod. vydechl naposled ubohý desátník. Tiše, bez hlasu odletěla jeho duše, tak jako poslední list z uvadajícího květu. Rakví jeho opět bílé prostěradlo, naložen na nosítka a odnesen, aby příštího dne rozmnožil hroby na nemocničním hřbitově. A zas nikdo nepláče a ti kdož odnášejí jej, kouří si při tom klidně cigaretu. Venku zuří vítr, jako by kvílel nad tím mladým zkoseným životem.

8. /12.

Mše svatá v naší světnici. Prostínek oltářík. Kol posvátné ticho. A světnici nese se zpěv „Tisíckráté pozdravujem tebe.“ A po mši pol. Kurát vyslovuje svůj dík za milé překvapení. Náš lékař onemocněl. Horečka poutá jej k loži. Místo jeho zastupuje plukovní lékař, Polák. Těžko láme češtinu, o něco lépe mluví německy. Při visitě zastavuje se u lože nového přírůstka Hanáka z Moravy. „To nový jest? A co rakuje“ „No Me-Me-Ne-Nejez-Nejezchléb“ čte jméno jeho na tabulce. „Břuch bolí?“ Tázaný svědčí. „A stolice dužo jest?“ Vida, že nemocný nechápe slova. „Dužo“ (hodně), táže se opět. „když na stranu jdeš, šlém jest? I krev? A moc jest? A kde bolí břuch? Tady? A taky bububububu ve střevo dělá?“ Táže se dál a rukama dělá posunek, jako se učí malé děti „šiju boty do roboty“ Chtěje tak dáti otázka, má-li nemocný škručení ve střevech. A my zahryzujem zuby do rtů, abychom se nemuseli smát. „No dobrá“, praví „na jutro stolici skovač pojímáš. (rozumíš?). „A prosí diet budeš jest“. „No tak a tu lepi jest?“ táže se dalšího. A tak to jde dál.

13. /12.

Polní kurát dle přání jednotlivců přísluhuje sv. svátostmi. Velká většina sahá po duchovní posile, jen několik, jichž rozum povznesen do neznáma, odmítají „Pána, dárce pokoje“.

14. /12.

Opět mše se sv. přijímání za zpěvu Čechů „máti páně přesvatá“. Nebe, po několikadenním chmurném počasí se vyjasnilo a zimní slunko dívá se do naší světnice.

Krátíme všemožně čas, k čemuž mnohdy značnou měrou přispěje zajatý Rus sanitní, jenž jest zde k posluze ponechán, známý pod jménem „Fric“. Často dovede nás všechny rozesmát, zvláště když posunky hledí naznačit výrazy, kterým nerozumíme. K posloužení je vždy ochotný. Čechy má rád, to prý dobří lidé i dobří lidé, i Němci, ale o Maďarech nechce ani slyšet. Říkáme mu, že musí s námi jít do pole. A to ne, proti bratrům nebude střílet, ale na Italy prý by šel. A prohraje-li car, tož nepůjde domů, neb prý by musel platit daň z každého okna po 10 kopějkách i krůtek a ze sobáka. Propukáme ve smích, výrazu „sobák“ nerozumějící. Ukazuje tedy. 4 nohy – míníme postel, neb stůl. „A né“ směje se Fricek a ukazuje dál, až konečně po dlouhé době za vzájemného smíchu poznáváme, že nešťastný ten „sobák“ je pes. Po válce Japonské museli prý též platiti.

15. /12.

Pracuji právě na tabulce nového maroda, když přichází plukovní lékař. „No tak jak malér, lepší?“ „Značně lepší pane pl. Lékaři“ pravím v odpověď. „No tak dobro“. As po půl hod. přichází vrchní štábní lékař v průvodu plukovního, a jako u jiných i u mě zastavují. „To náš malíř“ praví plukovní mezitím co štábní práci mou pozoruje. „Ten nám píše tyto tabulky“. Zraky mé utkávají se s vysokým hodnostářem a týž ptá se německy jaká to barva? Týmž jazykem odpovídám, že obyčejná rýžová moučka s vodou rozředěná. „A možno ní psát?“ diví se. „Ano“, pravím „poněvadž mytí tabulek nedá pak žádnou práci, proto jest to zde výhodnější“. Pochváliv mou práci odchází dál, an ještě plukovní mu sděluje, že postup nemoci se u všech lepší. Já pak v duchu jsem rád, že jsem si tak dalece osvojil němčinu, že možno mi zcela plynne mluvit, a že uznávám, že přihlásiv se ochotně k práci psaní tabulí, zůstal jsem určitě jistého rozhledu.

16. /12.

Milý přítel Valenta, s nímž mi mile utíkal čas, odjíždí s několika jinými kamsi do jiné nemocnice blíže vlastní, aby tam léčil svůj revmatismus. Smutně dívám se za ním, když jej vynášejí ven, srostli jsme skoro za ten čas. Novým mým sousedem jest zmíněný Vídeňák, a poněvadž i noví pacienti jsou téměř samí Němci, musím i já chtěje mluvit používat zas **samospasitlé** mluvy.

18. /12.

Dávám poprvé zkoušeti lejno, zda jest prosté bacilů, což považuji za první krok zase ven. Po dlouhé době kouřím zas viržínku, kterou mi novým můj soused ze své zásoby dal. Rovněž vhod přišli jeho polévkové přísady o něž se dělíme a tak si připravujeme chutnější jídlo, začož on zase s vděkem bere z mé zásoby cukru. Mám dovolenou procházku a zas po dlouhé době navlékám svou uniformu.

23. /12.

Do nadhvězdných výšin, tam kde není bolesti více, ubírá se mladík 21 letý Čech. Příteli vedle sedícímu diktuje s tíží dopis poslední do milého domova, děkuje rodičům za jejich péči a lásku a ve vyschlém modrém oku třpytí se slza a přec napomíná je: „Neplačte pro mě“. A s myšlenkou na domov, rodiče usíná, aby neprocitnul víc. A hřbitov za zdí kasáren rozmnožen opět o jeden hrob nad nímž nikdo nepláče.

24. /12.

Štědrý den. Skrze polozamrzlá okna pozorujeme padající sníh poháněný fičícím větrem a několik oddělení cvičícího vojska v něm, prohánějícího se po okolních polích až do večera, kde na dvoře kasáren provádějí „nezbytné“ salutierübunky⁴⁶. Ve světnici nám běhají řeh. sestry kolem nesouměrného stromku ježž ověšují papírem barevným a barevnými skořápkami z vajec!!! Jen několik kousků obyčejného sucharu, ježž marodí denně fasují, houpe se mezi těmito divnými dárky. A mysl moje letí pryč, pryč odsud, daleko tam, kde malým dítkám jejich matička připravuje snad také stromeček, menší sice, ale dyšící láskou a v oku mém leskne se slza. A napjatě čekáme večer. Proč? Vždyť i ta řídká čísla časopisů zvěstovala nám, co všecko soucit našich bratří a sester shromáždil k vánoční nadílce vojínů v poli. Celé vlaky prý. Zda bude pamatováno i na ty, kteří na tomtěž poli zdraví ztratili a v nemocnici totěž opět hledají, aby na to pole smrti šli zas? Snad přece. Či pro koho by ten stromek byl? A tak ve vzpomínkách plyne čas až do 6 hod., kdy obvykle jest večere. Již přichází náš „vertr“ večeri přinášející a ústa naše stahují se k bolnému úsměvu, když dle staré metody nalévá do šálku sběračku – krupicové polévky a za touto, ve vodě vařenou krupicovou kaši. Tu a tam úsudek, výbuch trpkého

⁴⁶ Salutační cvičení

smíchu a zas ticho. A po malé chvíli má nám býti vysvětleno pro koho ten stromek. Přijde prý vrchní štábní lékař. Rychle rozsvíceny svíčky na stromku a vzpápětí přichází týž v průvodu všech lékařů v nádherných kožíškách. Ležíme na svých postelích a páni zastavují se u stromku, kol nějž sanitní mužstvo postaveno zazpívalo „Narodil se“ a „Zachovej nám“⁴⁷. S slovy „schön, schön“ opouští lékaři světlici a mužstvo zháší svíčky na stromku, kterýž pak smutně hledí do temna a my zadumáni, zklamáni, klademe se na lůžka, abychom spánkem zahnali trudné vzpomínky na lidský soucit. A ticho větší než jindy vládne světlicí, jež ruší jen temná ozvěna zpěvu z cimry sanitního mužstva, kde tito zřídili si stromek na vlastní svou pěst. Pohroužen v obvyklou modlitbu zalétám zas k domovu, kde snad právě tak smutno jako zde. Ale přec ne tolik. Vždyť tam matka s dětmi a rodiči a já – sám.

25. /12. Narození páně.

Teprv dnes přišel k nám ježíšek, ne sice v podobě lidské, aby obdaroval nás požitky těla, nýbrž v podobě chleba a vína, aby posílil naše duše, obětován jsa na prostém oltáři. Aspoň jemu rozsvítili jsme chudý ten stromek, vždyť on sám, též chudý byl, a proto přijme skromný ten dárek. Světlicí zaznívá „Nesem vám noviny“ a „Narodil se Kristus pán“ a pak po obyčejné snídani čekáme „sváteční oběd“. Obyčejné denní bulky nahrazují „vánoční“, v poledne pak krupicová polévka a cezené nudle spoře vyplňují prostory žaludku. A příroda pláče nad lidskou zběsilostí – venku padá drobný déšť ze zatemněné oblohy, aby smutným svátkům vánočním dodal ráz ještě smutnější a učinil krátký den ještě kratším. Venku Rusové zajatí čile pracují s nakládáním postelí na vagony, snad jinam do nemocnice určených.

Ale vrány snad mají dnes také svátky. Aspoň jsem je celý den neviděl. A jako by se vše proti nám spiklo, dostali jsme k svačině bílou kávu, jež od několika dnů nahrazuje kakao ze sraženého mléka. Vděčně přijímám v „Božím hodě“ kousek komisárku, jež mi dal přítel můj z magasinu, abych si jej večer mohl nakrájet do polévky. As o ½ h. rozžehl desátník Zeman od sanity nedohořelé svíčky na stromku a zpíváme opět „Narodil se“. A chtěje ještě na druhý den míti příjemnou chvíli, zháší opět a odchází. A v nastalém

⁴⁷ Gott erhalte, gott beschütze

temnu jako smečka hladových vlků vrhá se část marodů na co? Snad na ten suchar a v klukovském zápasu povalivše stromek na zem zbavují jej i toho mála, co na něm bylo – snad proto, aby podali důkaz, že poslední jiskra lidskosti – inteligence v nich uhasla, měli-li vůbec jakou, a aby dosti smutnému dni dali ráz ještě smutnější a zahnali poslední zbytek veselejších myšlenek těm, kdož si uchovali smysl pro slušnost. Mlčky pojídám svou porci zapražené kroupové polévky s darovaným komisárkem, rýžovou kaší odmítnuv. A v nitru mém to bouří a bolí, když vzpomínám, že klidu a míru všeobecného chtějí brzy mít lidé, kteří sami v úzkém kroužku v posvátném tomto dnu klid – mír zachovati nedovedou. A pak, že prý stojíme na vrcholu vzdělání. Snad, ale jen někteří, a kolik je těch? A v čem vidí to vzdělání? A abych uklidnil rozbouřené nitro, jdu, abych kdesi našel přítele a přišel na jiné myšlenky. Hovořím chvíli s četařem, v civilu profesorem a ukládám se ke spánku. Bídné počasí trvá i v den sv. Štěpána a tak celé ty svátky zanechávají v mé mysli jen trapný dojem.

28. /12.

Opouštím dosavadní oddělení, abych zaujal místo mezi zdravějšími a nastoupil tak zvolna cestu z nemocnice. Počet náš řídne. Někteří odcházejí do místního rekonvalescentu, jiní jsou odváženi do vnitrozemí, aby dál byli léčeni z nemocí přidružených. Z dlouhé chvíle vyhlížím oknem. Na rozblácených polích cvičí naše vojska a oko mé spočívá na bílých hromádkách vyházené hlíny z dekunků. Jest půda zdejší složení takého, jaké jsem dosud neviděl. Povrch tvoří as 1 m pěkné černé ornice a pak následuje spodina úplně bílá, mazlavá, vyhlížející přesně tak, jako cukrovarnické kaly (šáma). Vrstva tato jest as obrvosky silná, beze všech změn, což dokazuje hluboký, široký příkop u kasáren, jehož dno v hloubi as 5m jest ještě z tohoto samotného složení. Přemýšlím, jaký as účinek měla by ta země na našich na vápno chudých, písčných polích.

1. /1. Nový rok.

O 1h. v noci budí mě soused můj, zpředu zmíněný vídeňák a přeje „šťastný a veselý“. Přichází i můj dřívější „vertr“, jenž má dnes noční službu a přeje totéž jak mě, tak i mému sousedovi. A do jeho dlaně spadly 2 koruny. Víme proč tak činíme. Jest to dobrý hoch a kde může podstrčí, když náš žaludek kručí, ač sám mnoho nemá. Vždyť i nechutnými

rybami je krmí namísto masa. A ta naše menáž!!! Kolikrát si vzpomenu, jak mnohdy nechutnalo mi doma dobré prosté jídlo a dnes? Ještě tu a tam někdy ta skrovučká porce polévky v poledne chutná, když si ji osolím vyprošenou solí a to ostatní? Ztuhlá rýže, neb krupicová kaše té samé jakosti a pražená polévka večer má zahnatí náš hlad. O bramborovou kaši ze zamrzlých, nahnílych brambor omaštěné sraženým mlékem škoda mluvit. A mnohdy večere, ano i oběd „vařená bílá mrkev se řepou“ zůstává stát, přesto, že zub chce se do něčeho zakousnout. A páni „důstojníci“ třeba, že jsou to jen dobrovolní kaprálové virklich⁴⁸ infanteristi pochutnávají si na řízkách, na kuřátkách, i husa přijde na jejich šálek, a to vše se nosí před našimi zraky a pak má člověk věřit, že je na světě spravedlnost. Či má ten člověk, jenž může se vykážati maturitní zkouškou větší právo na život? Či nevykonal prostý voják mnohem větší oběť pro vlast? A dnes leží třeba tíže nemocen, doma rodina čeká svého živitele a on chud'as vysílen, hladov má se spokojit s mrkví a řepou, již doma krmí prasata, zatím se vedle něho „duchem povýšený“ papá řízek. Bože! Kdy bude kalich utrpení naplněn? Smiluj se již v novém tom roce! A kol nás bujný smích sester mladých děvčátek, které neznají bol, nemají nouzi, a štítí se práce, jež nevedla v tato místa láska k trpícím, nýbrž touha po něčem – co zde nemohu napsat. A toho snad mají dosyta, i peněz, proto ten smích a skotačivost. Zde možno poznati, co pro člověka znamená a pro muže milující manželka. Kéž ten nový rok přivede mne k nim, z nichž láska sálá, pravá, hřejivá, nelíčená láska. I ten nový rok 1916 zůstane hluboko vryt v mou paměť. Ráno malá sběračka černé kávy, v 10 h. tatáž nedobrého kakaa, jež jsem vůbec nepil, v poledne polívky méně než pro mého chlapce doma a vařená dobytčí mrkev, již jsem opět nejedl. Ve 4h. opět kakao, na nějž jsem se ani nepodíval a večer – pražená polévka z mrkve a kroupová kaše ošklivé vzezření, již nejedl nikdo, tudíž ani já. Byl jsem tedy živ o té trošce polévky a 2 houskách celý den. A druhý den 2./1. přichází štábní lékař prohledat nemocného, jenž již 6 neděl zde a praví: „To je to, ti lidé se tu válí tak dlouho, pak ovšem musí být nemocní“. A my to přiznáváme, že čím déle jsme zde, tím jsme slabší, a sice proto, že moc málo k jídlu dostaneme, ještě nestojí za nic. A to ten pán nenahlédne. Vždyť on se má dobře, nic nezkusil, nelze se tudíž diviti, že nemá ani s nemocnými soucitu. Ó, zlatý klidný domove. Zlatá moje kolébko. Prostě, ale klidně a

⁴⁸ Wirklich - opravdu

spokojeně žil jsem v tobě u své milé rodiny. Zda a kdy bude mi dopráno vrátiti v tebe obejmouti své miláčky.

4. /1.

Po opětné naší stížnosti se menáže na doporučení lékaře trochu lepší. Malý kousek ode mě leží nemocný ruský četař – rolník. Velmi hodný člověk. Často spolu mluvíme, ač těžko to jde. Jak on, tak i já musíme mnohé dvakrát i třikrát opakovati, abychom si srozuměli. Dle výpovědi jest z jižního Ruska. Líčíme si navzájem způsob hospodaření. Dle vyprávění jest půda u nich báječně úrodná, na níž hnůj vůbec nevozí. Má dle naší míry 10 korců pole⁴⁹, z čehož každý rok 1/3 nechává úhorem a ze zbytku klidí v normálním roce 300 kop obilí střední vazby. Stodoly nemá. Hnoje používá k topení!! Týž nechá rok na kupě, pak vyveze na sušidlo, rozhází, a nechá uschnout, na to týž rozmělní (prý dobyt看em, jež honí) nadrobno, dá na kupu, navlhčí a z tohoto dělá cihly, kterýž pak suchých užívá k topení v náhradu za dříví, jehož tam méně jest. Obilí prodává as: (převedeno na naši váhu)

18kg = (1 pud) ⁵⁰pšenice 80 kr – 1 zl.

18kg = (1 pud) žita 10 kr – 70 ko.

18kg = (1 pud) ječmene 40 kr – 50 ko.

18kg = (1 pud) oves 70 kr.

18kg = (1 pud) prosa 10 kr

Obilí skupují většinou židé.

Brambory 18 kg (1 pud) 20 kopějek⁵¹ 1 kop = 1 ko.

⁴⁹ 10 korců = asi 28 ha

⁵⁰ Pud – ruská jednotka hmotnosti. Ve skutečnosti 1 pud = 16,38 kg

⁵¹ Kopějka – nižší jednotka ruského rublu, jako má € centy.

Kůň za 60 – 100 rublů. Kráva 50 – 80r. Tele pod krávou 5 rubl. Prase 10 neděl staré 1 – 2 rubl. Husa vykrmena 1r.50kop. Slepice 50 kopějek, vejce 1 za 1 kopějku, mnohdy až 2 za 1 kopějku.

Diví se hrozně, když slyší ceny, jež u nás byly za míru. Chleba má vždy hojnost, rovněž i masa. Ruská libra hovězího (45 dkg) 10 – 15 kopějek. Škol tam ale málo. Má 8 dětí, z nichž jen 2 chlapci chodí do školy, a sice po 2 roky od října do dubna. Tím se ovšem vysvětlí ohromný počet Rusů, kteří na písmo se dívají jako na pohádku. Jest velmi zbožný, konaje jak ráno, tak i večer své denní modlitby. Nechápe skoro, jak možno, že zde taková nouze o jídlo a vděčně děkuje za vše, co od jídla obdrží, ač my sami dáme jen, co nám nechutná. Jest to ovšem často, neb chutných jídel zde málo. A i z této skromné porce nařídil štábní lékař ubrati, ant prý by se ruinoval stát. Že nedostatkem jídel se ruinoje lidské zdraví, snad nepozoruje a jestli, pak nemá pro trpícího pochopení. Sestry (zvláště civilní), ty se musí šetřit, nesmí mnoho dělat, vždyť jsou slabé, voják posluha, ten to odnese. Ta „slabá“ si na něj křikne, dupne, pohrozí i raportem. Skoro se zdá, jako by tu ženské měli komando. Víme proč a čtenář těchto mých poznámek si to domyslí. A ve chvílích, kdy o tom přemýšlím, tu zlíbal bych, zlíbal celičkou svou hodnou milující ženu. Od několika dnů chodím do magasínu vedle naší světnice psáti jména na náhrobní křížky zemřelých. A oko mé brzo postřehne, že „straky“ jsou všude, že lítají v bezprostřední naší blízkosti. A tak jest to všude. I ten nemocný chud'as musí zakusit spáry dravců.

Ještě 20. /1. pracuji na křížku mrtvého Rusa a odpoledne nastupuji cestu z nemocnice. Loučím se s kamarády „värtry“ a sedám na lodičku svého života, abych po delším pobytu v tomto epidemickém přístavu rozbouřeného moře, kde přes mnohé nepříjemnosti, přece jen v klidu jsem byl, nastoupil cestu kalným tím proudem. Též nese mne do rezervního špitálu ve Vladimíru a se mnou milého přítele, četaře Raka profesora, kde má být vyšetřen původ mých bolestí hlavy a nedoslýchavosti na pravé ucho. Mladičkový lékař Čech nevěnuje nám však naprosto žádnou pozornost a rozsudek nad námi oběma jest cesta do Lublina⁵² ke konstantierungu (zjištění).

⁵² Lublin, dnes Polsko

23. /1. v 10 h. večer opouštíme oba s více jinými Vladimír a pěšky jdeme na nádraží, $\frac{3}{4}$ hod. vzdálené. Vítr opírá se do nás vší silou, když blátivou silnicí zvolna kupředu kráčíme, pronikaje chatrný ústroj náš. Bídna bouda z prken nahrazuje čekárnu, v níž až do $\frac{1}{2}$ 4 hod. sedíme třesouce se zimou. Konečně vlak. Však i v něm zima hraje všemi údy. As v 8h. ráno 24. /1. přijíždíme do Kovelu a zde opět čekáme až do 8 h. večer. Zde aspoň čekárna za větrem, ale nepříjemná. Kam pohlédneš, všude jen uniforma rakouská, německá a ruských zajatců. Menáži i chléb jsme dostali. Večer sedáme do přeplněného vlaku, jenž nás zvolna nese přes Cholm⁵³ do Lublina, kamž s jitem jsme přibyli. V zatímní voj. nemocniční čekárně nádražní čekáme, načež jsme odvezeni do nového našeho stanoviště, jímž jest res. špitál, a sice oddělení pro nemoce ušní a oční. A zde zas stará procedura. Koupání, svého šatu, jenž již potřetí jde do desinfekce, prosti kráčíme hotovým bludištěm chodem. Jedno nás těší, a to jest, že zde slyšíme české hlasy sanitního mužstva i sester. Zcela jiný dojem dělá na mně pořádek zde proti Vladimíru. Žádné koketné skákání sester, všude čisto, pořádek. Rád lehám jsa znaven a zimou se třesa. Menáž dobrá, chutná a již to chuti přidá, že dostanu svou porci v šálku hotovou a ne z gbelíku, jako doma se nosí p_ _ _ _ _m.

Ráno bílá káva, v 10h. 1 vejce a čaj, v poledne výtečná polévka s pěkným kouskem masa a omáčkou, odp. čaj, večer jakýs druh guláše, na den $\frac{1}{2}$ boh. chleba dobrého.

Lékař němec příjemného zevnějšku.

27. /1.

Jdu k první prohlídce, lékař ptá se pouze na trvání mého ušního neduhu a pak elektrickým světlem prohlíží obě uši a konstatuje chronický ušní katarh. Následující den konám první zkoušku sluchovou. Asistent zakrývá mi oči a zandává nejdříve pravé, pak levé ucho, zatímco lékař hodinkami v různé, mě neznámé, vzdálenosti pohybuje a ptá se, slyším-li cvakot. Odpovídám plně dle pravdy. Víím dobře, že na pravé ucho méně slyším, což on jistě dobře poznává. Po této proceduře opět při zavřených očích počítá na přeskáčku nahlas i šeptmo a já opakuji správnost čísel. Při pravém méně se to daří. Trvá to hodnou

⁵³ Chelm, dnes Polsko

chvíli, načež jsem hotov a lékař praví: „Tak jděte spokojeně do cimry“. Proč spokojeně myslím si. Poznal snad, že se snažím správně odpovídat, zatímco mnozí všemožně lhají⁵⁴? No budoucnost mi to poví.

2. /2.

Tak utíká zas den po dni. Venku krásně slunečno, jakoby z jara. Téměř každý den přijde několik nových marodů všech jazyků a zase mnozí odcházejí, aby nastoupili cestu do vnitrozemí k dalšímu léčení. Jdou rádi, vždyť mnohý těší se spatřit tam své miláčky. Téměř co den chodím k visitě a podrobuji se bolestnému vystříkávání ucha – nosem. Do půlnoci málokdy usínám vzpomínajíc domova. Ze sousedů Poláci jsou po Česích nejsympatičtější, zatímco Maďaři téměř všichni až drze nadutí a sebevědomí. Nemocný Rus klidně leží, jak by se bál promluvit, ač rád odpovídá jsa osloven. Přítel můj, četař Rak, profesor, rád se baví se setrou Moravankou, mazle se dětinně, jak malý chlapeček. A sestřička zdá se jako by to měla ráda. Neboť i ostýchavost někdy až dosti významně mluví. V úkradku kouříme cigaretku, nemohouce tak učinit veřejně. Vždyť cigareta jest v těchto časech skoro vojákovým chlebem. Náš verter „Mareček“ zavírá nad tím oči, až před visitou zazní jeho komando „feuer einstellen“, aby sám se neocitl v bryndě. A pak zas jako nejnevinnější nevinátka všecko leží tiše v posteli, ti nejrozpustilejší nejtíseji.

5. /2.

Zde dosti útulno a klidno, právě tak jako v hluboké zátocce – kam až nedoléhá s celou svou příšerností hukot dravého kalného proudu. A trud jakýs zmocňuje se mne při pomyslení, že po krátké snad době již, ledovým větrem slov lékaře vyražen budu opět ve střed kalných vln života. A zastavím-li se kdes ještě, tu zas jen cizí tváře mne čekají. Chladné, ledové, jejichž nitro stejným se sice zmítá bolem, ale ty teskné myšlenky zahánějí zcela jiným způsobem než já. A proto není mi tak snadno najít přítele, přítele takového, po jakém toužím. A odtud ten můj klid, ta zdrženlivost ve výstředních zábavách. Ta skotačivá bujná krev již dávno ve mne ztichla v útrokách nejzazších a s myslí klidnou a utěšující nadějí hledím vstříc budoucnosti nejbližší, která snad chystá mi cestu tam, odkud

⁵⁴ Od lhát

jsem před 3 měsíci odešel, kde jemné city pod hrubými ranami válečné litice klesají hloub, rozdrásány k nepoznání. „Ale neboj se“ šeptá mi v duši cos, „vždyť do nejtemnějšího zákoutí lesa proniká paprsek slunce, vždyť i po nejtěžším krupobití možno spatřiti v poli nezlomený klas“. Co šeptá mi ta slova? Myslím si, a třeba mnohý se tomu usměje, dávám si v odpověď otázku tuto, že blaze člověku, jenž věří, že jest „někdo“, bez jehož vůle nesejde z hlavy vlas. A mě zdá se, že týž jest to, který mi šeptá: „neboj se, důvěřuj. Já jsem s tebou.“ A v tom rozjímání rozhošťuje se v duši, ač zkoušené, jakýs klid.

6. /2.

Již od několika dnů pozoruji na blízkém komíně větrovou korouhvičku. Při každém zavátí větru obrací se různým směrem, jak právě vítr zaduje. A kdybych blíže byl snad při tom mnohém jejím obratu i tiché zaskřípání bych uslyšel. A tu zdá se mi, že ten můj život dnes není ničím jiným, než takovou korouhvičkou. Jímž ten vítr válečné bouře na všechny strany zmítá. Dnes sem, zítra jinam směr života mého obrací, až to někdy bolně v duši zaskřípe a zas mě nechá chvíli klidně stát, jakoby se rozmýšlel, má-li si se mnou děle hráti a nebo mocným novým náporom sraziti z ovzduší světa vůbec. A ač mnohdy snažím se útokům jeho vzdorovati, přece na konec nezbude nic než poddati se jeho moci a zůstatí bezmocnou jeho hříčkou. A opět, a opět zmítá mnou, jak by z toho skřípotu mé duše radost měl. A zářné paprsky únorového slunce dívají se na tu korouhvičku i na mne, jakoby říci chtěly: „Cítíme, známe tužby vás obou po klidu, ale nemůžeme vám pomoci. Jen trpte dál. Snad se ten vítr přece jednou ztiší.“

7. /2.

A stejně jako mnou zmítá ten vítr i přítelem Ragem. Jako mohutná lokomotiva vyjetá z kolejí sedává zadumán. Jako badatel, jemuž určeno jest cestovati pouští, dere se zas jindy kupředu, když prudký orkán hluku války řeže jej žhavým páskem strastí vojína a otupuje až dosud nabyté vědomosti. Občerstvující oasou bývá mu jen ten večer, když po denní práci usedá na jeho lože sestřička Moravanka. Tu, jako vodu z křišťálového pramene pije plnými doušky každé její zašvitoření, hladě její ručku a jako do chladného kyprého mechu klade svou hlavu v její klín. Zrak jeho vyhledává modrého jasu jejich očí

a sladká slova šepotající rty jeho, hoří touhou vtisknouti polibek na bílé její čilko. Plaché oko sestry jen občas pohlédne ku dveřím, zda neobjeví se v nich její přestavená a zas klidně podává se citům a vůli mého přítele. A když někdy svěsí svou, bílím čepečkem pokrytou hlavu s kaštanově tmavým vlasem a zamlčí se, tu zdá se mi, že v mysli její ožívují vzpomínky na doby nedaleké minulosti, kdy stejným as způsobem trávivala chvílky blaha s tím, jenž jí byl zapovězeným ovocem.

„Kdo tebe oblaží“ ptávám se v duchu sám sebe. „Kde ty najdeš místo odpočinku a pramen občerstvení?“ Jako jakýmsi závojem zakryto jeví se tu mým, do prázdna hledícím zrakům, nádherná „fata morgana“. Malá útulná světnička s bílými stěnami s obrazy svatých. Žena vlasu rovněž kaštanových a modrých očí uprostřed, po jedné straně děvčátko kadeří zlatých a po druhé o něco menší chlapeček velkých modrých očí s tvářičkami zdravou červení zbarvený, pohlížejí vroucně ku kříži na stěně visícímu s rukama sepjatýma a z úst společně proudí se jim „modlitba za tatíčka“. Staříčkový otec s hlavou stříbrnou, s výrazem starosti na líci pozoruje ne mladší matku, jíž jako veliká perla dere se z oka slza a z úst občasně těžké zakašlání. A vše to dohromady tak ladný tvoří celek. Tu zaplesá tise mé nitro, vždyť třeba, že daleko, vidí přec jasné svou „oasu“ s pramenem vody nekonečné rodinné lásky a hřejivého blaha. S lepším pramenem než ten četařův jest, vždyť ten jeho snad vyschne, jakmile se za ním dvěře nemocnice zavřou, a když tu ne, pak později jistě, ale můj ten nevyschne nikdy. Snad dospějí k němu žízní touhy napolo umučen, ale necht', třeba zmučen, k smrti znaven, jen jediná kapka z tohoto mého pramene a jsem zdrav, jen jediné odpočinutí v náručí svých miláčků a jsem opět silen odrážeti příboj vln.

Zatím co já takto přemýšlím, pohlédne úkradkem Rus na četaře a jeho milou společnici, přihmouří šelmovsky pravé oko, souměrná ústa stáhne k sotva znatelnému úsměvu a zas leží tise, jak by neviděl, neslyšel a v duchu snad letí pávě tak daleko jako já a vykouzluje si obraz neméně krásný. Ani když zháší žárovka, naší světnici ozařující neusínají myšlenky, mnohdy teprve pozdě v noci sklíží spánek oči a nezřídka v živém snu zavádí do domova, o němž za dne jenom přemýšlel.

9. /2.

Nový obraz, za pobytu mého v poli ojedinělý. Pohřeb vojáka z nemocnice. Napřed černě natřený křížek s tabulkou nesoucí jméno, určený na jeho hrob, za ním kněz v obřadním rouchu. Na prostém voze nenatřená rakev pod černým příkrovem a pak hlouček doprovázejících vojáků v náhradu truchlících pozůstalých kráčí v otupělé resignaci. Hledím chvíli na prostý průvod skoro bezmyšlenkovitě, když tu skoro jako na výsměch mému nedávnému uvažování vjede mi do hlavy myšlenka. „Vidíš, dnes on a zítra třeba ty“. Ani nedojdeš k tomu toužebnému pramenu a klesneš jako tento zde. Dobře má ten tvůj druh, že našel pramínek občerstvení aspoň na chvíli. Ty v marné naději na blahé teplo rodinného života zhyneš, snad ani té prosté rakve nebude ti dopřáno, ani jediná slza lítosti nesvlaží pahrbek tvého hrobu, jenž časem zmizí a zanikne. Bláhovče! Tu jako svěží list na stromě, jež urve víchr a zanesse do neznáma, jsi jako dub, jenž stojí, ale tříští se pod jedním úderem hromu. Přemýšlím. – O čem? O tom obrázku mé rodiny. Ruka sahá na prsa a zastavuje se v místě, kde spočívá na šňůrce upevněný křížek s obrazem Krista. Rázem ustupují všechny dosavadní myšlenky. „Není to týž, ku kterému tvá rodina prosby vznáší? Není to týž, jenž řekl sám sobě: Já jsem studnice živá? Není to týž, jenž řekl: Pojd'te ke mně, kteří obtíženi jste a já vás občerstvím?“ mluví opět jiný hlas „Pij z té studnice vody živé a neboj se!“ On řekl též: „Já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, neumře navěky“. „Odpočiň si ve stínu jeho kříže, v němž i tvá rodina odpočívá, v tom jeho stínu jste pohromadě a nesejdete-li se zde na zemské trnité cestě, sejdete se v jasné záři znamení spásy za hrobem jistě“. Klidně naslouchám vnitřní té mluvě, obraz četaře ztrácí se mi více a více jako bych byl neviděl sladké jeho rozkoše, ztrácí se i obraz prostého pohřbu. Ústy proniká vzdech: „Pane, dle vůle tvé se staň“. Oči zavírají se jakoby unaveny a skoro ani nepozorují, že v odpoledním chvilkovém tichu usínám.

12. /2.

Večer podrobuji se nové zkoušce sluchové. Odpovídám na otázky opět plně dle pravdy. Jsa hotov, prosím lékaře a táži se, budu-li opět plně zdrav a tvrdím, že přesně jen to udávám, co pravda jest. „To mi nemusíte říkat“ dí lékař, „to zřejmě ukazují vaše odpovědi, neb se úplně shodují se zkouškou první. Věc se však u vás nelepší a mám za to, že jest to spojené s poruchou nervů. Činím všechny možné pokusy, ale vidíte, že pravé ucho jest porušeno, ale poněvadž slyšíte dobře na ucho levé, jste za stávajících nařízení

fasuhdienstaüglich (schopen polní služby)“. Hovoře se mnou ještě chvíli, a sice velmi vlídně, poněvadž poznal, že pravdu mluvím, zaznamenává svůj nález a já opouštím jeho ordinanční síň s vědomím, že v brzkém čase „ve stínu kříže“ půjdu ze „stínu kříže“. Ano, ve stínu kříže půjdu tj. odevzdán do vůle boží beze strachu, věda, že naloží se mnou tak, jak toho k mému dobru jest třeba. „Ze“ stínu kříže tj. kříže červeného, z nemocnice. Zajímavo jest, co všechno se v tom „stínu“ červeného kříže ukrývá. Ti, kteří toto znamení jindy měli za terč posměchu, hledají tu úkryt. Židé, kteří hledí se tu uplatnit v různých kancelářích, lidé pokrokově vzdělaní, kteří tvrdívali, že smrt je vysvobozením ze života nemajícího větší ceny, než život zvířete (učitelé), hledí se tu ukrýti jak jen možno, i co obyčejný posluha, jen aby nemusel tam, kde to „vysvobození“ naň čeká. Proč se ho teď bojí? Proč jen? Bohužel v tom stínu nalézají uklidnění svých tělesných choutek a vášní ty, které pod rouškou milosrdenství a lásky k bližnímu vstoupili do služeb červ. kříže, aby zde, jsouce dobře zaopatřeni, stali se účastni společnosti různých žvlů. Mezi těmi, z nichž bych řekl, že jsou to květy žádné vůně nevydávající, jsou sice kvítky, jež skutečně voní, ale jest jich valná menšina. Ne nádherný účes, ne různé voňavky ani koketnost neobčerství nemocného vojína, ale slovo útrpnosti, útěchy, to působí co občerstvující balsám na ránu duše. A kdyby stěny němé mohly mluviti o tom, co viděly, pak teprve bylo možno cele viděti, jak prohníla, jak mravně zpustlá jest ta moderní společnost lidská v době, kdy Evropa ve svých základech se otřásá. A pozorovateli zdá se, že těm pěstilům, řekl bych zahradníkům, mnohdy milejší jsou ty květy pestré nevonící, než prosté něžné konvalinky ze zdravého kořene, vonící libou vůni ochoty. Nemožno tvrditi, že mezi nimi nejsou čestné výjimky. Najdeš vážné pevné charaktery, ale snad zas jen menšinu.

Používám nedělního odpoledne, abych se vykoupal v nemocniční koupelně. Řada van v mlze páry a v nich ponejvíc mužstvo sanitní a několik zdravějších marodů v Adamově úboru. Vesměs Češi, ponejvíc Moravani. Ty zvuky mluvy lichotili by, kdyby jen jiným se nesly směrem. Co pustých vtípů a výrazů člověka hluboko ponižujících doteklo se mého ucha za ¼ hodinu. Pohlédni kam chceš, všude jen mravní hnus a hniloba okolí otravující. Zdá se mě, že na místě v koupeli jsem ve smrduté jámě a jsem šťasten, když po chvíli opět lehám do své postele, abych zahnal myšlenky vnucené tak nemilou společností.

15. /2.

Pramének občerstvení p. četaře profesora vyschl. On sám toho příčinou, že sestra Moravanka zdržuje se návštěv. Slečna Mařenka Richterová z Tuřan u Brna jest dle mého náhledu jednou z těch, které šly do nemocnice ne z ješitnosti, nýbrž spíše z vděčnosti nad tím, že bratr její uchráněn jest krvavé bouře. Ráda bavila se s p. prof. Až došlo k životní jeho zповědi, z níž seznala, že týž jest naprostým nevěrcem. Poznání toto působilo na ni jako mráz na jarý květ, tím větší ceny nabyla u mě a mohu říci, že ona pak byla jedinou osobou, kterou jsem měl ze svého okolí rád, v jejíž společnosti bylo mi lehce, a když sladká její slova plynula z jejích rtů, zdálo se mi, že jako matka, jakoby žena u mne stála. Byli jsme si duchem rovni. A profesoru, ač jinak milý, sladký, marně láme hlavu o příčině její změny. Téměř vedle něho na loži leží mladý Moravan ne-li Slezan. Po dlouhém čase zapalují si dýmku, zatímco prof. právě jako já píše denní své poznámky. Po chvíli mladík (havíř) nabízí se mi, že mi vyčistí moji dýmku. Nevěda proč odmítám, leč jsa opětovně žádám, svolují. Vida, že obsah ne právě příjemné vůně do dlaně párákem vyndává, upozorňuji jej, že se zbytečně zasmradí, ale jen smích je mi odpovědí a po chvíli vrací mi dýmku pěkně vyčištěnou. Když pak zbaviv popele „založil“ se bačko a obě ruce pod hlavou složiv, uleh na postel, tu na jeho sličné tváři objevil se tak sladký výraz spokojenosti, jako u dítěte, které po dlouhé době dostalo zas oblíbený pamlsek.

A my, jakož i Rus Ivačko Michalov, jenž oblíben jest pro své jemné a příjemné chování u všech snad tlumíme smích, abychom neubrali na chuti Slezanově prožitku.

18. /2.

Lodička života mého hýbe se ze zátoky Lublinské nemocnice a dravý proud nese ji ku Kovelu. Po večeri loučím se s p. Profesorem a několika druhy a sestřičkou Moravankou. Z oblohy poletují vlhké sněhové vločky, tak jako lístky květů stromu, a rozplývají se na vlhké zemi. V uchu mém hraje neúnavně nejrůznější hudba, jež mne vedla sem a která mne také provází odtud, o jejíž odstranění marně se pokoušel lékař všemi prostředky.

Ne, neloučím se s Tebou v náladě teskné, neb věřím pevně v radostné naše shledání, ač slza v oku zasněném leskne, slyším jak zvony .. v ústřeb nám vyzvání! V upomínku milém soudruhovi z vojny napsal Bohumil Rak

Cesta z Lublinu do Kovelu fádňí. V Kovelu ustrojen jedu vlakem do Lucku. Krajina kol trati samý močál oku málo lahodící smutná, jako celý ten nynější život. Z Lucku pěšky do Ostrožce a odtud do Malína ku svému regimentu. Z Malína ku své 15. kampanii právě v regimentreservu ležící. Dubový les as ¼ h. za frontou jest jejím domovem. Člověk do situace nezasvěcený, těžko by skoro poznal, co se zde nalézá. Nad povrchem země tu a tam kopec hlíny vyházené, z níž se místy kouří a zde v zemi čilý život. Podzemní světlice, v nich kamna, na nichž mužstvo vaří kávu a čaj používající vody z roztaveného sněhu neb pro vodu daleko, již nutno v soudkách přivážet. Za dne chodí se na různé práce, ponejvíce na děláni kolíků 3 m dlouhých dubových štípaných, jichž se ve frontě používá jako opor při opletání chodeb, aby se předešlo stahování země. Kuchyně jezdí obyčejně jednou denně s dobrou silnou menáží, vedle níž dostává se mužstvu i chutného špeku, ano i buchty k přilepšení. Na jídlo naříkati netřeba. Večer při svíčkách pořádají se hony na vši, o něž není nouze.

28. /2. Neděle⁵⁵.

Na kraji lesa v kapličce z proutí upletené polní mše, již se zúčastnili všichni důstojníci i mužstvo. Plukovní kapela hraje zde: „Zde v zkroušenosti padáme“ a v její zvuky zalétají dunivé rány děl i pušek z fronty. V podzemní jídelně pro důstojníky hraje tato potom při menáži veselé kousky. Dlím as 30 kroků od jídelny v dekunku pro „lágervache“⁵⁶ maje službu co vachkomandant. Dnes opět dostaneme pivo k oblažení života. Venku fičí ostrý vítr od fronty metaje na tvář drobounký sníh. Ustrojen jsem, že by mne, jak se říká neprostřelil, a skoro se ještě zima vráží do těla. Ze známých sešel jsem se pouze se Šolínem. Ač o slastech mluvit nemožno, myslím si právě, že by nebylo zle, kdyby nepřišlo horší. Náš lágr možno nazvat podzemní osadou, kde každý obyvatel dle svého

⁵⁵ Ve skutečnosti pondělí

⁵⁶ Lager wache – stráž tábora

vkusu upravuje a ozdobuje si svůj příbytek. Základny jejich chví se mnohdy pod údery těžkých děl z obou stran. Než nám neškodí, ba skoro se zdá, jako by o nás tu nevěděli. Staré duby, jež dosud nezkosila pila, nakloňují hlavy v březnovém větru a v korunách jejich zní to mnohdy tak smutně jako pohřební píseň těm, kteří na jeho pokraji na melém hřbitůvku odpočívají.

5. /3.

Od naší setniny jde 18 lidí k lékařské prohlídce. To budí pozornost hejtm. Stromera. Jde též a tam káže lékaři, že nesmí lidi uznávat, jinak že by nebyl za chvíli nikdo u setniny. A po jeho odchodu dí lékař: „Inu ovšem, kdyby každý kdo dnes má různý neduh nebo revma byl uznán, pak nezůstane nikdo u regimentu“. A dle návodu hejtmána uznává mnohé zdravými, a ti na druhý den jsou uvázáni v lese u dubů – aby se tam zdravili.

6. /3.

Společná zpověď. Na místě chvílky klidu ku zpyt. svědomí jsme v lese na práci, kde se kácí snad staleté duby na dekunky. Odtud přímo ke zpovědi a od ní snad výsměch pokání opět do lesa na tutéž práci až do pozdní noci.

7. /3.

Sv. přijímání. V podzemní díře, jež jest skoro věrným obrazem katakomb, mše sv. na prostinkém oltářku z březových hůlek. Větvičky borového klestí nahrazují květiny na oltáři. Sražená pára z kmenového stropu kape nám na obnažené hlavy. Mnozí upřímně, jiní jen dle formality přistupují k prostému stolu páně, aby posílili se pro další útrapy, jež je čekají. A po tomto posvátném úkonu jdeme ihned zas do práce. Sotva tolik času nám popřáno, připravit si trochu kávy k pozdní snídani. A proto nelze se tomu diviti, že za takových okolností lze v tom všem dohromady slyšeti nejrůznější posunky. Na frontě denně duní děla těžkých kalibrů připomínající a skoro věrně napodobující údery a rachot hromu.

11. /3.

Již od několika dnů pracuje celý batalion na budování nových podzemních ubikací. V dubovém lese Ostražeckého pána jest živo. Pily skřípají na kmenech staletých dubů a co okamžik kácí se tyto k zemi. Nejlepší dřevo vybírá se a ostatní se všemi větvemi v největším nesouladu zůstává ležet v ohromném množství. Co tu zhyne vzácného paliva, u nás tak drahého. Celé kraje na dlouhý čas měly by dostatek. Z mužstva učiněn tažný dobytek, jenž kmeny nařezané vleče po zemi k místu, kde se staví, téměř ½ h cesty bez oddechu, bez odpočinku. Sotva, že tu menáž snědí. A pánům zdá se ještě málo práce a nutí nás, kteří dohlížíme k čilejšímu pobízení. Skoro nevěřím, že žijeme v dvacátém století na vrcholu civilizace, když hledím jak mnohý starý tatík těžce oddychuje jsa zapřažen jako kůň v dubový kmen. A snad až se dost podře, upadne v zapomenutí, jako ten kus dřeva. V jeho duši snad to praská jako v té koruně padajícího dubu, ale není vyhnutí. Útroby příšerného žraloka války ještě nejsou nasyceny, a proto nutno ještě celé masy obětovati, aby žravost jeho byla ukojena. Řady naše seřídnu jako ten les, v němž tak divně hospodaříme. Pařez po dubu za čas zetlí, zmizí jako by tu nikdy nestálo to zdravé těleso a ten pahrbek na našem hrobě zapadne též a zůstanou jen bolné vzdechy rozdrásané opuštěné rodiny.

12. /3.

Den Páně. Pomni, abys den sváteční světil! Jako na výsměch tomuto přikázání pokračuje se ve včerejší úmorné práci. Unavené mužstvo napíná zbytky sil, aby po ledovaté lesní cestě vytahovalo dubové kmeny až do soumraku, kdy přiváží kuchyně čaj. Již stojí kuchyně na místě, mužstvo čeká dychtivě na touženou posilu, leč v tom zní rozkaz poručíka Keka od pionýrů, ještě jednou do lesa. Šaržím vynadal svinských psů, že málo nutila lidi k práci a bestimuje⁵⁷ tyto k raportu před regimentskomandanta. Pln vzteku nad takovou odplatou za těžkou práci stěžuji si večer svému zukskomandantovi a líčím mu práci během dne. Nevím, co pak následovalo, jen tolik, že týž šel k hejtmanovi naší setniny a druhý den místo raportu omlouvá se lt. Kek šaržím z nervozity. Na náš to činí dojem zabaleného odprošení, jež ovšem postrádá ceny.

⁵⁷ Bestim - určit

13. /3.

Jsem komandován co komandant na 58 lidmi, kteří budou denně chodit do nejpřednějších pozic budování tzv. liščích děr. Jsou to 6 m hluboké díry, fošnami dobře zpodírané, které mají sloužit ku schování mužstva v případě prudké dělové střelby. Tím samým jsem více méně vystaven nebezpečí. Zde nacházím známého četaře Chejnovského z Bošína u Chocně. Fronta vine se roklinatou krajinou a místy přibližuje se na malou vzdálenost frontě ruské. Všude samé kopce vyházené hlíny na obou stranách, před nimiž skoro les drátěných překážek. Ohromné mraveniště, na jehož povrchu téměř nic nevidíš a dole čilý život. Příkopy 2 m hluboké s krytými střílnami, nad nimiž zavěšeny opět drátěné překážky, které pouhým trhnutím v případě nebezpečí možno pustiti do příkopů a tak ztížiti přístup vniknuvšího nepřítele. Nad bojištěm nehledě houkajících děl krouží ohromné káně, jako by si vyhlíželo kořist. V okamžiku stává se cílem několika čilých mužů a as po 10 ranách z pušek rítí se k zemi mezi oběma pozicemi vzájemných nepřátel. A střelcům jest jen líto, že si proň nemohou dojít.

15. /2.

Horák z Otřešan podniká hon na bílou zvěř v prádle, jež mu starostlivá matička poslala. Snad proto jen, že z domu jest, nečiní po způsobu jiných, aby jej jako zbytečnou přítěž hodil do latríny. Prohledávaje jeden záhyb za druhým objevuje na nové košili záplatu a v ní cos tvrdého. Zvědavost pudí jej nahlédnouti pod ní a jeho zrakům objevují se zašité stříbrné peníze, o nichž dosud nevěděl. Snad dost těžko sehnala je máti nevědouce, že zde jsou mu platné jako hluchému muzika.

16. /3.

Dělostřelectvo na obou stranách jeví značnou činnost. Zvláště naše těžké baterie mají chuť na Moskala. Střely příšerné syčí prorážejíce vzduch a s humorem pravíme o nich, že „nadávají“. 4 z nich přímo do ruských pozic padly. Nádherné, ale strašné divadlo. Mohutný sloup dýmu vyrazí do výše až 20 metrů a okolí otřeše se mohutným výbuchem. Na straně jedné působí radost, že dobře padla, na druhé drtící její ničivost vyvozuje zármutek a nárek těch, jež srazila k zemi. Tím více následuje-li takových více po hromadě v nevelké vzdálenosti. Nad rozrytou krajinou létá posel jara, skřivan a tou svou písni,

která mě jindy tak lahodila, budí jen smutné vzpomínky na opuštěná role – a drahou rodinu.

19. /3.

Josefové mají svátek. A těm dnes hraje naše domácí kapela. Stará skuhravá tahací harmonika, cimbál, jež nahrazuje ševcovský knejp, polní trubka za hornu a hůl místo basy sladěny jsou dohromady. A v té jeskyni jest veselo jako bychom na všecko zapomněli, i zpěv se rozhlaholil. Veselost skoro nucená, před jen veselost.

21. /3.

Nástup do fronty. Po dlouhé době vychází slunce na jasné obloze. Již tj. veselejší. A zde znamená to zas to samé, co dříve bývalo. Zavádět posty a dávat přesný dozor na službu konající, aby nám Moskali nepokradli drátěné překážky, jako se stalo před námi Maďarům. Ve dvou dnech máme 3 velitele setniny. Za nemocného dobrého hejtmana Stromera, nadporučík Hykl, po něm poručík Bidrmann a zase Hykl.

23. /3.

Drobný déšť po 1 jasném dnu činí tuhé bláto řidším. Kol poledne zaslali Rusové as 20 dělových střel na náš úsek. V našich dekunkách skoro se smějeme syčícím střelám, jež nad námi vysypávají neblahý obsah. Jediný pěšák Fichtinger jest lehce raněn do ruky byv na práci venku zaměstnán. Jinak za dne jest pokoj až na menší práce. Pro svůj švarm o 13 mužích mám světnici, možno-li to tak nazvati, as 5 m dl. a 4 m širokou se stropem z dubových klád. Malé okénko, pod ním můj pelíšek a ihned naproti jednoduchá kamna. O dříví se hoši statně starají, k tomu netřeba je nutit. Skoro celý den se vaří jedno a to samé. Káva. Hoši dostávají často bedničky s nejrůznějšími „vojenskými potřebami“, z nichž často „starý kaprál“ dostane na ochutnání. Na obloze objevila se dnes duha. Duha míru? Ne. Spíše jeví se nám na rozhraní nových strastí. Splněny jsou již déle kolující zprávy o přesunutí našeho regimentu, ač dosud nevím kam.

28. /3.

V 8 h. ráno opouštíme jednu provždy naše zákopy na ruské frontě jsouce Maďary nahrazení. Jako na rozloučenou řehtají ruské pušky a duní jejich děla, pálící na naše 2 letadla. V podzemních světnicích, na jejichž stavbě tolik potu vyteklo, přenocujeme ještě jednou. Menáže dnes v Malíně, aby kuchyně nemusely blátem k nám. Zde živo dnes. Plukovní kapela hraje jak kdesi na koncertě. Ze sudů teče pivo i víno, jenž dnes se dělí nám z nutnosti, poněvadž jej nemožno vzít s sebou. Vuřtů, sýra, másla, špeku, čokolády, sucharu, tabáku, cigaret, sádla všeho dostatek, vše se vyhazuje plnýma rukama, však ne k radosti mužstva, neb každý ví, že ač snad dobré by to bylo kdysi, až zas se zavře vojenská spižárna, že dnes to jen k zatížení na příští cestu. Sádlem mažou se boty, a cenné teplé prádlo a různé věci, které jen poněkud mohou býti postrádány, šmahem se pálí neb odhazují. Co drahých věcí zbytečně zmařeno.

29. /3.

Kol. 7. h. ráno odcházíme za cílem nám neznámým. Marně zalítne oko mnohé k prostému hřbitůvku s březovým plůtkem, jenž jest místem odpočinku našich zde padlých druhů, které zde zanecháváme, abychom jejich hroby nespatrii nikdy víc. Po černé, českou krví namnoze prosáklé půdě, kráčíme volným tempem kupředu. Důstojníci na koních a my za nimi, pohybující se pod tíží tlumoku. Těžkým olovem naplněné střely, jež určeny byly pro syny pohádkové Rusky, mají na tíži naší podíl největší. Přímo přes lány hlubokých úrodných polí, jimž ani sucho, ani mokro uškoditi nemůže, kráčíme k Ostrožci, leč nebyl. Proč nevím. Kdož ví, zdali si toho zaslouží náš regiment. Vždyť je český. A třebaže bil se na všech místech Haliče i Ruska, třebaže mnohdy krev jeho rudě barvila Rusko, aby fronta rakouských vojsk nebyla prolomena, třebaže nazván jest regimentem železným, přece dle úsudku Maďarských důstojníků nemůže být na této frontě ponechán co regiment „nespolehlivý“ a krev jeho má být vylita na frontě Halské. Nádherný jarní den. Na nebi ani mráčku, hřejivé paprsky slunce osušují opuštěná, vozy rozryta a zákopy rozbrázděná role. Skřivánci třepotají se, zpívajíce a mnohému, jemuž v dobách míru bylo údělem za zpěvu jejich pracovati na lánech otců, jest trudno v duši. Tupým zrakem hledí v černou prst' a na vráskovitém čele stéká potůček potu. Rámě pluhu zvyklé, svírá smrtící zbraň a myšlenky letí pryč, do vlasti. K rodině opuštěné, strádající. V Ostrožci dva obsti se sešli. Secesní vojenský pozdrav podání ruky, chvilka rozhovoru jak na přivítanou, tak i na

rozloučenou. Jistě, že šťastnou cestu si přejí, a návrat. U nich je možný. Za frontou dávají své rozkazy, obklopeni řadou sluhů a zásobeni všemi požitky. Pod jejich rozkazem žene vše pod jícny chrlící smrt, do železného krupobití. As hodina za Ostrožcem rozbíjíme stánek, nocujeme. Stodola hnojem obložená, dříve za zimní konírnu sloužící, jest naším příbytkem. Pod námi hnůj, ale dobré to. Nebude to tlačit. Vedle řady vozů plukovního trénu, po dřevem dlážděné cestě taženy jsou koníky kupředu. A ti koníci větší hlavu jako my a v tupé rezignaci kráčí ku předu, třebaže mnohém ten postroj do těla se zarývá. Důstojníci nocují v prázdném ruském kostele a hudba koncertuje opodál. Jestli ty zvuky dovedou rozveseliti nevím. Mě aspoň ne. Když pak druhý den 30./3. kráčíme dál zpocení, shrbeni o hůl se opírajíce, tu myslím si, že dobře těm našim ženám a matkám, že nevidí nás. Zabořelo by je srdce a zplakali by nad námi. Prázdňá dřevá stodola je pak místem odpočinku po namáhavé cestě.

31. /3.

Den odpočinku. Rozdělen 19tý **maršbam** a pak každý dává do pořádku své věci. Za sychravého jitra vede ubohý sedlák ještě ubožejších pár koní z pastvy!! Kde pást, nemožno vidět. Snad kdesi na stařině. Na zbytky toho lidu bědno pohledět. Ustarané tváře, dosti bídně oblečen bezradně hledí vstříc nejbližší budoucnosti. Sotva ten obytný barák má ještě pokrytý. Stodoly zbaveny došků namnoze do posledního a málo ještě ten kousek hubeného dobytčete nemá co mu dát. Pole čekají na obdělání, ale kde vzít zrno? A zaseje-li, pro koho as? V obydlí jejich stále noví a noví hosté bez pozdravu přicházející a stejně odcházející. Mnoho svízelu a utrpení přežít ten, jemuž určeno se zbraní v ruce jít do pole, ale aspoň jediná utěšující myšlenka blaží jej. Aspoň ta má rodina ušetřena až dosud toho nejhoršího?

3. /4.

Po dvoudenním odpočinku jdeme ve 4 h. ráno do Lucku, zde v 9 h. r. nasedáme do vlaku, jenž unáší nás přes Kovel, Cholm do Lublinu, kamž dne 4./4. o8. h. ráno dojíždíme. Ač dovoleno cestou zpívat, jest celková nálada stísněna a jen tu a tam zazní krátký popěvek. Krásný jarní den láká každého do východu vagonu, aby pohleděl na krásné roviny Ruské. Polsky, jíž nespátřím nikdy víc. Hroby kol trati připomínají živě obě naše ofenzivy

v tomto kraji a barvami nejrůznějšími malujeme si v duši budoucnost nejbližší. Cíl naší cesty, ač hádám, jest přece zastřen tajemnou rouškou, jen na příští utrpení může se směle čekati. V 1 h. obědváme u Krasníku⁵⁸, na počátku války krví našeho regimentu posvěceném. Polorozpadlé hroby kol trati se zčernalými březovými křížky, jeví se stále našim zrakům. Směrem jižním písčitou krajinou blížíme se říšským hranicím, které se západem slunce u Rozvadova⁵⁹ mineme. Vlny lánu připomínají utrpení našeho regimentu na něm prožitá. Na polích pracují ženy s bidnými potahy a na holých polích a po lesích chodí dobytek na pastvu vyhnaný. Na čem se má napást je otázka.

5. /4.

Za ranního šera míváme Tarnov a v 8 h. dojíždíme Krakova, kdež jest snídaně. Sluníčko usmívá se mile na probuzenou přírodu, na luzích blatouchy a petrklíče, na polích místy již mladé jarní osení jeví se našim zrakům. O 2 h. menážíme v Bohumíně. Romantickou, krásnou krajinou projíždíme o 6 h. več. Přerov. O 7 h. přejíždíme řeku Moravu u Napajedel. Večerním vánkem kynou nám rozvité keře a květy třešní, tak mladé a svěží jako ti naši 18 letí chlapečkové, jež s námi co vojáci jedou. Svěžest obou stejně vratká jest. Ten mladý list a květ spálí jediný noční mráz a ten život nadějných jinochů zhasne snad v první bitvě, jíž se zúčastní a nezhasne-li úplně, tož květ jejich mládí zvadne jistě. Pod rouškou noci přejíždíme Vídeň a časné jitro dne 6. /4. staví nám před oči Sv. Hypolit⁶⁰ v D. Rakousích. Nádherná údolí mezi lesnatými vrchy s malebnými vískami uprostřed nevinné, mladé zeleně stromů a bílých korun kvetoucích třešní po březích Dunaje činí obraz úchvatný. V 9 h. snídaně ve st. Kemmelbach. Nejdřív pořádná „dršková“, již nám dali důstojníci a pak „černá“. Oko sice pase se na přírodních krásách, ale jinak opásán železným kruhem „musu“, v němž skoro pohnouti se nemožno. Lhostejně hledíme z vagonů. Vystoupiti zakázáno. Hejna mladých „zajíců“ běhá kolem a vše možné snaží se, jak možno pozorovati, po starých se opičít. Se zlatožlutými krčky vespod komicky hopkují a dle způsobu svých předchůdců zakusují se do všeho u čeho zastaví, nevědouce bude-li to dobrá strava pro mladý jejich žaludek. Jako v pohádce vykreslen leží před námi

⁵⁸ Krásnik, dnes Polsko

⁵⁹ Rozwadów, předměstí obce Stalowa Wola, dnes Polsko

⁶⁰ Sankt Pölten

o 6 h. mezi vrchy Linec v Hor. Rakousích, a když Vels⁶¹ jsme přejeli, zakrývá opět noc další živé panoramy svým tmavým závojem. Když pak ranní paprsky z jitra dne 7./4. roztrhly tento závoj, staví se nám před zraky Alpské velikány Solnohadska⁶². Údolím řeky Salice⁶³ vine se naše těžko supající nestvůra unášející nás. Tunely proniká vnitra obrů, jež staví se jí v cestu. Zasněžené vrchy hor utlumily rázem dojem včerejší, z rozvité přírody. A opět upoutá oko malebná, skoro nekonečná stráž s malebnými rázovitými domky a salašemi se střechami kameny zatíženými. Domky jako kvítky na ladné zaplené hlavě mladé dívčiny a opět jako stuha stříbrná, žene se z vrchu lesklá horská bystřina, nezřídka malý vodopád tvořící. Ještě neměl jsi dosti času prozkoumati tento obraz a již zase obrovitý skalní velikán stojí před tebou. Ne jako dívka, nýbrž jako stařec s hlavou holou, zubem času vráskami rozrytou, zasmušile hledí tak temně necitelně, že mráz duší zachvěje tak lhostejně, jako se již ten celý svět na nás dívá, kteří zmítáme se pod ranami osudu. A hned vedle dva kopce do pola lesy porostlé s temenem sněhovým k sobě zdánlivě nachýlené tak, jak by dvě matky s bílým vlasem o vzdálených synech si vyprávěly. A jako proud slz z očí jim kanul, řine se v údolí křišťálový pramen. Údolí co pestrý koberec vine se a na úpatí vrchů malebná obydlí bodrých Tyrolanů. Většinou jednopatrové, pestrou barvou natřené stěny, se zelenými okenicemi činí dojem nádherných klecí. Výstavní pavilony nemohou skýtati obrazu lepšího. Na střechách kameny zatíženými malé věžičky a v každé zvonek. Zvědavostí puzen ptám se po příčině tohoto zvyku. A sdílný průvodčí vlaku vysvětluje, že zvonky svolává se rodina k obědu, když roztroušená pracuje na zdánlivě nedostupných stráních. Oku lahodící verandy, pěkně vyřezávané, dodávají domkům nemalou ozdobu. Čilým a pracovitým zdá se býti lid. Každá píď země, která jen roditi může, pečlivě jest obstarávána, jsouc ponejvíce na luka upravena. Mužští v nízkých střevících a zelených punčochách po kolena v krátkých kalhotech, ani kolena nezakrývající, se zelenými klobouky. Ženy nezřídka v kalhotech a širokým kloboukem na hlavě, zevnějšku vesměs zdravého, spatříš pracovati v závratné výši nad údolím. Rukou neb šátkem kývají, starším ženám i slza skane. A nám zdá se jako by tím kýváním nám říkaly: „Jed'te, jed'te, málo se vás tam odtud vrátí“. A celou tuto

⁶¹ Wels, Rakousko

⁶² Solnohrad - Salzburg

⁶³ Salzach

scénu jakoby fotografovati chtěl, sedá pěšák Jächel do vrat vagonu a vystrkuje své sedací svaly, aby k nemalé veselosti svých druhů ulevil si v trápícím jej průjmu. O 2 h. odpoledne menážíme ve stanici Wörglu a v 6 h. v nepopsatelné nádheře mezi alpskými obry, leží před námi Innsbruck. Další rozhledy opět zatírá noc a o 3 h. ráno opouštíme v Aueru⁶⁴ těsné prostory vlaku. Údolím mezi samými vinicemi kráčíme po úzké silnici ku Kalternu⁶⁵. Slunce vysílá na nás své žhavé paprsky a pot lije se z nás. Těžko kráčíme o hůl se opíraje a skoro ani nepozorují, že zůstávám zpět. Zmocňuje se mne značná únava a celý zpocený, jako téměř všichni ostatní, jsem rád, když kol poledne dosihujeme městečka St. Michele⁶⁶, kde má být naše ubykace. Vous zešedivěl mi prachem. Ještěže odpoledne pokoj jest. Myjeme špinavá těla a zbavujeme se zavšiveného prádla, jenom nejnutenější si nechávající, aby tíže byla pokud možno nejmenší. Kam pohlédneš všude vinice pečlivě zpracované a rozkvetlé stromy, po nichž namnoze břečťan se vine a po obou stranách nebetyčné skály sněhem ještě pokryté. Na západní straně městečka táhne se v dálce jako nestvůra obrovský, přes 2000 m vysoký skalní hřbet z části lesem porostlý. Při každém pohledu zdá se býti zvláště k večeru černým mrakem, z něhož každou chvíli může vyšlehnout blesk. Takovým mrakem, jak snáší se nad námi, ač neviditelný, ale jež každý může tušiti.

10. /4.

Odpoledne přijel v průvodu as 4 generálů velitel naší nové 3. armády, svo. pán Köves, jenž dobyl Lovčen⁶⁷ a jenž má vésti operace proti Itálii, aby si prohlédl nový lidský materiál. Proto musíme ven v „plné parádě“. Přijel v auto, přešel pěšky, v průvodu důstojníků a bylo to. Jestli my jsme se líbili jemu těžko vědět, ale on nám se líbil. Jeho prsa byla pestrá různými odznaky a vyznamenáními, právě jako pestrá jest ta tyrolská stráň ve své zeleni domky pokrytá s červ. střechami, tvář jeho zářila svitem a plností, jako to dubnové slunce, jenž se do nás zažíralo svými palčivými paprsky. A myslí prolétla tajná touha aspoň tak, kdyby se válčilo nám jako – jemu a těm, kdo jej provázeli.

⁶⁴ Ora, Auer, dnes Itálie

⁶⁵ Caldaro, Kaltern an der Weinstraße, dnes Itálie

⁶⁶ San Michele, St. Michael, dnes Itálie

⁶⁷ Lovčen – pohoří v dnešní Černé hoře, vojenský prostor

Obrázek 1: Výhled ze St. Michael západní směrem, pravděpodobně výše popisovaný kopec (Zdroj: google street view)

12. /4. Dávná tužba moje podívatí se na vysoké hory splněna tím, že děláme zde první „výlet“ do hor, a sice cílem cesty jest nestvůra v předu uvedená. O 4 ½ h. ráno nastupujeme cestu. Vpředu vůdce civilní, za ním major a pak v nekonečném skoro prameni jeden za druhým vineme se serpentinovitě vzhůru. As po hodině cesty odpočinek a s úžasem pozorujeme, že teprve na úpatí jsme. Horský potůček spěchá dolů a křišťálová jeho voda přeskakuje v cestu se stavící balvany, činíc zhusta menší či větší vodopád. Opatrně po skalním útesu jdeme dál a dál. Mnozí nemohou pohleděti dolů, do závratných hlubin a upírají svůj zrak v holou skalní stěnu, zatímco druzí pasou se na kráse, již skýtá pohled do údolí. Řeka co stříbrný had, lučiny vedle ní ve svěží jarní zeleni, nekonečné skoro vinice a mezi nimi malebné domky s červenými střechami, jinde opět vesnice s kostelíkem uprostřed, jak kvočna s kuřaty, opodál město Bolzano, od něho supající lokomotiva táhnoucí řadu vagónů a výše opět na stráních hospodářství Tyrolanů. Číme výše stoupáme, tím řidší stromy a kol ½ 9 h. přicházíme do oblasti sněhu. Teprv v ½ 10

h. dospíváme vrcholu, kde místy ještě 50 – 70 cm sněhu. Ve chvílce oddechu nemohou bujnější odolati, aby si nezaválčili sněhovými kulemi, čemuž i důstojníci se smíchem přihlížejí. Cesta dolů, když pohleděli jsme na to moře sněhem pokrytých vrchů a špic hor byla únavnější než nahoru. Domů o 1 h. odpoledne přišel jsem hrozně znaven a byl jsem rád, že odp. byl klid. A když jsem zdola na ten vrch pohleděl, tu zdálo se mi, že to tak blízko, blizoučko. Snad i sami důstojníci poznali, že značná to únava, a proto dne 13. /4. celý den rast. A všude živo. Na dvoře naší ubikace stojí polní kuchyně, jež připravuje opravdu dobrou menáž, někdy i čaj s rumem po ní a pak fasung. Tabák, cigarety, chléb i sardinky, a koruna všeho dobré tyrolské víno červené. Na dvoře sud, u něho účty vedoucí, jenž do nádoby napouští a nabíraje nalévá každému oku i jazyku lahodící nápoj. Ještěže trochu disciplíny je, pak by se zle bránil šenkýř a nevěděl by, komu má nalévat. Víno dobré, nelze se tedy diviti, že někdy ty „výpary“ dělicího trochu omámí, že na to potom potřebuje chvílky klidného odpočinku. Já však již na různých těchto veselostech neběru od několika dnů podílu, necítě se dostatečně zdravým. Chuti k jídlu ubývá a chvílemi dostavuje se horečná zimnice. Nemoha jinak, jdu dne 15. /4. k prohlídce a lékař zjistiv horečku 39,8° odkazuje mne s několika jinými do nemocnice. Odpoledne vleku se s ostatními do St. Paulu⁶⁸, kde snad má být div. Hlifplatz, kde na slámě přenocujeme a druhý den 16. /4. odvázejí nás do Bozenu⁶⁹, kde je záložní nemocnice. Bývalé kasárny, na jichž dvoře stojí stroje na desinfikování šatstva, kde se právě jakási setnina vojska čistí. A proto my „nemocní“ musíme čekat, až zdraví budou hotovi. Ležíme na šterkovém dvoře a žhavé paprsky slunce zažirají se do mé hlavy, jež hrozí prasknutím. Konečně odpol. se koupeme, čistíme a jsme dle nemocí rozděleni. Kol 3 hod. jsem konečně u postele touže si lehnouti. A tu – ženská, každým okem do jiného kouta hledící, žene nás zpět, prý nejdřív boty oprášit, „vyleštit“ a pak teprv do postele. Hlavou bolestí znavenou projíždí my myšlenka na protivné zjevy z dob dřívějších a lehám, jsa znovu vyzván a odpovídám: „ano, ale až budu zdrav, teď ne“. Po celý týden od květné neděle až do Velikon. podnělí ležím v horečce ve výši 38° - 40°. Tři lékaři se vystřídali, z nichž teprve poslední v hodnosti obrarzta věnuje mi náležitou pozornost a důkladně prohlíží. Po svátcích horečka klesá a dne 26. /4. zkouším síly k vycházce po světlici doplnění mého

⁶⁸ San Paolo, St. Pauls, dnes Itálie

⁶⁹ Bolzano

zápisníčku. Sestra, jež dle všeho stála vzadu, když lidstvo bylo chytrostí a rozumem podělováno, ráda mnoho, až zbytečně mluví a poroučí až směšně, nezapomenouc se při tom také pochlubit kupř. svým vlasem, ježž prý i vysocí hodnostáři obdivují!!! A ten náš vertr. Shrbená postava na nohou elipsovitých. S čepicí věčně na stranu, tupým, červeným nosem, krátce přistřiženým ježatým vousem a dřevěnou dýmkou v ústech činí dojem zedníka k čemuž značně přispívá plátěná zástěra a za ní zastrčený míšek s tabákem. Práci zdá se, že neztratil, proto se po ní moc neshání. Ruku na diškereci však otevřenou v každém čase. A chce-li mít někdo peníze pryč a nic za ně, jen ho poslat na koupi. A když vrátí se, tu zpívá „Jú, jú, seit halt á kreuz alls zu thaja“, aby se neřeklo, že mi nic nepřines. Kamenický se ale ztratil z obzoru. Postel č.12 má horečku, postel č.12 dostane obklad, č.12 dostane mléko atd. A zase po několika dnech, postel č.12 horečku. Ne sice ta postel, nýbrž ten, kdo na ní leží a to jsem já. Krev prudce probíhající vykouzluje mi divoké sny, které neklidnou mysl ještě více bouří. Horečná fantazie staví mi před oči budovu velikou s jakýmsi znakem nesoucí nápis „továrna na výrobu lidského zdraví“. A k ní celý proud lidí s různými neduhy se hrnoucích. Neznámou mocí puzen, ocitám se v proudu a s ním ani nevím jak dílně továrny. Na železných podstavcích leží nebo sedí bídní lidé, které mistr v halené kladívkem jakýmsi oťrískává a ohmatává. A nádoby měří nedostávající se zdraví. Ostatní práci přenechává tovaryšům. V personálu mnoho ženských v modrých halenách, které chodí kolem podstavců a z jakési nádoby nalévají všem nějakou tekutinu – zdraví. Mnohý z tovaryšů, jakoby nervózní, mnohého na podstavci pohlavkem obdaří a některé opět jako mumii do plátna balí. Chci ven, leč nemohu. U dveří portýr se znakem továrny, jenž nikoho nepustí. Už zase jiný pán, snad majitel neb ředitel továrny prohlídne zpracované lidi a pustí ven, tak pořadě, jak do továrny přišli. Každý nese reklamní tabulku s nápisem „jsem zdrav“, třebaže mnohý ještě pokulhává. Hledím za nimi oknem ze svého podstavce a vidím, že všichni hrnou se ku krámu, jenž nese nápis „prodej chleba“. Leč tam bez lístku nic nedostanou a tak smutni jdou dál. Ještě slyším ve snu křik tovaryšův a v tom procitám z toho nemilého snu si: „ne, všechno, jen to ne“. A vyjeveným zrakem hledím po kamarádech, kteří mi vypravují, jak těžce jsem ze sna vydychoval.

1./5.

Končí můj pobyt v Bozenu a nastupuji transport do Brixenu. Jednotvárně plyne zde čas v nemocnici zřízené z kláštera. Kolem nebetyčné vrchy, sněhem ještě pokryté, obklopující město. Z dlouhé chvíle často v myšlenkách přemýšlím o Brixenu. Proč? Snad ten biskupský starý kostel s omšenu omítkou vzbuzuje ty vzpomínky.

(po boku stránky) Vzpomínka na K. Havlíčka Borovského

7. /5.

U nás pouť doma a zde? Mši sv. byl jsem přítomen v klášterní kapli a pak zas hledím oknem. V tom hle! Průvod církevní. Kříž vpředu, za nímž v souladu lid obého pohlaví a k uchu zaznívá hlasitě „Zdrávas Maria“. A opět a opět nový sbor, korouhve, prapory kříže a všichni hlasitě tentýž pozdrav. Zdrávas. Čtvrt hodiny, půl hodiny a nové zástupy. A hodina minula, než přišli všichni kněží, řeh. sestry, alumni semináře snad a na konec biskupská konsistoř nesoucí na skvostném trůně bohorodičku. Tu, k níž volají „Zdrávas“. Jistě, že prosí ji, aby ukrátila dny utrpení. A já myslím v duchu: „Kéž ty hlasy tisíců zde volajících, jež matka páně jistě složí k nohous svého jediného syna, dojdou vyslyšení, kéž smiluje se všemohoucí a sešle nám kýžený toužený mír a šťastný návrat k těm, kteří na nás čekají“. Váben zářnými paprsky slunce, vycházím si odp. do zahrady Brixenského kláštera, v němž prý dnes jsme den poslední.

9. /5.

Ráno v 9 hod. nasedám 300 jiných do sanitního vlaku, jenž unáší nás k severu. Oko moje hledí oknem na úhledný domek, při němž malá okrouhlá věžička, jak by u hradu s oknem. Ruka se šátkem kyne nám. Tam prý kdys bydlil Čech a dnes ještě jeho dcera. Údolím vine se trať mezi skalami. O 2. hod. stavíme v Gossensasu⁷⁰ a zde vystupujeme. Nejeli jsme daleko, jak si srdce přálo. Rozdělení po letních hotelích se zařízením vkusným. Však okolí nevábne. Podnebí chladnější, vždyť kolem na horách samý sníh a chlad cítíme ze všech stran a v každý skoro čas. Tři obýváme jeden pokoj. Jeden z kolegů, Kubíček, švec

⁷⁰ Colle Isarco, Gossensaß, dnes Itálie

od Náchoda, 51 roků star, druhý Lerch, řezník od Plzně v tomtéž stáří. Týž vždy spíná ruce nad menáží a říká: „Kdyby mě teď viděla má žena, co žeru, řekla by: Vidíš, a doma ti nechutnalo“. Neméně diví svým kalhotům, že jsou teď volnější.

14. /5.

Tichouňká mše sv. v předsíni hotelu a zas ten nekonečně dlouhý den. Údolím po trati projíždí vlak za vlakem dolů i nahoru. Příroda pláče – prší a vrcholky okolních hor pokrývají se čerstvým sněhovým rubášem. V místnosti, v níž jedině dovoleno kouřiti (kdo má), hraje dnes již opelichaný gramofon a ty jeho zvuky zavádí mne v myšlenkách zpět do ledna v r. 1915 – do Hronova n./M. Tam také ty stráně a na jedné z nich Jiráskův dub, ale vábnější než zde. Tam upřímná srdce a vřelostí mluvící oči sl. Kudrnáčové, Kelerové, Levönbachové a zde – umělá nucená, ale studená slova a tentýž úsměv sestry koketně se točící na podpatku, jakoby každým tím obratem říci chtěla: „Vidíte, co já jsem, co dovedu, to ledaskterá nedovede“. A zas přehnaný pronikavý smích, až odporný. Věřu milejší mi poslední voják ve frontě, jenž trpícímu druhu hledí pomoci než takovéto „placené“ milosrdenství. Lépe mi v té tiché světnici u mých dvou starých druhů než zde a s ní. Letí naše vzpomínky k drahým duším do vzdálené vlasti. Spatříme je ještě? A jestli, kolik trnů zabodne se ještě v duši ztýranou, než nadejde šťastný ten okamžik. Každý den k večeru konáme mi tři společnou modlitbu, a v té chvíli jsme skoro nejspokojenější. Škoda, že švec Kubíček opustil náš kroužek, byv dne 16./5. do Innsbrucku odvezen s uchem. Nového nelze mnoho viděti. Ráno houf koz a dobytek na pastvu vyháněného ohlašující svůj příchod na krku zavěšenými zvonci a večer zase návrat jejich. A kolega můj řezník vyhlížeje oknem často volá se zálibou na dobytek „*Ty kousky! To je pěkný krava, ta má veliký mezi nohama jak to říká? Ten přinese domů mlíko, Áááá, kdyby bylo trošku mlíko, ten kafe co máme, stojí za nyc!! Dyby já vědel še budu někdy šrát takové menáš a potin mám být sdrávy a tlusty.*“

21. /5.

Pěkné nedělní odpoledne vábí k vycházce. Sluníčko teplými paprsky opírá o zasněžené vrchy hor, když zvolna se svým kolegou Lerchem kráčíme na úpatí lesnaté stráně, jejíž planinu s horským hospodářstvím za svůj cíl jsme zvolili. „Ty, slyšíš“ začíná druh můj

hovor. „Ale sajíc jsem tu eště nevidel. Dyby tak byl jeden, můj stará, ta umí udělat víš na špek, to byl dycky šradlo, to ta naše černá (kuchařka) musí jít do prtel. Žízeň mám, dyby byl trošku pivo (Inu šnekýř). Víš tam si budem koupit trošku mlíko u ten sedlák nahoše“. Svědčím mu usmívaje se a oko mé obrací se k protější skalnaté stěně, s níž z obrovské výše hrne se dost silný vodopád. Voda na skalním útesu v nečíselné množství kapek se rozrážející pojí se zase v celistvý potůček, aby opět a opět o nové překážky tříštila. V té době nejsem voják, ne. Vidím se v duchu doma a přemýšlím, jakým požehnáním pro mé rodiště byl by jediný takovýto vodopád, jichžto zde bezúčelných jest tisíce. Kolik koňských sil by as uhradil. „Ahá, vidíš už budem tam, koukej“ hovoří opět druh, na hospodářství rukou ukazuje. Zděné stavení dole se stájemi a nahoře s obydlím dřevěná kůlna či stodola šindelem krytá pro píci a pro tu trošku jarního žita, jež na malých políčkách dosti řídkce vyrůstá. Čtyři malé děti, jejichž otec též na vojně se zdravými tvářičkami prohlížejí si nás. Před domem veranda, v níž sedáme k odpočinku, a druh můj žádá na vítající nás mladé ženě toužený nápoj, jež mu ona s ochotou přináší. Údolím supe lokomotiva táhnoucí řadu „červených křížů“ odvázející ty, kteří kdysi zdrávi sem byli přivezeni hájiti hranice vlasti. Pohovořivše chvíli se selkou nastupujeme zpáteční cestu. „Víš kaprál je sle“, mluví opět můj druh: „Ani ten satracený doutník nemůže člověk koupit, musím sapálit do fajfku. A tabák jen jeden prodá ten chlap, lump zatracený“. I mě dodává chuti a nacpavše naše dřevěny „čerstvým“, ubíráme se do naší restaurace na odpol. svačinu. „Ó jé, ó jé, mě bolí záda, víš tady sadu v kříž, má stará b koukala na mě, já doma běhal šude a ted ó je, ó je“. Poněvadž pak válka vlky i ovce smířila, trávíme další zbytek s Kociánem z Rokytna, s nímž jsme kdysi v „míru“ byli političtí nepřátelé.

23. /5.

Soused můj Lerch lučí se se mnou odjížděje do Brunecku na sammelstelle a nechává mne v pokojíku samotného. „A budš mi psát tam do Bozen víš, jak se máš. Ó je, škoda ten pěkný postel, tak hezky už nebudem spat po ticho jako tady“. Hovoří ještě na odchodu. I já ohlížím se na pěknou postel s pérovou matrací a bílou peřinou, na jaké jsem dosud v nemocnici nespál a na níž dlouho budu vzpomínat. Vždyť již jen jednou se na ni vyspím, neb druhého dne 24. unášíme se směrem do Innsbrucku. Mezi divokými skalami vine se trať údolím Innu. Skrze 19 tuenlů protáhla nás supající nestvůra ve 2 hodinách.

Z Innsbrucku po úzkorozchodné dráze do výletní místa Igls, kdež zřízeny jsou z výletních hostinců rekonvalescentní budovy.

25. /5.

Ráno k lékařské prohlídce. Více než 100 lidí očekává konečný ortel. Vždyť zde dozví se, zda zpět, či ku kádru, neb snad ještě do nemocnice půjde. Nedělám si naděje, neb vím, že červený můj obličej upoutá na sebe lékařův zrak, třeba že jinde jsem sláb a tušení mé mne nezklamalo. Civilní lékař, typu izraelského prohlíží. Muž přede mnou určen zpět k frontě. Slyše svůj ortel, chce mluvit a praví: „Pane doktore, já nejsem ještě zdráv“. „Nechte si váš hovor, jsme hotovi“ dí lékař zpět. „Pane doktore, já jsem od začátku války v poli a ještě jsem nebyl u kádru“. Pokouší se opět vzbuditi soucit u lékaře vojín. „Já se vás na to neptám, koukejte, ať jste venku, a ne ať se mě opovážíte přijít ještě k marodišti, sice vám nechám dát špangle⁷¹“. Vztekle odpovídá opět lékař ke mně postoupiv. Nevím, zda zlost, či sebevědomí vjelo do mě v té chvíli, že jsem ani slova nepromluvil, abych si postěžoval, a s klidem poslouchám ortel: „Bis zu 30 mai (k 30. květnu zpět)“ a odcházím právě si v duchu k sově: „však se tak jistě neděje bez vůle boží“. Několik těch dní pobytu zde věnujem většinou vycházkám do lesnatého okolí, v němž všude plno vil, které jindy hostily vzácné hosty z ciziny a dnes zástupy neduživých postav v uniformách. Jistěže týž lékař dříve u zdravých našel nemoc, aby je tu podržel a sál a dnes neduživé přesvědčuje, že jsou zdraví, aby nemusel přepínat své síly u těch, kteří mu platit nemohou.

30. /5.

Odcházím na sammelstelle do Innsbrucku. Zde vojska všech možných oddělení jsou vyzbrojena a zaslána ku frontě. Jen málokomu se podaří jeti odtud ke kádru. Šikovatel Mad'ar jest tu všemocným pánem, třebaže komandantem je nadporučík. Na malém dvoře hrají 2, z nichž jeden kaprál, druhý freiter, na housle a kytaru opravdu pěkně. Jsou veselí jak doma, baví se čile a nota písni, jíž hrají, jest tatáž jako: „Peníze jsou pánem světa“. I oni fasují ristung, však k nemalému podivení nejedou s námi, nýbrž ku kádru, ač zdraví.

⁷¹ Druh pout, želízka

Já s ostatními jedu do Boznu, odtud druhý den do Tridentu⁷² a z Tridentu do Levica⁷³, kdež šťastně nacházím můj regiment. Jsem rád, když vidím známé tváře, neb být stále mezi cizími jest smutný život. Všichni známi bez rozdílu vítají mě, i moji představení věnují mi hodnou chvíli rozhovoru, mezi nimiž i sám nadporučík Hykl, jemuž hlásím svůj příchod k setnině. Městečko samo úplně prosto civilních lidí, jen vojsko má zde své „domů“. Vinice hynou nejsouce ošetřovány. K osvěžení chodí se mužstvo koupat do blízkého jezera a celkem viděti zde spokojenost. Přes vrchy hor zaléhá ozvěna houkajících našich děl, jež zasílají Vlachům⁷⁴ zaslouženou odplatu. Po dvoudenním odpočinku jdeme dne 4. /6. serpentinovitou silnicí vtesanou do skalních stěn od 3 h. v noci přes Galdonazzo⁷⁵ do 11 h. v poledne do Luzerna⁷⁶ u Lavarone. Koně trén vlekou za námi i před. Nežřídka, ba velmi hustě možno viděti malé hříbátko, jemuž matka zde v horách dala život, snažící se posilniti na nudné životní dráze. Jistě, že jen spoře může mu dárkyně života poskytnouti, jsouc sama vystavena stálým svízelm. Zde již možno viděti účinku Italských kalibrů v liduprázdných opuštěných domech, v nichž téměř všude možno zříti namnoze zničený drahocenný nábytek, jež museli ponechati osudu. Po neplodných skalnatých stráních konají se denně větší neb menší pokusy ve slézání jich. Často uvažují, nebylo-li lépe nechat mužstvu zaslouženého odpočinku a soustředění sil pro případ nutné potřeby. Vždyť sám jsa po nemoci značně, ba silně zesláblý. Nejlépe cítím únavu po namáhavých pochodech a to tím více, že v posledním čase značně zeslábly dávky menáže a mnohdy jsa hotov má nejlepší chuť k jídlu. Ne, že by se pro setninu málo fasovalo. Snad bylo by toho dosti, ale to nejlepší plyne a putuje stále do kuchyně a na stůl důstojníků. A vojáka bolí srdce, když vidí, že důstojník na koni jedoucí a útrap necítící má chutně upravená masa, koblihy a různá pečiva a on se musí spokojiti se sběračkou polévky s několika drůbky masa a trochu úplně nechutné černé kávy. Mnohý toužebně vzpomene na ruskou frontu, kde bývaly hrnce plné.

⁷² Trento, Trient, dnes Itálie

⁷³ Levico Terme, Löweneck, dnes Itálie

⁷⁴ Vlach – staročesky Ital

⁷⁵ Caldonazzo, Gallnötsch, dnes Itálie

⁷⁶ Luzerno

6. /6. a 7. /6.

Prohlížíme pancéřové pevnosti, jež byly terčem dalekonosných děl italských Těžko popisovati. Skála, beton, železo i ocel muselo ustoupiti drtícímu účinku 28 cm granátů a pevnůstka obrácena v hotové ruiniště. Ze všech děl jediné zbylo schopné ku střelbě, když přes 8000 granátů, nepočítaje šrapnely, bylo vysláno na zničení pevnosti. A přes hrdinná posádka vytrvala do konce, ač pravé peklo otvíralo před ní své jícny a uchovala ji až do hodiny osvobození. Dnem i nocí houkají těžká děla. Potravny pravé stohy pro ně připravené všech velikostí od 7 cm až do 42 cm. Mráz skoro přeběhne po těle, když oko spatří střelu ne menší než plný pytel mouky.

Obrázek 2: Pozůstatky z války, kousek od Luserna (Zdroj: Panoramio)

8. /6. se celý den země téměř chvěje pod hromovým nepřetržitým rachotem děl. Taková muzika byla předzvěstí posunování zadních rezerv, a proto čekáme odchod a nemýlíme se; v 6 h. odp. hlásí se nám „maršbereit⁷⁷“. Nerad to slyším an mám noční strážní službu, při níž nemožno spát.

9. /6

Ve 3 h. ráno maširujeme dále, po malém odpočinku v 7 h. stoupáme stále výše lesnatými horskými hřbety. Kol 10 h. přecházíme hranice říše a spolu dobytá italská postavení. Hrozný obraz spousty jeví se zrakům. Ohromné hluboké jámy v průměru až 10 m jsou nelepším důkazem, jak hrozné tu byly chvíle. Spousty výzbroje po zajatcích leží na hromadách a hřbitov s hroby padlých zůstane zde památkou. Stromy zpřeráženy a kamení kolem rozházené těžkými granáty. Hrozně znaven rozbíjíme tábor v lese a v půl hodině všude plno stanů, v nichž hovíme ztrmáceným údům. Zraky obrací se brzo-li přijedou kuchyně. Vždyť ráno bez snídaně jsme vyšli a málo kdo má kousek okoralého chleba. Palba těžkých našich děl je tak prudká po celý den, že někdy jednotlivé rány nemožno skoro rozeznati a ozvěna jako pekelné hromobití rozléhá se horami. K největšímu podivení je zde nouze o vodu. Vděčně vítáme sníh, z něhož rozpuštěnou vodou hasíme žízeň, třebaže proň musíme chodit do hluboké rokle.

10. /6.

Prohlížíme si dobytý festung Gampolongo. Krátce řečeno, jest obrácen našimi 42 cm bateriemi na ruby. Ohromné díry do skály vyryté, pancéřové kuple kolik set centů vážící, odhozené na stranu jak lehká poklice z hrnce. Odtud otvírá se již vyhlídka do nížin Italských. Jediný a poslední skoro velikán vzat útokem po včerejší palbě. Než jen malou chvíli trvá vyhlídka. Od západu žene se bouře. Hory tratí se v mračnách a v malé chvíli ocitáme se v hustém závoji mračen. Z výše 1720 m možno zřítí blesky ze stejné výše do hlubokých údolí šlehající. I mezi tím houkají děla a rány jejich větší lomoz působí, než třesnutí hromu. Mračna prudce letí kolem a z nich na nás padá prudký déšť, zatímco v údolí padaly kroupy. Chvíli tu mohl bych nadepsati „za bouře v mračnech“. As po ½ h.

⁷⁷ Rozkaz k pochodu

opět přestává bouře a my promoklí jdeme „domů“ do lesa, abychom na chvoji pod plátěnými boudami zahřáli zmoklé zkřehlé údy. K tomu trochu dopomáhá ta trochu černé kávy a s večerem hraje v lese naše plukovní kapela, jakoby nás chtěla upamatovat, že jsou zítra svátky svatodušní. Večer a skoro celou noc zase prší se sněhem. Zima námi lomcuje a rádi vstáváme časně ráno pro kávu. Však jen ohřátá od večera málo nás zahřála, a proto rozděláváme ohně. Nastal slunný jasný den. Na lesní planině slouží polní kurát mši sv., již jsme přítomni. Nevím však, modlil-li se kdo. V malé chvíli objevují se italští letci, kroužíce jak ohromná šídla nad horskými roklemi pátrající po rezervách. Na daný rozkaz vše spěchá do stínu lesa, abychom nebyli vypátráni, jen kněz sám zůstává na místě. Děla a strojní pušky pálí po letcích, což činí dojem jako štěkot na měsíček a letec ve velkém kruhu zahne zpět, aby po chvíli přišel zas s více jinými, objevují se i naše, nastává honba ve vzduchu a zvědavé zraky hledí do modrého blankytu oblohy posetého obláčky šrapnelů. A sotvaže jsme se po chvíli seřadili, opakuje se znovu tatáž hra a sotva skončena mše, ubíráme se lesem do svých boud. Na jak dlouho as? Jen do 3 hod. do rána, kdy nastupujeme další pout' serpentinitou silnicí dolů do údolí. V údolí kol silnice všude plno trénu a dobytka hovězího, hubeného, zmoženého hladem a zimou v nočních chladech. Skoro líto mi malých hříbátek, které nesčetně doprovází své matky. Od útlého mládí usouzeno jim strádání, a jistěže četně i bídná smrt. V 7 h. stavíme v těsné lesní rokli, na jejichž stráních trávíme celý den svatodušního pondělí, aby pohyb náš za dne nebyl zpozorován. I na tom vlhkém mechu se mnohém sladce spí, již i proto, že ve spánku necítí aspoň prázdnotu žaludku. Jiní opět zbavují se obtížného hmyzu, prostě jej odhazují, aby „nevyhynulo pokolení“. Přisnost představených ochabla. Inu blížíme se frontě. V 10 h. večer jdeme dál již jen volně, nemohouce se pro muniční a kořistní vozy dostat kupředu. Hrom bije, ze šedé oblohy řine se hustý déšť. Kol 1 h. v noci procházíme ještě kouřící, zbořené a spálené město Asiago a po malé chvíli v nedaleké vzdálenosti již praskají italské šrapnely ostřelující z velké vzdálenosti silnici, po níž kráčíme. U malého lesíka hmoždí se mužstvo s těžkým dělem, s nímž při zajíždění uvízli. Hustou tmou osvětlují jen blesky střel. Ze silnice kol 3 h. zahýbáme prudkou skalní stezkou do lesa. Blíž a blíže padající střely nutí nás ku spěchu. Na smrt znaveni zastavujeme opět v lesní rokli co divis. rezerva a nehledíce na déšť leháme pouze celtou přikryti bez chleba, vědouce, že snídani nedostaneme. Teprve druhý den po 3. h. jdeme k menáži přes hodinu

cesty. Malá sběračka kávy a o nic větší fazolové polévky s několika žďobci chudého masa jsou nám odměnou! Za cestu? Mnohý ohlíží se, že by jedl ještě, než není do čeho kousnout. Chleba není, až zítra prý. Káva, jíž jsme dostali, je na místo večere prý. A na místo snídaně dostaneme porci kávové konzervy. Vody ale není, a kdyby bylo, topit se nesmí kvůli kouři, a tak nezbude než sníst kávu suchou, a kojít se krásnou nadějí, že za 24 h., a nebo trochu, později dostaneme zas sběračku polévky. Chystáme se na zpáteční cestu a v tom právě náš milý bývalý spojenec začíná ji zásobovat šrapnely, a proto nemožno. My bychom strach neměli, vždyť rána znamená pro nás vysvobození, ale zdá se, že strach mají jiní. Zda o sebe nebo o nás snadno uhadnout. Konečně po dlouhém čekání jdeme a cestou hledí každý nalámati malých větévek klesti, které musí nahraditi peřinu v boudě na lesní vlhké stráni postavené. Ještěže ta noc byla pro nás klidná, hřímající děla, by mě nebudily, jen zima mě nutila několikrát se obrátit. Již dávno světlo 14. /6., a já s kolegou Prokopem ještě ležím v celtě, když jest slyšeti hukot letadel. „Decken! Schovat se!“ zní befel a kol ozývá se šibeniční humor. „Schovat se, vezou nám chléb, ať nás nevidí!“, „Já mám také nějaké „aero“ v břiše, kručí to tam“, slyšíš opět jinde a ihned zas přílehou odpověď. „Troubo, to se ti tam vaří konzerva, odtáhni pokličku, ať ti nevyběhne“. Jiný čistí kvér a hvízdá si tiše a hned druhý má vtip. „Člověče, ty jseš jako kanárek. Čím míň dostaneš žrát, tím lepší pískot“.

Odpoledne 14./6. jdeme opět na totéž místo k menáži. Místo polévky čaj, káva opět na večeri a studená konzerva. Dnes aspoň ½ chleba jsme dostali. Hledím na jednoho, jenž ukrojiv kousek chleba, nasazuje si na oči brýle. Znaje jen o veselého člověka, ptám se proč tak činí. „Inu víte, on toho chleba je jen malý kousek a já mám brejle se zvětšovací sklem, tak chci, aby se mě ten krajíc zvětšil“ odpovídá tázaný a okolí otrásá se smíchem nad podařeným vtipem. Po návratu je visita rezervních porcí a ti, kdož nemohli vzdorovati kručícímu žaludku a snědli „zapovězené ovoce“ jsou potrestáni tím, že následující dny nedostanou žádné cigarety a z toho, co vyfasují, musí doplnit to, co jim schází. Zabalivše se do dek hledíme uchrániti se před chladem noci. Nebyla však klidná. O půl druhé ráno „maršarbeit“. Vše popakováno, mantle svinuty a čekáme rozkaz. Ranní chlad dotěrně leze do těla a na tvářích kvetou všem fialy. Dělové italské střely syčí přes naše hlavy a letadla ve velkém počtu, jak naše, tak nepřátelské, krouží ve vzduchu. Při tom musíme se

ukrývati v lesním stínu, ač teplé paprsky vábí ven. Náš „Pepíček“ a „Růženka“ (noví kadeti) již se učí česky. Oba už umějí říkat „ty houbo“ a „ty prase“. Ale Pepa se ještě hodně mýlí a někdy, když my hledíce na aeroplán říkáme „to je náš“, rozumí tomu „promenáž“. Menáži rozumí již od té doby, co k setnině přišel a zdá se mýti výborný „lapák“, neb ku kotli stále se obrací jeho zrak. I Růžence chutná, ten by ale rád hrál pána, neboť do kávy nakrájený chléb jí „vildičkou“ a teprve zbytek pije. U menáže měl dnes Pepa dobře. Kadet Štorch zamhouřil oko, když se po druhé přitlačil ku kotli, a proto je Pepovi blaze. Na zpáteční cestě kuje mladá jeho hlava válečné plány a nezapomněl také pohubovat, že ti lidi celý den na nic jiného nemyslí než na jídlo.

16. /6. od 3 h. v noci zuří děsná kanonáda z obou stran. Hukot podobá se nezkrutitelné vichřici v rozbouřené přírodě. Ozvěna příšerně letí po horách do nekonečné dále. Těžké střely vyjí ve vzduchu vyvozuje často zvuk plačícího dítěte. V tento hlomoz mísí se vrčení bezpočetných obrovských letadel italských. Jako ptáci vznášejí v povětří, nezřídka bomby házejí. A my v těsném lesíku jsme nuceni skoro nehybně stát, abychom nebyli zpozorováni, neb pak zle s námi. Když přece některý nemoha odolati zvědavosti vystrčí hlavu z chrstiny, volá dobrý náš šikovatel Beneš: „Budeš se tam skovat? Až se ti jeden takovej jeden potvora bude vysrat na hlavu, pak to budeš mít. Ani se nehneš“. A oslovený zalézá a v tom pekelné rachotu notuje si tiše písničku: „Hop, šup, nám už je to všechno jedno“. Má pravdu? Snad. Vždyť člověk zde přestává se skoro cítit člověkem v tom bubnovém rachotu děl. Ještě neuplynulo ani ½ hod. a skutečně se jeden z těch ptáků 2x vysral do našeho lágru. Děsný sykot, hromový otřes, pravé krupobití kamení z exploze vržené pumy. A sotva dopadla jedna, již druhá ta pekelná střela. Mužstvo zděšeně hledí utéci leč kam? Důstojníci křičí, nabádají ku klidu, avšak strach je strach. Naštěstí jen 2 ranění to odnesli a 1 zaplatil to životem byv daleko od místa odhozen. V několika minutách dodýchal navždy. Ač odpoledne byla střelba slabší, přece trvala neustále. Za časného jitra následujícího dne přesunujeme se kvůli letadlům čekající, že nás dnes navštíví opět, a proto nemá být celý regiment pohromadě v úzkém tomto hnízdě. III. batalion vystoupil na skalnatou vysokou stráň před námi, porostlou nízkými bukovými keři, pod nimiž budou hledat úkryt. My rozděleni řídčeji po rokli dle skupin stromů. Tam, kde světla nejméně, volíme svůj příbytek a v malé chvíli opět všude ticho, jakoby tu nikdo

nebyl. Zabalení v dekách ležíme na zemi, tam kde toho jest třeba i klestím přikryti, aby nepřátelský dravec byl oklamán. Skoro rádi vidíme mračící se oblohu, neboť i v tom případě méně nebezpečí, anýž letci většinou jen při jasném počasí lítají. Děla jsou ticho, jen tu a tam ojedinělý výstřel. Jako by ty nestvůry po včerejším řvaní si chtěly oddechnout a při tom odpočinku přece po chvíli těžce zafuní. Ptáci pějí své ranní písně a mimoděk zdá se člověku, že to není pravda, že nad Evropou zuří litice připravující o štěstí, drásající spokojené rodiny, obracející města i vesnice v popel a rum a mnohdy ničící ovoce dlouholeté námahy a práce. A člověk slyše ten veselý ptačí zpěv, skoro mu závidí to teplé hnízdo a zlatou svobodu. Zde člověk, tvor nejdokonalejší připravuje sobě rovnému tak krušné, tak trpké žití a nesčetně i nelidskou bestiální smrt.

17. /6

Při menáži stěžují si ti zadní, že do nich včera prali. Tak jako by měli nějaký present, že se mají mít dobře okolo kuchyně, a granáty, že jsou jen pro ty ostatní. Kdyby mužstvo aspoň dostalo to, co se proň fasuje, tak by již snad zahmouřilo oči, když každý den vidí buchty, koblihy, smažené maso a jiné lahůdky na důstojnické kuchyni. Za to aspoň všichni chválí nadporučíka Petze, že vylil Rechůnka od kuchyně za to, že okrádal mužstvo a přeložil jej ku kompanii. Jen pane bože houšť ať takoví zakusí, jak sladké jest být ve frontě. Na sv. Trojici od ranního úsvitu opět dělobití. Na všech stranách slyšeti jen hukot, praskot, sykot nepřetržitě. V otupělé rezignaci naslouchá každý, jen poněkud zbystří pozornost, když rána blízko padla. Mnohdy skála tak mocným úderem se otřese, jakoby s tím rachotem propadala se v bezednou propast. Slunko zakrývá si tvář hustým závojem mlhy, jakoby se nechtělo dívat na to, co na zemi se děje. Mlhy stoupají vzhůru a člověku se zdá, že sama země se potí pod všemi těmi údery, jež na ni dopadají. Příroda sama ticha, jakoby se všemi svými živly ustoupila rozvášněné zlobě lidstva, ale dusno a parno jest. A snad za chvíli bude se předstihovat i ona v burácení s pekelnými stroji lidského výmyslu. U pěšiny v rokli starý buk a pod ním čerstvý hrob s křížem a věncem, v němž odpočívá oběť posledně z letadla vržené pumy. A když od menáže se vracíme, slyším, že zpěv ptáčete tam odtud zaznívá a mě zdá se, jakoby tou písní mu pravilo: „Nic si z toho nedělej, tvé utrpení je skončeno a zde máš svatý klid. Vždyť dnes na tom světě není krásného“. O pravdě těchto slov přesvědčil jsem se úplně při odpolední kvervisitě. U nás

ještě hladce prošla. U oddělení strojních pušek zřím však za trest pro chybu, dle slechu nepatrnou, uvázané tři muže u smrčků. Jeden z nich, obstarlý již tatík. Snad do úpadu kdysi pracoval, aby rodinu svou vyživil, a na stará kolena jest vojákem. Kdo dovede vypsat duševní jeho útrapu? Kdo dovede vniknouti v bolest jeho duše? Zrak jeho tupě hledí v lesní půdu, jen občas vydere se mu z prsou hluboký vzdech, a kdyby hlavu pozvedl, snad i slzu v jeho oku bys spatřil. Dozví se někdy o tom jeho rodina? Kdož ví. Kdybys i zítra četl jeho lístek pošní pošty, najdeš tam: „mám se dobře“. A dobře činí. Proč rodině zarmoucené dělat bolest ještě větší. Pomoci mu nemůže, a proto lepší pro ni, když utrpení jeho neví a nezná. Ve svém Robinsonském doupěti usínám modle se tiše růženec, když před tím požil trochu vlažné černé kávy, na malém ohníčku ohřáté, jíž jen s největším sebezapřením od polední menáže jsem si uchoval, zabaliv se do deky a pláště co příkrývky použiv. Noční chlady a nedostatek teplé stravy nevolně dobře působí na zdraví mužstva. Průjem a břišní bolesti trápí mnohého. I já jsem opět tuto slast pocítil. Nelze se diviti, že někteří jdou ku lékařské prohlídce, třebaže vědí, že nic platno jim to není. Pohlížeje na vyhublé postavy kol stolku lékařského asistenta stojící, přemýšlím o té psotě, když tu k mému uchu dolétá známý hlas poručíka od stroj. pušek, mladíka as 22 letého. „Jdeš zpátky ty prase, já ti dám oteklý žaludek, mozek máš oteklý potvoro!“ V té chvíli vzpomínám si opět na ptáče nad hrobem vojína pod bukem a pravím si v duchu: „Opravdu již snad není nic krásného na světě“. Co si myslí as vracející se vojín, to mi zůstane hádankou, ale mou hlavou prolétá myšlenka: „Inu, kdy ten voják měl dvakrát denně maso, buchty neb knedlík s dobrou omáčkou a mohl to zapít vínem nebo minerální vodou jako pan lajtnant, snad by mu tváře také zdravím kypěli, zvláště kdyby měl sluhu, jenž by mu vše nosil a udělal a nešel by jistě k marodvisitě“. V ty mé myšlenky tak harmonicky zní nápěv písně „Nás už nemá žádný rád?“ ptám se sám sebe a rovněž sám si odpovídám. „Ó ano, jsou ještě, kdož rádi nás mají, ale ti jsou daleko a možná, že nespatri nás víc“. I kdyby nás někdy spatřili tak, jak jsem, kdož ví potěšili-li by se.

Tak dnes 19. /6. od rána padá hustý déšť a mraky plazí se skoro po zemi, z nichž často blesk zasvitne a zarachotí hrom. Děla ponechávají mu volné pole. Po poledni jdeme opět starou cestou pro menáž. Jen malou chvíli vzdoruje plášť dešti a oko se závistí pohlédne na nepromokavé pláště důstojníků, pod nimiž jsou před deštěm chráněni. Valně promoklí

dospíváme ku kuchyni. Sběračka čaje s konzervou. Nikdo nehledí na dešť, srkaje horký nápoj. Čtvrt komisárku chleba namnoze promoklého a rozmačkaného, a přece dychtivě sahá každý po tom božím dárku i po té hrsti rozmačkaného cvíbochu, jenž má nedostávající se množství chleba. Že před deštěm ani kávové konzervy a tak trochu kuřiva nebyly uchráněny, dokládati věru netřeba. Omoklý, ze země vysedlý kámen nahrazuje lavici a tím kousíčkem neuzené slaniny mnohý omastil drolicí se chléb, aby snáze šel do krku. A sotva že ten žaludek něco teplého dostal, již ty oči jsou veselejší, třebaže zapadlé v očních důlkách. Tu a tam smích, jinde opět hrubé zaklení uslyšíš, když voda z promoklé čepice kape za krek. Zde onde známý zavolá na známého, jiný nehybně stojí čekaje na povel ku zpáteční cestě, jen chvílemi sveze se mu ruka na prsa nebo jinou část těla, aby zmírnil krvežíznivost bílých zvířátek, jež mu v dobách klidu byly neznámými a dnes s ním téměř srostly a staly se nerozlučnými jeho druhy. Odpoledne vyjasnily se kopce, a proto „stříkačky“ začínají svou obvyklou práci. Ten život je tak hořký a ještě se namnoze do toho kalichu utrpení přilévá pelyňku, aby se znechutil ještě víc, aby jím člověk přímo pohrdal. Nehoukají-li právě děla a nevrčí letadla, již ihned za frontou sekají se „grüfce“ a vendunky, i třeba to bylo komando „setzen“ nebo „niedr“ na rozšlapanou lesní půdu. Zalétám v myšlenkách do doby svého vojenského výcviku ve 22. r. mého věku, kdy i černou kávu jsme z libůstky představených pili na komando „an“ „ab“. Tenkrát byl jsem mlád, plný života a dnes je ze mě otupělý, skoro nemyslicí tvor. Bolest mé duše zvyšuje se starostí o opuštěnou rodinu. Jako bohy dobra zřím v duchu stříbrovlasé rodiče, jako palma, v jejíž tělo zdravé, zlý hlodající červ se zahryzl, zdá se mi má žena a ty moje děti!! Kvítky, z nichž pil něhy a nevinnosti dosud setřen nebyl. Na ty, když myslím, tu síla nová do mne vchází a mně velí hlavu vzhůru! Dokud žiješ na ně pamatuj a ten okamžik, až jednou konečně v jejich náručí spočineš, nahradí ti utrpení rázem. Nemohu ani nepřiznati, že by pravdu neměl dobrý náš major Abrahamovič, „tatiček“ zvaný, když dnes 20./6. večer k nám mluvil a dokazoval, že mnohou nepříjemnost lidé sami si působí, nemohouce, a nebo namnoze nechtíce uznati nutnost některých nařízení, už ovšem vzápětí vzívá zase nepříjemnosti ze strany důstojníků.

Přišlo nezdárné jedno dítě 98. pluku zase domů, když si před tím udělalo o své vůli výlet. A pan obst, otec naší rodiny, přivítal jej co marnotratného syna a připravil proň „hostinu“. Umdlené jeho údy po daleké cestě nechává ihned „mazati“. Dva muži jsou co vykonávající ruka spravedlnosti a on napomíná „Nur fed drauf hauen“ a nezdárný syn heká pod ranami, které dopadají rychle a vydatně na zadní část jeho těla. Četař náš Hainovský (Polák), praví potom: „Dvacet sedm jsem napočítal, ale možná že bylo víc“. U silnice v rokli mezi kamením leží kůň. Slabý pohyb nohama po chvíli jen ještě dává známku života. Mnohý ohlédne se po rozedraném tom těle a jde svou cestou dál, víc nic. Snad kdysi laskal se s ním jeho hospodář majitel, hladil jej po hřívě a pečlivě ošetřoval a dnes – leží tu ponechán bídnému osudu to nerozumné zvíře, když dále sloužiti nemůže a ten člověk – nemá proň ani tolik slitování, aby prohnal kulí jeho hlavu a učinil konec trápení. V malé chvíli po těchto obrázkách smutná dochází mne zvěst, že matka těžce nemocná. Hluboko vrývá se mi ten trn v prsa, než pomoci není a mě nezbyvá než spokojiti se s myšlenkou, že ani matce mé nebylo by možno navštívit mne, kdybych odloučen od domova umíral. Celou noc bdíme jsouce připraveni k odchodu, třesouce se zimou, než ráno zůstáváme dále na místě a mnohý hledí usnouti, aby nahradil si probdělou noc. Však Talián oslavuje „Boží tělo“, jehož památka se dnes slaví a od rána nás budí, posílaje nám těžké „knedlíky“. Nejdříve jen kolem nás, ale k poledni přímo do našeho středu. Sykot, třesk a již 4 válí se v krvi ranění. Jednomu z nich přeražena ruka. Jsouce nebezpečni v lesíku jdeme ven do otevřené rokle, ale jako by to věděli, pálí za námi, naštěstí až dosud přes nás. Na lesnaté skále as 500 kroků dál praská jich několik a kamenné střepiny až k nám zalétají. Kuchyně čekají na nás, my čekáme, až přestanou střílet a žaludek kručí již téměř 30 hodin nic neobdržev. O 11 h. v noci konečně menážíme. Kroupová polévka, spíše kaše s několika flachsami a ¼ l. kávy a ten chlebiček, na nějž každý již tak toužebně čekal. U kuchyně skoro zmatek jako vždy v noci a přitom i křiku rechnerů a nadřízených. Od menáže po divoká skále lezeme za tmy nahoru na jiné místo než jindy, abychom ušli nové palbě. Když konečně kol 2. h. dospěli jsme na místo, hledá každý, kde může kousíček pod keřem, aby spal. Tma zakrývá i nejbližší okolí. Jako ptáčata nedospělá z hnízda vyplašená připadají mi všichni. Na svém tlumoku usínám tlač se ku skalnímu

útesu, aby snad jediný obrat ve spánku nestal se mi osudným. Ač cítím zápach jakýs, nehýbu se z místa, až teprve ráno pozoruji, že na tomtéž místě si někdo druhý ulehčil „své tísní“. A přec jsem spal. Ráno hledí si každý dle možnosti upravit své místo, přičemž co chvíli slyšíš „pozor“ „achtung“ a hrubé zaklení, když neopatrností svržený kámen letí z výše dolů. Sběračka silně osolené polévky dne 23. /6. vzbuzuje ohromnou žízeň, kerou zvyšuje ještě slunce do stráně se opírající. Malý pramének vody as ¼ hod. opodál nestačí, a krom toho ještě jest zakázán, že prý v ní jsou „bacily“, ač jest křišťálová a po ní prý mužstvo jest nemocno. Po ní? Pochybuji velice. To by p. důstojníci musili být někdy též nemocni. Ale ne. Oni mají víno. K večeri v 11h. máme bezúčelný alarm a po něm zas kladu ve skalní útes, jenom ještě těsněji se zavínu, když z oblohy začíná padat drobný déšť.

K snídani dne 24. /6. mažeme boty olejem, v Asiagu rekvírovaným a čistíme kvéry, k obědu jest kvervísita a myšlenka, že se nesmí konzerva sníst, až večer, zatímco páni si pochutnávají na krásných řízkách. A mě z toho všeho bolí hlava a jako útěchu mám, že večer zas nastoupíme obtížnou cestu s rancem, jest zas jendou „rückcuk“. Ve 4h. odp. jdeme as ½ h. cesty vedle touženého praménku vody. Nikdo však si nabrat nesmí. Žízeň trápí, však co platno. V lese máme si ohřát konzervu. Pro žízeň nemohu ji jíst, ač jsem dosud nejedl a s velikou chutí dávám ji celou za „feldflašku“ vody, již má přece jeden muž a vařím si drobet černé kávy, co celodenní posilu. Začíná pršet a bouřka. Konečně na rozkaz p. majora jsou posláni lidi pro vodu. Mnozí za deště chytají stékající vodu z celt, aby ovlažili hrdlo. Sotva došli s vodou, jdeme kupředu. Ramena máčí deštěm, když přes značně vysoký vrch vystupujeme. Zima ustupuje teplu, potíme se, když přicházíme k lesu. Jen hlemýždím krokem jde to dál ze srázné stráně po tmě. Předního muže skoro nevidíš, jen dle klapotu holí možno poznati, kde jest. Pršet sice přestalo, ale na uzounké stezičce jest bláta po kotníky. Každý druhý krok v cestě kámen a co okamžik slyšeti výkřik padajícího. Ani já jsem v ohledu tom nečinil výjimku. Zpoceni, utmáceni vytahujem těžce nohy z bláta a únavou nemohu ustáti s těžkým ristunkem. Slyším ještě šikovatele Benše, an mi praví: „Zůstaň ležet a přijď za námi“, a další mé vědomí zastírá bezvládná temnota. Ač teprve mrazivý pocit přivádí mne k dalšímu vědomí a zvedám se, abych dále krácel. Jen pomalu jde to ku předu. Štěstí ještě, že trošku vody jsem v láhvi

našel, již večer major poručil přinést. Nemohu popisovat útrapu té cesty a k osmé hod. nalézám regiment v lesní rokli pod holou skálou. Beneš vida mne, nabízí mě několik lžic černé kávy, již si uvařil, kterou přijímám s největším vděkem, a která jest také mou stravou až do 3 hod., kdy nám kuchyně přivezla fazolovou polévku. Na kamení každý usíná nehledě, že země mokrá a touží po odpočinku. Však nebyl. Musí se narychlo stavěti štelunky, aby byly připraveny. Celý den rovnají se kamenné zdi a staví zemí v pytlíkách nasypáno až do noci. Večer jen trochu té kávy jsme si uvařili a toužíme spát. Teprv ve 12 h. dovoleno si lehnout. Na tom poli věčných balvanů máme si lehnout, však deku ani celtu na přikrytí vytáhnout nesmíme, a ve 4 h. zas se má vstávat. Nebylo však třeba budít nás ve 4 h., zima se o to postarala, že jsme procitli již dřív. Bez teplé snídaně po takovém spánku ihned do práce, prý jen do 6 h., než bude jasno, a pak se musí vše schovat, snad spát. Ráno však obloha pokrývá se mraky. Netřeba totiž mít tolik pozoru před letci, a proto namísto odpočinku znovu do práce. Otec kompanie, ten spál, jemu směl uvařit pucák kávy, to Talián nevidí, nás by viděl. Hledím na tu krajinu, v níž odehrávají se boje, a myslím, že pravdu měl jeden z kamarádů, když řekl, že kdyby mu někdo dal 100 km té země, žaloval by jej za urážku na cti. Hotová skalnatá poušť. Odpoledne rozzuřila se bouře. Ploveme téměř v mračnech ve výši přes 2000 m n. m. Hrom rachotí, blesky se kmitají, z oblohy leje se déšť a kroupy, že okolí má vzhled čerstvě napadlého sněhu a v to mísí se děla. Ač máme pláště, nesmíme jich použít, jen tu a tam celtu přes sebe někdo přehodí. V malé chvíli jsme jak káčata po kůži promoklí. S večerem zaujal pluk č. 11 naše místo a my jdeme do lesa co náhrada. Za ústavičného deště postaveny stany, mnohý těší se již že lehne si na mokrou chvoj, však 2 šrapnelové střely postačily, aby tyto opět musely býti strženy. Déšť sice ustal, ale nastává chladná noc. Náš zug uveden do hluboké skalní propasti, na jejímž dně ještě ½ sněhu, tak těsné, že sotva jeden vedle druhého sedíme. Ze stěn všude kape voda, mech nasáklý, my promoklí a zde máme přenocovati. Ale jak? Později prý smíme si uvařit kávu, ale nesmí prý to kouřit!!! Jest to možné? Lajtnant s obšlajtnantem nechali si dáti nosítka pro raněné a v suchu ukládají se do dek. Po dlouhé době podařilo se hochům udělati oheň, však běda!! Kouří to, ač nemožno, aby kouř v noci někdo viděl. Sotva několik se uvařilo skromnou kapku kávy, přišel rozkaz „zhasnout“, a třeba mnohý jen minutu potřeboval, aby dovařil, nesmí. Ta noc!!! Cvakot zubů slyšíš, vzdychání, klení, nadávky a každý třese se jak list v mokré dece. Někteří

únavou zmoženi usnuli na sněhu, já však nikoli. Krátká a přece nesnesitelně dlouhá byla ta noc. S úsvitem opět hoši zatopili, ale jen 2 uvařili a museli zhasnout. Jen pucáci byli šťastni, že vařili svým „pánům“.

A po této noci ráno 27. /6. na místě snídane a odpočinku všechno mužstvo zas do práce u štelunků. Dovede si někdo vžít do té útrapy vojína? A to již čtvrtá tak bídná noc a ve dne spát – nemožno. A v odměnu neuslyšíš slova vlídného. V tom novém slovníčku jen troubo, hunde, saŭpakáž, horde, schwein atd. Moderní doba. Také druh inteligence. Odpoledne přšelo zas jenom, že železo, kterým bylo několik mužů raněno a jednomu připraven chladný hrob. Následující dny jsou bez zvláštních událostí. Italské útoky opakují se denně, dnes zde a zítra zas jinde a neb třeba dvakrát na tomtéž místě, třebaže jsou pokaždé krvavě odraženi.

28. /6. zajmut jedenáctým plukem celý oddíl právě do fronty nastupující i s chlebem na mŭlách naloženým.

30. /6.

O půl sedmé večer začali Italové prudkou palbu z děl všech kalibrů nejen na frontu, nýbrž posévají střelami široký pruh lesů. Kolem vše hučí a třese se pod mocnými výbuchy, útržky a kamení zpívají nejprotivnějšími tóny, spousty kuliček šrapnelových chřestí mezi větvemi stromů a my, jak jen možno, krčíme se za balvany, čekající každou minutu, kdy do nás padne. Až do 9 h. pálili nepřetržitě s neskutečnou prudkostí. Rána za ránou, mnohdy 3 – 4 najednou a vše dohromady v jediný pojí se hukot. Dle zprávy telefonicky dodané podnikli Italové v té době útok na reg. 73, byli však s děsnými ztrátami odraženi. Na úseku jediné čety (as 100 – 150 kroků) napočteno na 100 mrtvých Italů. Se soumrakem se palba ztišila. Ne však nadobro. Vylézáme ven, abychom si kousek roští uchystali k přípravě hubené večeře. Tu praví ke mně náš nadporučík: „Kamenický, vy jdete zítra pryč do toho „verkaufstelle⁷⁸“, tak hleďte, ať jste do zítřka živ, kouká z toho „hinterland⁷⁹“ Vděčně přijímám jeho slova, vždyť sám nejlépe cítím, jak nutně mi již třeba trochu klidu. Je-li tomu tak, pak jenom milému šikovateli Benešovi mohl bych

⁷⁸ prodejna

⁷⁹ zázemí

poděkovat, že mne navrhl. I páni kadeti se interesují o mé budoucnosti, jež jest zastřena rouškou taje, a já si nekladu žádných zvláštních nadějí, dokud slib nestane se skutečností. Během noci trvala střelba dál, však slabší a po chladné hvězdnaté noci vidíme zas ranní slunko.

Dne 1. /7. kol 11 hod. přijíždí kuchyně. Současně hlásí mi šikov. Beneš, že po menáži skutečně půjdu pryč od setniny. Odevzdav ještě některé věci, sbírám skromný svůj majetek a poté jdu hlásit svůj odchod veliteli setniny. Přátelsky podává mi ruku, i ostatní dobří známi. Ač nemohu říci, že nerad odcházím, přec mi jaksi těsno u srdce, zvláště když tisknu ruku Benešovi, jemuž za toto mohu děkovat. Obdržev na reg. komandě příslušné listiny, nastupuji cestu od fronty lesem mezi roklemi. Jako na odchodnou bije právě Ital a praskající střely na všech stranách působí pekelný rachot. Tak zvolna, jindy opět rychleji popocházím hledě ve chvíli poslední ujíti nebezpečí. Ještě, když minul jsem náš gefechtstrén⁸⁰ a kráčím cestou k divionstrenpartu, padají střely kolem. Proti mně 55. regiment kráčí vzhůru a propocení vojíni touží věděti cíl jejich cesty. Dostihnuv před večerem trénu, rád béru kávu a poté stěhuji se do prázdné cely nedaleko stojící, jejíž majitel jest kdes na cestě, v níž lehám, aby zas jednou aspoň trochu v pokoji si odpočinul.

Časně ráno dne 2. /7. probudilo mne zakokrhání kohouta. Udiven hledím ven, vždyť zde není žádné vesnice, odkud tedy kohout? A malý kus dál vidím toho pěvce as se 4 slepicemi, shání k snídani rozházené zrní. Jest majetkem důstojníků, kteří na svých cestách vozí je s sebou, aby měli čerstvá vejce. Posnídav kávu od trénu, nastupuji za chladu další cestu. Tu jako na zavolání povoz prázdný. Sedám si tedy dovnitř, dozvědév se, že kočí, voják jede týmž směrem sehnat kamsi krmení. Nechci popisovati všechno to množství nejrůznějších frakci za frontou, jimiž jsme projeli a jež jsme potkali. As po 2 hod. nastupuji cestu pěšky po serpent. silnici směrem k Levicu, kamž as kol. 2. hod. odp. dospívám. Před městem tekoucí říčka vábí mne, abych si pomohl zas jednou od špíny. Peru si košili, podvléčky, onuce a myju sám sebe, co zatím teplé slunce suší moje prádlo. Jako obyčejně po koupeli cítím, že spánek mne přemáhá a ustrojiv se ukládám se do stínu moruše. Slunce značně schýlilo se k západu, když jsem procítl. Občerstviv se trochu

⁸⁰ Bojový trén

zralých moruší, jdu do města. Ted' kde večeři? Chléb již nemám. Zastaviv po silnici jdoucího šikovatele, táži se, kde bych trochu povečeřil. O nocleh se nestarám, když ne jinde, tak kdes ve vinici bude místa dost. Šikovatel zvěděv, že z fronty jdu, poukázal mne do kuchyně res. špitálu, kde právě se dělí večeře. A dobře mi poradil. Obdržev kuláš a plný šálek černé kávy s chlebem jdu se přihlásit na příslušný úřad, když před tím nabídli mi kuchaři, že mohu s nimi na půdě nemocnice přespat. I strosak mi připravili, a tak přijda zpět, zažívám zas jednou příjemnější chvílku v přátelském rozhovoru s nimi. I sem ještě mi kávu přinesli, prý k uhasení žízně. Žádám ještě, aby mne z jitra vzbudili, kdybych tvrdě usnul, a po malé chvíli již klíží spánek mé oči.

Ráno 3. /7., když vzbudil mne jeden z nich, vidím, že vrchovatý čas. Již čtvrt na 6 a v ½ 6. jede vlak. Rychle se strojím a sebrav svůj majetek, spěchám k nádraží, odřeknuv se nabízené kávy, abych nezmeškal. U nádraží železniční vojenské oddělení dělí kávu, jdu tedy k nim, kdež bez dlouhých okolků dostal jsem porci kávy a posnídav nasedám do vlaku, jež unáší mne k Tridentu. Přesednuv jedu as po 2 hod. dál a k 11 hod. jsem u cíle. Stanice Branzoll⁸¹ a u ní zásobovací magasin. Přihlásiv se a odevzdav průvodní papíry, odkládám v barákové ubikaci svůj ristung a ihned jdu pro menáž. Nevěřím skoro zraku, když dána mně pěkná porce guláše a k tomu 3 knedlíky. Když mi řečeno, že pro dnes nemám žádného zaměstnání, lehám si a při krásném večeru mezi vinicemi činím si svůj úsudek o rozdílu toho života zde a tam ve frontě a cítím se věru jako znovu narozen. Tím více nazlobiv mne jeden ze zdejších vojínů, jenž přisednuv stěžoval na menáž a na fasuňky, proč prý zde nedostanou vše to, co na frontě. Jsou prý také vojáci. Pověděl jsem mu hezky zostra, co ti ve frontě mají a chce-li „všecko co oni mají“ užít, ať jen se tam hlásí, za týden jistě bude syt: Skoro mi neodpověděl a za chvíli se ztratil, aniž jsem věděl kam. Vedle Rusové po denní práci vesele se baví a já vzpomínám milých druhů ve frontě, kteří tak srdečně se se mnou loučili. Jistěže i oni vzpomínají na mne. A mnohý z těch, kteří ještě nebyli ve frontě, nedovedou si vážít toho klidného života. Nemajíce někdy zaměstnání, maří čas utrácením peněz ve víně.

⁸¹ Bronzolo, Branzoll, dnes Itálie

Obrázek 3: Vlaková stanice ve městě Bronzoll (zdroj: google street view)

Jak hnusný to obraz, když starý tatík zpije se pod němou tvář a válí se s krví zalitým obličejem a na místě, aby potom šel po svém zaměstnání, leží skoro bez vědomí v baráku. Jest k politování takový, když za trest je uvázan u stromu? Ne. Snad kdyby jej i jeho žena viděla, řekla by: „Dobře ti, máš se lepší chovat a máš pamatovat, že jsi člověk“. Moje mysl vděčně nese se ku všemohoucímu za tu milost, že aspoň na čas jsem vysvobozen z té bědy. Vždyť mezitím co dne 5. /7. za bouře a deště moji kamarádi venku třesou se zimou, jsem pod střechou, mám dobrou vydatnou menáž a blaží mne myšlenka, že budu mít pokojnou noc. Dosud za ten čas, co jsem zde jsem ještě nic nedělal, až se mi to skoro protiví, když ten čas tak nečinně trávím, zvláště vzpomínám-li, že drahá moje rodina má práce do roztrhání. Ale snad i oni přáli by mi tu chvíli klidu neb znám dobře jejich lásku ke mně. Skoro mrzí mne, ale ta nezaměstnanost, tím více, když se mluví, že oddělení, k němuž jsme ustanoveni, ani postaveno nebude a my – že půjdeme, odkud jsme přišli. Černá chmura na jasně obloze. Zas tam? Bože buď milostiv! Když ale nebude vyhnutí, jaká pomoc.

8. /7.

Večer jakýs řev, zvířecímu podobný, dolétá k mému uchu. Pátrám odkud a tu hle! Tři muži jsou uvázáni u sloupků kůlny skladiště, že nakládají cukr, uzmuli si z téhož. Nyní pykají. Za chvíli sladkosti bolest a hořkost. Jeden z nich bolestí vyje a po chvíli klesá bez vědomí. Odvázán omyt vodou a leží na zemi. A hejna žravých komárů, jež na nás doléhají, jistěže na něm pasou se do sytosti. O v duši mé bol. Hle! Tvor boží, jemuž tvor jemu rovný žití ztrpčuje. „Zloděj je to, kradl“ hučí mi zas v nitru. A co kradl? Jakou cenu má ten kousek cukru? A kolik zlodějů, jež armádu o miliony okradli, prochází se volně v rukavičkách? Kdo ty potrestá? Či ti nezasluhují trestu? Pane bože, tys spravedlivý a jistě snad nenecháš jen ubožáky trestat. Ty vidíš vše a mlýny tvoje pomalu sice melou, ale jistě. Pomoz! Vysvobod' nás z utrpení! Vždyť třeba někdy ten žvanec denního chleba sladší byl, všude pelyňku jest k němu přidáno způsobem nejzrůdnějším.

9. /7.

Teplé paprsky slunce a špinavá košile nutí mne, abych byl pradlenou. U blízké, dosti hluboké říčky peru rýžovým kartáčem košili, nemilosrdně drbaje. Víím, že nechválil by mne šetrná hospodyně, ale na tom mi nezáleží. Přišel i sluha jednoho lajtnanta, aby vykoupal psa, jenž na bludných cestách bez majitele na Rusi stal se páně lajtn.majetkem a zároveň i miláčkem. Vymytý vyčesaný prochází se požívaje všude úcty a vážnosti a prostá strava není pro něho. Ještěže to maso mu chutná, ale knedlíky i nudle dobře omaštěné nejdou mu pod vous. Zas obrázek. Tam na kamenité pustině smrti vstříc hledící voják vděčně vezme suchý chléb – zde pes, jemuž maso nechutná. Snad co někdy olíže a nechá zvíře, s chutí vzal by kdesi člověk.

10. /7.

Přivezen celý vlak dobytka do zdejšího skladiště. Mezi nimi celá řada pěkných krav, které daly značné množství mléka, z něhož pro náš personál uvařena bílá káva k večeři. Zdálo se mi, že svátek jest, neb takovou delikatesu neměl jsem již 9 měsíců. Když pak po parném dnu večer zuří bouřka, přes hory a údolí táhnoucí, zas nese se mysl má tam v ty pusty ku kamarádům, ubožákům. Tam jistě zas kroupy se sypou a zas budou míti studené lázně. Rusové, jež zde k práci jsou, přicházejí co chvíli žádajíce chléb k prodeji. Však jen

zřídka se jim vyhoví a mnohý se smutným výrazem v obličeji odchází praví: „roboty dost jest, ale chleba nemá!“ Mnohý se tomu usměje a jiný – věří mu. Při příležitosti hledí si od nás koupiti tabák, však každé společnosti s nimi nutno se vyvarovati. Mnohý rád by pohovořil, leč neradno. Ač mnohdy zarazí jasná výslovnost mé mluvy a mnohdy dozvíš se, že kolébka, buď jeho, nebo otcova aspoň stávala u Čáslavi, Ml. Boleslavi a domovem nyní dálný východ. Nemaje až dosud zaměstnání, trávím čas mezi vinicemi se zálibou si prohlížeje visící hrozny, zatímco kamarádi se pasou na množství zralých moruší. Z boudy pro dobytek doléhá „pláč“ odstaveného telete, jemuž zde dán život, ne by se stalo pochoutkou důstojníků, jak jsem myslel, nýbrž aby jsou bíděně ošetřováno a rovněž krmeno, zakrnělo. Spousty krásného mladého dobytka vykládá se z vlaků, aby za několik dní byl zas naložen a dovezen dál, odkudž teprve nastoupí bolestnou, všech útrap plnou cestu na místo smrti. Šťastno to dobytče, jež padne pod ranou řezníka zde, osud té němé tváře a člověka – tak blízký jest. My jen rádi jsme (totiž zde), že mezi dobytkem jest více dojných krav, jež musí býti dojeny, čímž získáno velmi dobré nefalšované mléko, jehož použito k vaření bílé kávy pro mužstvo skladiště, což jest ovšem pro bratry v poli hádankou. Stanoviště naše má být přeloženo do Tridentu, tam snad budu míti více, aneb aspoň též dosti příležitosti pokračovati ve svých skromných z doby služby válečné. Končím první svazeček. Kéž všemohoucí dopřeje mi, abych na konci druhého mohl zaznamenati shledání šťastné, konečné s mou drahou milující rodinou.

15. července nastupujeme společnou cestu z Branzollu do Tridentu. Trident. Staré město s omšnými stavbami románského slohu a uzounkých ulic v údolí mezi vrchy, ze všech skoro stran. V průvodu našich důstojníků ubíráme se k cíli, jež nám označuje černá cedule na rohu domu „Verkaufstelle für off. Messen der 11 Armee“. Vstoupíme dovnitř. Zvědavé zraky obrací se k nám ze všech stran a my v údivu proč tak, zvědavě ohlížíme se po obsáhlém krámu, zbožím ne právě přeplněném. Za pultem 3 muži z nichž 1 kaprál, bez práce prohlíží si nás, kteří v uniformách, na nichž mnohá skvrna z posledních vrchů před italskými rovinami, ohlížíme se, kam se máme uvelebit. Však již jde vstříc starý šedivý hejtman s cvikrem na nose a za ním zas kaprál. „Oje, Oje, Oje, copak bychom dělali s tolika lidmi zde, 2 nebo 3 nevyšší a všechny nemůžeme potřebovat. Vždyť am ti, co jsou, zde nemají co dělat“. A jako ozvěna na řeč hejtmanovu sype se údiv z úst kaprála.

„Ó je, und nach eine Scharge auch, einen Korporal“ poukazuje na mě. Co to? Myslím si. Zde že máme být samostatní? To již ne. To jistě špatně dopadne. No uvidíme. Po krátké rozmluvě důstojníků uloženo nám odložití své věci a odpoledne ve 3 hod. přijít se „představit“ a poněvadž jest právě poledne, vede nás všechny kaprál z kanceláře na etapní stan. velitelství k menáži. Starý jakýs klášter, v jehož chodbách, poschodích a různých uličkách snadno lze zabloudit. Leč tam prý nepatříme, a proto dál na „Transeauabt“. Zde konečně po dlouhém chození dostalo se nám menáže, při níž bezmála nutno **cocecírovat** před „udatným“ nadporučíkem, za frontou, která však ani zdaleka nerovněla se menáží v Branzollu. A po tomto hubeném obědě jdeme zas tam, kde nás tak podivně uvítali. Kol 2. hod. otevřeli obchod. Čekáme venku, jen vousatý Barč, můj nejlepší přítel ze všech, kteří se mnou jdou, nese šálky dovnitř k našim ristungům. „Co chcete zde“?, vítá jej kaprál z kanceláře. „Až ve 3 hodiny máte přijít“. „To vím“ rce Barč, „ale jako žebrák s šálkem u dveří sedět nebudu“. A obrátiv se jde zase ven, když svůj a můj šálek položil. Ve 3 hod. nastupujeme, abychom vyslechli ortel. Byl krátký. Starý hejtman ptá se, kdo vyzná se v obchodě. Po prvé v životě postavil jsem svůj stav do druhé řady, přihlásiv se, co konsum vedoucí. Nouze láme železo a zde se jedná o bytí a žití. Důstojníci, já a 4 infanteristi podržení, ostatní odkázáni. Mě přidělena úloha prodavače. S povzdem o pomoc shůry nastupuji nové povolání. Netřeba připomínati, že to pro mě až příliš těžké. Prozradit se nechci, mnohé žádané věci neznám ani jmenovat, vždyť jsou to většinou delikatesy, mně dosud neznáme a k tomu německy. Moje, již napolo rozpadlá blůza, nehodí se za pult, a proto kde jen mohu, tlačím se v prvních dnech dozadu, k pracím hrubšího druhu, do magazínu, do nějž určen dobrý druh Barč z Jablonce. Mé stranění stává se brzo nápadným nadporučíkovi, kterýž snaží se zvědět o mě více u hejtmana, Čecha Dvořáka od Rychnova. Týž upozornil mne na to, současně mi sděliv, že co omluvu uvedl můj stud, že co otrhánek mám stát za pultem. Nezbyvá než začnout. V několika dnech máme všichni nový letní oblek, a proto s chutí do práce. V prvních dnech však pomoci nutně třeba. A tu našel jsem v jednom z pozůstalých, obchodníkovi Laubrovi z České Lípy, jenž ochotně poví neb poradí, co mi neznámé. Dobrá, mírná to osoba. Méně důvěry chovám k druhému, Golberkovi jménem, polskému židovi. Chování jeho zcela jiné, což již šibalský pohled prozrazuje. První dny vedeme žití skoro neustálené. K menáži do jedněch kasáren, spát do druhých, kde není nouze o bílou zvěř a v úkrytu

vždy jsem nucen hledat ta žravá zvířátka, která v značném množství pasou se na mém těle. Jeden z přidělených kolegů Sýkora, Němec Vídeňák, snad z českých rodičů zrozený, již první den ukázal, že dovede leccos ukrýti do své kapsy pro mlsný jazyk a za soumraku v rohu na slavníku pochutnává si na kusu pěkného vuřtu. Po několik dní stěhujeme se vždy večer po práci do kasáren spát. Konečně káže nám šikovatel Bauman, že budem spát ve společném obydlí, kde spí ostatní dosavadní. Za poledne čistíme svůj nový byt, pokojík pro něho, kuchyň pro sebe a večer stěhujeme se. Však tu stojí kaprál Schutt, z konce lóže a sebevědomě staví se proti tomu, prý až bude rozkaz od hejtmana. Konečně prý já mohu tam spát, ale ostatní musí ještě do kasáren. Mám opustit druhy? Ne. Půjdu s nimi. Milosti mi netřeba. Druhý den skutečně spíme v novém bytě. Mnohé nutno vyčistiti, neb až příliš jsou patrný známky vedeného zde života. Vedle kuchyně malá komůrka zamčena. Po chvíli přichází z vrchu zmíněný žid, aby cosi tam odtud si vzal, a tu nahlédám do tajů těch 4 stěn. Různé láhve, dle známek z našeho obchodu, skleněné dózy po hořčici i po medu a budí ve mně obdiv. „Co zde hledáš“? slyším pojednou hlas a obrátiv se vidím za sebou žida. „Nic“, dím krátce „ale mnohé nutno z kuchyně uklidit, a proto hledám místo“. „Sem se nic nedá“, energicky prohlašuje liška. „Co je v kuchyni, zůstane tam“. „Tak? Pak já tam ale spát nebudu a moje místo bude v předsíni“ pravím, neboť má-li to být obydlím, nesmí tam ty všechny střepy být a ostatně p. šikovatel rozhodne. V malé chvíli v plotně oheň a Vídeňák Sýkora připravuje si dobré sladké svítky, prý palačinky, k večeři. Brzo začínáš, myslím si u sebe a pochutnávám si na kusu „zkažené šunky“, kterou hejtman nám dal, že není již k prodeji. Pro náš žaludek je dobrá. Kdyby jich bylo ve frontě a do syta najednou lehám na slavník v kuchyni. Po jedné straně Barč, po druhé Sýkora odfukuje kouř z cigaret, navzájem si pohodlí pochvalujíce. Sýkora však hraje si na páva. Kdysi stavitelský kreslič, nyní „obchodník“ z povolání, pečlivě upravuje malé chmíří pod nosem a ani neopomene po obědě navštívit kavárnu, třebaže si již peníze vypůjčil. Druhý, ještě mladší, též Vídeňák Ladstädter plný rozumu již den před tím utkal se s ním v boji, když navzájem si dluhy vyčítali, a kdyby se mezi nepostavil Maďar Polák, byl by mladý komparista na to jistě doplatil. Takto odnesl to jen několika pohlavy a Sýkora strupem na nose. Ocet však mezi nimi rozlit. Komptorista požaloval Schuttovi, že Sýkora zanáší, což on též činil a nad hlavou téhož snáší se mrak. I Polák Maďar má smůlu. Již 2 lahve vína rozbil a dorozumění s konsumenty jde mu špatně, an jen lámaně mluví německy. „Ty

slyšíš“ oslovuje mě as 5. týden kolega Schutt česky. „Nic nemusíš říct, ale ty dva půjdou pryč, o to já už se postarám, já můžu jen říct slovo, na mě pan obstatnant věří. Takové lidi nemůžeme potřebovat, ty jsou moc pro sebe my musíme držet dohromady, my chceme být živi ne? To už uvidíš, že brzo půjdou pryč“. „Aha“, myslím si, „tady se musí s proudem, proti proudu by to nešlo a se svěřeným tajemstvím jdu spát“. Kdo as přijde na místo propuštěných? Tane mi na mysli a v duchu vidím, s jak smutnou tváří opouštěl obchod Kamler od 18. pluku, jinak dobrý chlap, mazaný všemi mastmi, z Broumova rodem. Druhý den přimlouvám se u Schutta za něho z rána. Kol 8 hod. volá mne hejtman. „Znáte se v Tridentu“? Ptá se německy. „Pojedete pro ocet“ a nyní mě jmenuje neznámé ulice a směr kudy mám jít. „Neznám pane Hejtmane“, pravím, ale daný rozkaz vyplním. „Povoz dostanete hned“, praví hejtman. „Já myslím, že to najdete“. A v malé chvíli rachotí vozík tažený 2 koníky v kouři prachu ulicemi města. Štěstí pro mě, že kočí znal město, jinak nevím, kdybych se vrátil. K poledni jsem zpět a první kdo mne oslovil, jest Sýkora. „Víš kapráli, co je nového“? „Co pak“? Ptám se nevěda, že by tak rychle Schutt svou, mě svěřenou věc vyřídil. „Já jdu odpoledne pryč a Polák též, to koukáš vid“? Divím se více na oko, neb i mě nelíbilo se mnohé, co on začal provádět. Skutečně odpoledne stojí na místě Sýkory Kamler, na místě Poláka zase Vídeňák jménem Paseka. Tak udiveně jako my v prních dnech hledí dnes oni kolem a na mě jest, abych kde mohu, poradil, pověděl. Činím tak rád, jsa za těch 8 dní značně s obchodem seznámen. Ještě v týž den sbírají 2 propuštění své „švestky“ a stěhují se z teplého hnízda. A večer po mém levém boku spokojeně oddychuje můj protekční Kamler, zatímco Paseka zaujal místo v předsíni po Polákovi. Den následující drží s námi „matka praporu“ kaprál účetní Schmutt „moudrý“ rozhovor a činí nás pozorna, že musíme držet všichni spolu a ne každý sám pro sebe. „To je docela jinej práce, dyž je šecky jako jeden a ne každý ukradne pro sebe a pak chce eště prodat jako Sýkora. Já už vím, co může být, mě to poví kniha, a dyž bude všecky dohromady, bude dycky pořádek a eště my máme dobrý. Co my musíme nám na jednu stranu přilepšit, to zas musíme na druhou stranu udělat obchodu dobře. Já myslím, že rozumíte, co chci říct“. Jak bychom nerozuměli, myslím si a nejen já, i ostatní a po chvíli špulí se ústa k úsměvu, zvláště když večer na našem stole leží pěkný kousek vuřtu, který byl obchodu udělán „k dobru“. Žaludek jest spokojen, „matka praporce“ též, a páni v obchodě snad také. Snad jen ten není spokojen, jenž za dne vuřt v obchodě kupoval a

ted' se mu ho zdá za velké peníze malý kousek. Den následující vykládáme vagony piva. Se šikovatelem přijímám došlé sudy a oku neušlo, že jeden trochu uchází. Nezbývá než ohlásit v kanceláři. „Co s ním?“ ptá se obrlajtnant šikovatele, „může se ještě prodat“? „To asi těžko“, dí tázaný. „Takové pivo nikdo nevezme“. „Voní vůbec k pití“? Dobré už nebude, zní odpověď šikovatele a šibalské oko pozoruje obrlajtnantovy rozpaky. „No, bude-li k pití, tak jej vypijte sami“, krátce rozhoduje důstojník a šikovatel je spokojen, že ortel dopadl dle jeho přání. A večer – v naší ubikaci pění se dobrý olomoucký mok, a druhý den ráno odváží bodrý maník choulostivý soudek k občerstvení důstojníků kdesi – kde o pivo je nouze. A zas jsme spokojeni všichni. As o 2 dny později jsem poukázán, abych jel za Trident do vinných sklepů pro víno. 5 povozů rachotí za sebou Vilazano⁸² ku vile zvané Petroti, kol níž jsou rozsáhlé vinice. Zde z obrovských sudů naplňují se sudy mnou přivezené a majitel ochotně nalévá do sklenice dobrý červený mok, nutě mne, abych jen pil. Činím po jeho vůli, ale přece si pamatuji, co se o vinných sklepech praví. Že opíjí bez pití. Šťastně vrátil jsem se domů a náš magazíner, můj nejlepší přítel Barč, ukládá víno na své místo. Z velkých sudů plní se menší, malé i maličké a z našho Barče s černým plnovousem, stal se obratem farář. Nepotřeboval ani studovat a dovede křtít tak pěkně, šikovně a nevinně a jen mrkne okem, když koupěchtivý důstojník ochutnává „připravené červené“ a mlaská jazykem, že je dobré. Všecky sudy jak přivezeny, tak „připraveny“ byly k prodeji. A již dávno zmizelý z našeho sklepa poslední, když v úkrytu čeká na vysvobození objemný, nekřtěný „pohan“. Ten prodán „lacino“ v našem bytě. Byl udělán s vědomím „matky praporu“ obchodu k dobru. „Bože“, praví jednoho dne šikovatel, „vy si můžete uříznout kousek vuřtu, když musíte dole stále pracovat“. „Děkuji p. šikovateli, ale já nejsem milovníkem vuřtů, kousek sýra je mi milejší“, nevině praví Barč a zatím – no, má vuřt a sýr k tomu. Mladý kadet, hrající si na statného pána nakupuje. Zvysoka pohlíží na nás, kteří s umaštěnými rukávy čekáme jeho rozkazu. Všemu zboží rozumí, vždyť prý je v civilu obchodník. Bedlivě sleduje pohybující se váhy, zdali dobře jest váženo. Spokojen vrtí se na podpatku, vždyť strana zbožím obtěžkaná klesá níž. A obsluhující je též spokojen – že „kadet obchodník“ nepoznal jeho trik a přehlédl malé závaží, jež vždy se zbožím bylo váženo. „A nyní ještě víno“, zní rozkazu. „Jaá máte

⁸² Villazano, dnes Součást Trenta

vína“? Počínaje nejdražšími jmenuje mu ochotně prodávající všechna vína. „Mohli bych se podívat do sklepa“? Touží pan kadet. „Tam si asi nejlépe vyberu“. „Prosím“ a již kvapí oba dolů, kde vousatý Barč je pánem. Přehlédnuv a ohmatav více beden, vybral pan kadet různé druhy a káže složit všechny v jednu kysnu. Barčova práce začíná. Hobliny a slaměné obaly máje při ruce hned počítá durh za druhem a pán sleduje, počítá-li dobře. Dvacet, dvacet jedna, dvacet dvě, dvacet tři – „Pane kadet, není libo nejnovější šampaň Törley“ ptá se pojednou prodávající. „Zde prosím včera došlo“. Pan kadet odvrátí zrak, Barčova ruka mohne se jednou zpět a tiše opakuje: Dvacet tři, dvacet tři, dvacet tři – „No až tyto zapakujeme, vezmu“ dí kadet. „Dvacet tři bylo, že ano“, zkoumá Barč. „Ano, ano, dál, ať jsme hotovi“ pobízí kadet a počítá dál, až je vše hotovo. „Tak a teď nahoru“ zní rozkaz. „Pane kadet to nemohu, jsem jako mrzák sem komandírován, těžké práce neschopen“. „Halo, Kutscher, komens her“ a v malé chvíli kočí slepí kysnu nahoru, zatímco Barč si bručí: „bodejť, já se ti budu dřít s kysnou. Na cestě do bytu zví prodávající, že jedna byla udělána k „dobru“, třebaže kadet sám počítal. Čím více blíží se 18. srpen, cis. Narozeniny, tím více přibývá práce. Od ranního šera do večera, stojí povozy před našim obchodem a uvnitř hučí to jak ve včelím úlu. Každý tlačí se kupředu chtěje býti obsloužen a otázky všeho druhu sypou se ze všech stran. Obsluhující personál napíná všechny síly a nemůže stačit. Účty stoupají do set a denní příjem se stupňuje. Z normální sumy 5000K, zvyšuje se na 8 – 10 – 12 – 15, a dne 17. srpna jest rekordní suma 18 560K příjmu. Nyní jest potřebí veškeré energie a rozvahy, aby se v účtech nevyskytla chyba. V ty dny zas „ucházel“ jeden soudek až „ušel“ nadobro. Kde? Čtenář uhodne. Že v tom spěchu i něco vína „ušlo“ netřeba připomínati. První dny po osmnáctém srpnu, v kterýžto den měli jsme prázdno, jest trochu volno. Jenom denní zákazníci z Tridentu poctili nás svou návštěvou a ještě nebylo možno je uspokojit neb naše zásoby ztenčily se na míru nejmenší. Prázdná chvíle v poledne neb večer musí být využita k prádlu, a pak nemožno též nevzpomínat naší kuchyně. Celý náš kruh personálu rozdělen jest na 2 části. Dělí se přirozeně sám. Kaprál Schutt, sebevědomý účetní, šikovatel, dle mého náhledu kdysi šikovný agent Lauber, bohatý obchodník se sukнем z Lípy, Goldberg, polský žid, tvoří skupinu jednu „nóbl“, k nimž druží se jejich „Toni“, kuchařka, úlisný někdy též kousavý mladý komptorista Ladstätter. Na plotně naší plynové připravuje on pro kroužek výše uvedený jídla lepšího druhu (ač mu vše v rukou křičí). Když začne s jeho Kasiersmornem

Palatschinkami a nebo smažením cibule, tu věru radon kuchyň opustit. Na všech stranách to kouří, jeden hrneček, jednu lžici nenajdeš čistou a pomoci nutně vždy třeba. Nádobí ochotně mu myje za 2K týdně náš Kamler a mnohdy za pouhé oloupání bramborů spadne koruna do jeho dlaně. Po takové přípravě „Zübeserungu“ vyhlíží to v kuchyni jako po bitvě. Zde nůž, tam lžice, tu opět vidlička, hejna talířů, rendlíky zamazaný njerůznějším těstem, na stole skořápky z vajel, zbytky marmelády, práškový cukr i po zemi rozházený, po papíře vyškrábané zbytky másla, k tomu nějaká škatule po vyprázdněném kompotu, nebo konzervě tvoří neladnou směsici. A aby míra byla dovršena, příběhne žid a hodí k tomu kupu odkrájených kůrek chlebových, které bohužel za chvíli putují s ostatním nepotřebným krámem na smetiště. Druhá část personálu, již tvoří moje osobička, Kamler, vousatý Barč a Paseka, obyčejně čeká až přejde „bouře“, již „Toni“ způsobuje a pak i my upravíme si neméně chutný příkrmek, při němž netřeba křičet a běhat, a za součinnosti všech sedáme též brzo ku společnému stolu. Za vzájemného rozhovoru uteče rychle krátký večer a hvězdy nad vrcholky hor se kmitající připomínají spánkek.

Ve dnech 19. a 20. srpna konána inventura našeho obchodu a pololetní účetní závěrka. Dopadla dle výroků pánů dobře, což prý svědectvím, že dobře pracujeme a za práce kol 18. srpna dostalo se nám odměny dle hodnosti práce po 30, 20 a 10 Korunách. Ač účetnímu Sutovi zdála se ta remenerace malá, strkám já spokojen do kapsy 20K. Současně sděluje nám hejtman, že po odvodech učiní návrh, abychom dostali dovolenou. Ten odvod!!! Sotva jsem se trochu ohřál za frontou, již zase k odvodu. A naděje na vyvážnutí málo. Jediné, nač mohu si stěžovat, jsou nohy. Ustavičné chození a horda opět přivedili červenomodré skvrny, známky omrzlin. Tak blíží se den 25./8., moje 10 leté jubileum mé svatby. V týž den o 3. hod. odp. stojím v řadě jiných, abych ukázal svoje tělo v Adamově úboru opět lékaři, jenž má rozhodnout nad mým osudem. S rezignací čekám ortel. „Zdráv“?, ptá se plukovní lékař, hledě mi do zdravého obličeje. „Zdráv p. pl. lékaři, až na nohy, pro ty byl jsem před necelými 2 měsíci odkomandírován co marše neschnopný z fronty“. „Co je to“ Zmrzlina není-li pravda“? Ptá se dále lékař. „Ano“, dím krátce a ukazuji svoje běhadla. „Wachdinst“ „Abletue“ a v mých prsou srdce radostí poskočilo nad neočekávaným rozsudkem. Díky Pánu, myslím si a Panně největší, přece aspoň

nějaký čas snad bude pokoj. A zas rád chápu se práce. I ostatní dobře dopadli, jen mladý Paseka uznán schopným. A druhý den již šikovatel Bauman přinesl dovolené z etapního velitelství. Týž v krátkém čase svého pobytu rozvedl za zády obchodu rozsáhlou činnost a obchoduje na svou pěst obzvláště s vínem, přičemž strká značné obnosy do kapsy. I s brambory začal, jež sám byl prostředníkem, když byly našemu obchodu dodány. Současně zakoupil značné množství těchto s dodáním a dne 27. /8. jede na dovolenou. Zatím z bramborů, jež 28. /8. mají býti dodány, mnoho předem prodáno a i zapláceno předem. Však brambory ani následující, ani třetí den nedošly a hejtman stává se nervózním. Vždyť každou chvíli otevrou se dveře a některý z těch, kteří koupili, žádají brambory, jichž není. I ostatní zboží dochází nám a mnohé nemáme více. Sádlo již 14 dní, máslo týden. „Poslouchejte starej, slyšíte mistře“? Volá na mne potichu lajtnant Čech, jenž mne již zná, „máte máslo“? „Nemáme p. lajtnant“ dím v odpověď. „Ani sádlo“? „Také ne“. „A kdy přijde“? Ptá se dál. Nemohu vědět, ale myslím si, že příští dny. „Tak mi dejte špek“! Zní rozkaz. „Už také není“, dopoledne prodán poslední. „Tak zavřete krám“! dí s úsměvem lajtnant. „Pane lajtnant, vejce máme čerstvá a krásná, velká a zítra jistě p. lajtnant dostane opět špek“, hledím jej upokojit. „Tak mi jich dejte 50 a vyberte pěkné“. „Prosím“, a v malé chvíli stojí před poručíkem malá bednička s opravdu pěknými vejci a v mé kapse zmizely 2 krásné dobré doutníky. Obdržev ještě několik maličkostí odchází a kamarád vedle rovněž hledí uspokojit druhého, jenž rovněž energicky omastek žádá. Hejtma hladě si bradu jde ku kase a sundav cvikr z nosu nahlíží na součet přijatých obnosů. Odtud rovnou cestou do příručního magazínu. „Kapráli“ začne německy, „co s tou cibulí budeme dělat? To je samá cibule? Och gott, Och gott a pořád leží“. „Ne pane hejtmane, cibule se prodá moc, vždyť jsme ji měli 15 pytlů a už je jí jen 6“. „Ja, ja, ale bude lacinější a budem mít škodu, koukejte, ať se prodá, musíte ji nabízet. Hm, Hm, tolik cibule“ mruká dál. „Ja, a špek máme dost“? Zní další otázka. „Žádný pane hejtmane, už je pryč“. „Aber, Aber, proč tolik dáváte. Nesmíte dát, co kdo chce“. „Jen 2 kila dáváme, pane hejtmane a ještě ne každému“. V tom vstoupí do krámu obrlajtnant, jež hned obsluhuje. „Ty slyšíš“, vmísí se hejtma do našeho hovoru, „cibuli nepotřebuješ? Máme krásnou cibuli“. „No teď právě ne a pak sám to stejně nemohu nést“. „No ja, ja“, taká hejtman. „No až podruhé“. Zatím Kamler dodělává účet s četařem z blízkých kasáren. „Sie zugsführer“ začne zas hejtman, „cibuli nepotřebuješ? Už brzo

žádná nebude“. „Máme ještě“, dí četař, „no ale něco málo třeba vezmu“ praví, aby hejtmanovi vyhověl, ale mouky mám málo“. „Kamler, odvažte mu 5 kg cibule a ještě 2 kg mouky“ káže hejtman jsa rád, že se mu podařilo odbýt 5 kg cibule. Musím se v duchu smát, zvláště když druhý den vidím jej opět, an pozoruje pytel, jak mnoho z něj ubylo. V ty dny nám přibylo práce, neboť tři jeli na dovolenou a my chceme-li ji dosíci též, musíme vyvážit práci sami.

Tak blíží se neděle 3. /9., se vzpomínkou na Chvojenecké posvícení. Třebaže jest smutné, ale přece blaze bylo by mi seděti u domácího krbu. V tu neděli nemáme mnoho práce. Předně proto, že jsme skoro úplně vyprodáni a pak – je neděle odpoledne. Právě došel telegram, že obdržíme vagon zboží, a proto čekáme na vykládání. Během dne však nedošel. O 5. h. opouštíme krám, abychom měli aspoň chvíli volného odpoledne. Co dělat? Chodit po městě a provádět na ulici salutierübunky? To ne. Jít do hospody a pít křtěné víno neb drahé pivo? To také ne. Myslím na domov. Dnes snad přece pekli doma koláče. Ač nemám nouzi, vzpomínka na ně vzbuzuje chuť. V živé paměti chovám všecky práce přípravné, jež dobrá matička při pečení koláčů konávala. Ve čtvrt hodině jsem v práci. Kvasnice namočený v konzervovém, vlhkou vodou rozředěném mléku a co okamžik pozoruji „jdou-li vzhůru“ Konečně stoupily. Hrnce nahradil domácí necky. Dřevěná lžice, někdy majetek ruského zajatce, nahradila vařečku a vyhrnutými rukávy Franta zadělává. Ostatní s posvátnou úctou přikyvují. Jsa hotov s touto prací nemohu zapomenout ani na moučku na posypání a v nedlouhé době jest i tato hotova. Zpozorovav, že těsto se „hýbe“ připravím plech, povidla a mazlavé marmelády a v kamnech, v nichž snad již dlouho netopeno rozdělávám oheň. Však běda. V plotně prý to žádnou cenu hořet nebude a má-li to hořet, tož musím nezbytně dříve dělat kominíka. Ted', když už vše připraveno k pečení koláčů, které mě mají nahradit domácí „posvícenské“. Ted' je dobrá rada drahá. Kuchyň plna kouře, jenž všemi děrami dere se z kamen. až vypudil i zlatožluté „rusy“, kteří tam měli klidný úkryt a zmateně vybíhají podívat se, co se dnes děje. Šťestí, že v kuchyni jest plynovod s plotnou na plynové topení, na níž svá „přilepšení“ až dosud připravujeme. Nezbyvá, než válečný koláčový plán, v kritickém tomto okamžiku změnit. Těsto objevilo se na stole a na místo koláčů, leží po chvíli řada koblihů. A ve chvíli již sychá to nad plynovým plamenem, když první „vydání“ objevilo se ve vroucím másle.

Práce se daří, a když nad vrcholkem velikána zatřpytily se hvězdy, nabízím svým kolegům postrouhané cukrem koblihy. Nejdřív vousatý Barč a Kamler musí dostat. V tom však dostali jsme hosta. Přijel četař Gansler z Vídeňského konsumu a zvěstuje, že vagon čekaného zboží je zde. Poněvadž pak host vždy v domě jest osobou první, nutno vyhověti slušnosti a dáti mu přednost. V několika minutách pije týž sklenici horkého čaje a přikusuje koblihy, které jen kouřícím kammům mohli děkovati za svůj vznik a na jeho čele brzy objevuje se pot. „Dobré, dobré, velmi dobré“, chválí – ovšem německy. To bych ani ve Vídni v tento čas takové nedostal, a když třetí zmizel v objemném jeho tílku, otřel si pot a z kožené tašky vyhoupl dobrý doutník, co odměna za neočekávanou večeři. I ostatní podělení a kolega kaprál Sut „matka praporu“, jinak dosti vybíravý člověk, okusiv, neopomněl pronésti lichotivý úsudek o mém prvním „pekařském“ výrobku. Při tom neopomněl zabezpečiti si ještě prý aspoň jednu „ku snídani“. Zásoba stačila. V rozmarném humoru trávíme zbytek večera, občas hrdlo vínem proplachující až rafička ukazující půl jedenáctou, připomíná nám, že zítra bude hodně práce a nutí nás odebrati se na lůžku. Růžencovými „zdrávasy“ zavírám neděli „Chvojeneckého posvícení“ v Tridentu.

Pondělí dne 4. /9. začalo pilnou prací. Do našich magazínů přináší ruští zajatci kysnu za kysnou a každá z nich naplněna různým obsahem. Prodej omezen a kladiva a kleštěmi uvolňují záklopy beden. Počítá se, váží se, rovná se, a žádná ruka nesmí zahálet. Jen žid straní se pokud možno, hledě těžší práci uniknouti. Láhve různých forem s ještě různějšími jmény, mezi nimi i Smiřický výrobek, zaujímají místa v posledním čase vyprázdněné. „Aj ajjaj, tolik likérů“ vrtí se hejtman, co s tím. „tolik –tolik“. „Tohle není moc“ dí mu v odpověď nadporučík Salzborn, dobrý, ale energický pán majestátní postavy. „Budeš vidět, že za Týden nemáme zas nic, to půjde všecko – všecko pryč“ a oba pozorují, jak vedle sebe hrdě staví se na odiv Chatreas, Chery Brandy, Benediktiner, Benevit, Morella, Marsala, Pfefferminz, Starka litevska, Rum, Slivovice, Liegeskümmerl, Altvater, Alaš, Zokau Kümmel, Amarantino, Tripleseckt, Charmes, Maraschin, Kognac a mnohé další, zatímco ve sklepě řadí vousatý Barč dle jakosti vína. Mallaga, Old Cherry, Pale Cherry, Palugyai, Törley, Asti, Miller, Mörser 305, Vöslauer, Gumpold, Mailberg, Nussberg, Adelsberg, Vilaner, Römer, Post, Karlovitzer, Perla,

Terlaner a jiných ještě více, odměřiv každému místo, jež mu dle kvality náleží. A večer – vypadá to v obchodě jako po bouři, prázdné kysny, uvolněné balíky, odstraněné obaly, papíry různých barev, sláma, hobliny, což vše musí být do 7 h. ráno zase čisto, - a v pořádku a pak – zas se to bude stěhovat v balících, kysnách a kysinkách ven a hejtman bude nakukovat na kasu, jak se cifry zvětšují. I dnes byl u cibule a mráček na jeho tváři byl menší, když viděl, že už jen 2 pytle čekají na „vysvobození“.

Časně ráno dne 5. /9., činěn na krám pravý útok. Vždyť přišlo sádlo. Nikdo nehledí na kvalitu, neví, že polovina jest hovězího loge, nikdo se neptá, co stojí a ze všech stran zní to: (ovšem německy) Mně 10 kg, mě 15, 20 ba i třicet kg měli chuť, ač zatím nikdo nesmí dostat víc, než nejvýše 3 kg. I z úst důstojníka uslyší zde, nyní prostý infanterit slova: „Prosím vás, můžete-li, dejte mi víc, vždyť nás na to je 20. A infanterit teď je pánem. „Ne nedám, nesmím dát“ zní odpověď a myslí si: „My jsme také neměli a nedali jste nám, třebaže jste měli“. Konečně - vždyť nesmí dát. Ale paragrafy jsou křivé a najdou se cesty, že se může okolo nich. Známy lajtnant, Čech, jenž již víckrát dobré doutníky pro mě ztratil, též touží míti více. „No tak starej, jak to uděláme? Nedáte víc“? Ptá se polo šelmovsky, polo opravdu. „Dvě kila, copak je to pro nás, i je nás tam více kolegů“ mluví dál a na pultě přede mnou leží nenápadně závitky papíru. „Co pak bude pan lajtnant všechno kupovat“? Ptám se. A zvědev žádané chápu se práce. „Tak co půjde to“?, zvidá pán zas. „Půjde, bodejť by nešlo, ale ne na jeden účet, rozdělíme zboží na 2 části a na každý účet dáme 2 kg sádla“, pravím tiše česky a v oku poručíka šlehl blažený záblesk, že dostane 2 kg více sádla, které by byl možná za doby míru odmítl, a že jej ještě citelně draho zaplatí. A zas jsme spokojeni dva. On ve dne, že má sádlo, já večer, že mám dobré doutníky.

10. /9.

Ze zásobovacího magazínu přivezli nám 10 velkých beden vajec. Hejtman neopomenuv po příchodu podívat se na „kasu“, spěchá k cibuli a při tom padne jeho zrak na vejce. „Ráá, to je dobré teď máme vajec dost. Ja a teď stojí jen 26 haléřů, slyšíte“?, praví k nám. „Ode dneška jen 26“. Jakýsi tajemný zápach táhne se příručním magazínem a jedna z kysen jeví se jaksi pošramocena. Tož nejdřív na tu. Odraženo víko, sundána vrchní

přikrývka a tu máš, hejno střepů a při každém pohnutí páchne to víc a víc. „Jo to musíme hlásit hejtmanovi“ míní žid Goldberg, a již spěchá do kanceláře. V malé chvíli stojí hejtman nad katastrofou. „Aj jajjaj“ sténá. „A to budou všechny takové“? Tady proděláme a ještě jsme slevili, „co tomu říkáš“? Ptá se nadporučíka, drbaje se nervózně za uchem. „No, co dělat“, zní odpověď. „Špatná se vyhodí a prodá se každé žádané množství“. „Ja Sie“, obrací se hejtman k nám „ale ručit za ně nesmíte, to by nám je nosili zpět. Jsou laciné a dost“. V malé chvíli je všude nabídka laciných vajec. „Ty, slyšíš“? Ihned začíná hejtman ku vstoupivšímu nadporučíkovi. „Dnes ti mohu nabídnout laciná vejce“ hovoří „a budou zas dražší, že je jen náhoda, že je lacino koupí, víckrát už to nebude“. A blaženě se usmívá, když podařilo se mu celou kysnu prodat. A my jsme též...

PŘEPSALI A UPRAVILI: MATĚJ KAMENICKÝ A TOBIÁŠ KAMENICKÝ

RODOKMEN

